

Utjecaji timskih sportova na socijalizaciju djece osnovnoškolskog uzrasta

Blaževac, Davor

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:227514>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-20**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Diplomski dvopredmetni sveučilišni studij pedagogija i povijest

Davor Blaževac

**Utjecaj timskih sportova na socijalizaciju djece osnovnoškolskog
uzrasta**

Diplomski rad

Mentor: prof. dr. sc. Mirko Lukaš

Osijek, 2023.

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Odsjek za pedagogiju

Diplomski dvopredmetni sveučilišni studij pedagogija i povijest

Davor Blaževac

**Utjecaj timskih sportova na socijalizaciju djece osnovnoškolskog
uzrasta**

Diplomski rad

Društveno područje, polje pedagogija, grana posebne pedagogije

Mentor: prof. dr. sc. Mirko Lukaš

Osijek, 2023.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napisao te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s navođenjem izvora odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan da Filozofski fakultet u Osijeku trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta u Osijeku, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, 15.6.2023.

A handwritten signature in blue ink that reads "Davor Blaževac". The signature is written in a cursive style and is positioned above a horizontal line.

Davor Blaževac, 0303066225

Sažetak

Sport je bio i ostao jedna od najvažnijih kulturoloških odrednica društava i kultura. Postojao je od početaka civilizacija u obliku natjecanja snage i izdržljivosti, a veliku je važnost dobio u antičkim civilizacijama. Najpoznatiji su primjer Olimpijske igre koje su se organizirale u antičkoj Grčkoj i njihova je prisutnost vidljiva i danas. Padom Rimskog Carstva dolazi do dekadencije sporta i njegovih vrijednosti, a srednji vijek obilježavaju slaba sportska natjecanja. Dolaskom humanizma i renesanse sport ponovno dobiva na svojoj važnosti. To su prvi primijetili svjetski poznati pedagozi, poput Komenskog i Lockeja, koji su se zalagali za pozitivne strane sporta u odgoju mladeži. Jedna od tih pozitivnih strana sporta vidljiva je u socijalizaciji koja se događa tijekom treniranja i natjecanja kao i u mnogim sportskim komunikacijskim aktivnostima. Socijalizacija u sportu je osobito vidljiva među njezinim izravnim sudionicima, u ovom slučaju su to mladi sportaši, kao i među ostalim dionicima koji imaju doticaja s mladim sportašima kao što su njihovi roditelji i treneri. Kako bi socijalizacija u sportu bila uspješna, važna je motivacija koja treba podupirati dijete da ustraje u sportu i svom naumu ne bi li stekao pozitivne tjelesne i psihofizičke vrline i vještine. Cilj istraživanja u ovom radu je provjeriti i analizirati utjecaj socijalizacije putem timskih sportova kod djece osnovnoškolske dobi prema suigračima, prijateljima, roditeljima i trenerima. U istraživanju je sudjelovao 121 učenik osnovne škole. Istraživanje je provedeno postupkom anketiranja, a rezultati su analizirani pomoću programa za obradu statistike, a dobiveni rezultati su prikazani i raspravljani.

Ključne riječi: osnovna škola, socijalizacija, timski sport, utjecaji

Sadržaj

Uvod	1
I. Teorijski dio	2
1. Sport kao aktivnost	2
1.1. Povijesni pristup sportu	3
1.2. Odnos prema sportu u Hrvatskoj	9
2. Djetetovi razvojni stupnjevi	13
2.1. Socijalni kontekst razvoja djeteta	18
2.2. Igra u životu djeteta	22
3. Djeca u sportu	24
3.1. Motivacija djece u sportu	27
4. Pozitivni utjecaji sporta	30
4.1. Negativni utjecaji sporta	34
4.2. Važnost ekipnih i individualnih sportova za djecu	36
5. Uloga roditelja, trenera i odgojitelja u sportu	39
II. Metodologija istraživanja	42
1. Predmet istraživanja	42
2. Cilj istraživanja	42
3. Zadaća istraživanja	42
4. Hipoteze	43
5. Metoda	43
6. Uzorak	44
7. Etika	44
III. Rezultati istraživanja	45
1. Interpretacija	45
2. Rasprava	58
Zaključak	66
Literatura	68
Prilozi	72

Uvod

U ovom diplomskom radu prikazuje se teorijski pristup timskom sportu kao čimbeniku socijalizacije djece osnovne škole. Interpretiraju se rezultati provedenog istraživanja koji nam ukazuju na poveznice između timskih/ekipnih sportova i socijalnog razvoja djeteta osnovnoškolske dobi. Tema je odabrana iz osobnih afiniteta prema sportu i stava kako se veliki dio socijalizacije djece može realizirati putem sporta, sportskih aktivnosti i događaja koji se odvijaju uokolo njih. U radu se prikazuju stavovi o sportu, osobito o timskom sportu kao velikom potencijalu za zdravu i pozitivnu socijalizaciju, ali i razvoj socijalnih sposobnosti među djecom kao budućim funkcionalnim i aktivnim članovima društva.

U prvom se poglavlju definira sport kao društvena pojava, prikazuje se kratka povijest sporta i razmatraju se oblici u koje se sport danas pretvorio. U kratkoj povijesti sporta u Hrvatskoj prikazuje se njegova klasifikacija. U drugom se poglavlju definiraju tjelesni i psihofizički razvojni stupnjevi djeteta. U istom se poglavlju razvoju djeteta pristupa u socijalnom kontekstu, promatrajući ulogu igre kao značajnog socijalizacijskog fenomena u životu djeteta i njezinog utjecaja na razvoj djeteta. Treće poglavlje govori o uključivanju djece u sportove i o čimbenicima koji utječu na motivaciju djece koja je prijeko potrebna kako bi pomogla djeci da u njemu opstanu i napreduju. U četvrtom teorijskom dijelu prikazuju se pozitivne i negativne silnice i utjecaji koje sport nosi te se govori o važnosti ekipnih, to jest timskih i individualnih sportova kojima se djeca bave i koje treniraju. Posljednje poglavlje ovog dijela rada govori o utjecajima odraslih osoba koje se bave aktivnostima uključenima u sport, poput trenera, roditelja, odgojitelja i učitelja.

U prvom poglavlju metodologije se prikazuje predmet istraživanja ovog diplomskog rada i njegovi zadaci. Drugo poglavlje metodologije definira cilj istraživanja, dok se u trećem poglavlju donose zadaće istraživanja koje se ostvaruju tijekom njegove provedbe. U četvrtom poglavlju prikazuju se hipoteze na koje se pokušavaju ovim radom dati potvrdne ili negativne tvrdnje. U petom se poglavlju opisuje metoda prikupljanja podataka i način njihove obrade. U šestom poglavlju predstavlja se odabrani uzorak i objašnjavaju razlozi za njegov odabir. Posljednje poglavlje ovog dijela rada navodi etička pravila koja su se poštivala prilikom provođenja ovog istraživanja.

U prvom eksperimentalnom poglavlju se interpretiraju dobiveni podaci kojima se ilustriraju rezultati dobiveni istraživanjem. U drugom poglavlju ovog dijela rada se raspravlja o dobivenim rezultatima istraživanja koji se potkrepljuju tvrdnjama drugih istraživača, što potvrđuje ili opovrgava postavljene hipoteze.

I. Teorijski dio

1. Sport kao aktivnost

Šport se definira kao skupni pojam za sve aktivnosti u kojima dominira tjelovježba koja je obuhvaćena natjecateljskim duhom, provođenjem tjelesnih sposobnosti i svojstava te provjeravanjem i unapređivanjem istih putem natjecanja ili borbe.¹ Naziv šport dolazi od stare francuske riječi *desport* koja označava provođenje vremena i razonode. Šport je namjerno ili pasivno utkan u suvremeno društvo te se pronalazi u gotovo svim sferama života.² Tijekom povijesti se u hrvatskoj govornoj kulturi ustalilo korištenje naziva šport i sport za isti društveni fenomen. Nakon osamostaljenja Republike Hrvatske 1991. godine počinje se ponovno koristiti naziv šport kao hrvatski naziv koji nije postao općeprihvaćeni pojam pa tako danas imamo i službenu dvojnost koju dozvoljava i *Hrvatski pravopis*.³ U radu se koriste oba naziva, obzirom na izvornu riječ u literaturi. Bavljenje sportom najčešće se odvija tijekom slobodnog vremena u vidu amaterskog i poluamaterskog bavljenja, što ga razlikuje od profesionalnog bavljenja sportom koje ulazi u sferu poziva. Iako postoje mnoge oprečne definicije slobodnog vremena, ono se može definirati kao „vrijeme izvan profesionalnih, društvenih i obiteljskih obaveza te fizioloških (životnih) potreba, zatim slobodno raspolaganje preostalim slobodnim vremenom i korištenje njegovih pozitivnih društvenih sadržaja za odmor, razonodu, obrazovanje, kulturno usavršavanje i razvoj ličnosti uopće“ (Janković, 1973, str. 9, prema Livazović, 2018, str. 99).

Fenomen sličan slobodnom vremenu naziva se dokolica, a ona se odvija tijekom vremena u kojem se ne radi, točnije u kojem se pojedinac prepušta svojoj slobodnoj volji i interesima s ciljem zabave i odmora, bez ograničenja radnim vremenom (Livazović, 2018, str. 99–101). Sport se može promatrati i kao oblik društvenog uključivanja zbog nazočnosti različitih elemenata i kao oblik postojanja različitih razina tjelesnih aktivnosti, od igre do profesionalnog sporta. Uključenost u sport može se promatrati na 2 razine – primarnoj i sekundarnoj. Primarno se uključivanje odnosi na sudjelovanje pojedinca u sportu, dok se sekundarno uključivanje odnosi na sve ostale oblike participacije u sportu, poput publike, menadžera i vlasnika (Žugić, 1996, str. 88).

¹Šport. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*.

²Isto.

³Sport ili šport (25.6.2022.) *Lektoriranje.org*, Dostupno na: <https://www.lektoriranje.org/jezicni-savjetnik/20/4/2021/sport-ili-sport>

1.1. Povijesni pristup sportu

Korijeni sporta sežu još u prapovijest kada su prednost u društvima imali oni koji su bolje trčali, skakali, bacali i plivali, što možemo pripisati ljudskom nagonu za natjecanjem i uspjehom. Prva su natjecanja služila za razvoj borbene tehnike i vojnog obrazovanja, a nakon dužeg vremena došlo je do razdvajanja razonode i slobodnog vremena od vojnog usavršavanja. Upravo su razonode prvih civilizacija donijele i prve „sportske“ predmete kojima su se osobe služile tijekom svojih aktivnosti, poput lopte, štapova, batova, ploča, kugli i drugih te je dolazilo i do gradnje posebnih institucija za provedbu sportskih aktivnosti, poput igrališta i borilišta.⁴ Najstarije sportske spomenike pronalazimo na otoku Kreti na kojem su početkom prošlog stoljeća otkrivena borilišta s gledalištem iz razdoblja minojske kulture koju možemo približno smjestiti u vremensko razdoblje od 2600. do 1100. godine prije Krista. Iako nema previše izvora o tome, smatra se da su u to vrijeme osobito popularne bile borbe s bikovima.⁵ U približno istom vremenskom razdoblju postoje i sportska događanja u egipatskoj kulturi u kojoj se spominju borbe s bikovima kao religijski rituali, a bilo je popularno i hrvanje, gimnastika, igre s loptom te podizanje utega. Nešto tamniji ton sportu i igri dale su južnoameričke civilizacije, točnije olmečka, aztečka i majanska kultura koje su prakticirale sport *tlachtli* ili preteču današnjoj košarci. *Tlachtli* se igrao na 40 metara dugim i 6 metara širokim igralištima u blizini hramova s visoko postavljenim kamenim prstenima kroz koje su igrači trebali provući loptu služeći se samo nogama. Kako je vjera predstavljala važan dio ovih kultura, tako je i *tlachtli* imao zadaću simbolizirati kretanje Sunca, a igrači koji bi izgubili bili su usmrćeni u ritualnim žrtvovanjima bogovima. Antičke civilizacije su u religijske svrhe provodile svoje igre, ali bez žrtvovanja gubitnika i uz slavljenja pobjednika. Tako se u antičkoj Grčkoj, tijekom Periklovog zlatnog doba, razvija kultura obrazovanja, filozofije i sporta s atletikom, a plemstvo se upuštalo u razne aktivnosti ne bi li dostiglo kalokagatiju kao ideal skladnog čovjeka, koja se postizala religijskim festivalima, instrumentalnim i glazbenim nastupima, poezijom, teatrom, sportskim natjecanjima, atletskim i gimnastičarskim priredbama u trajanju od 70 dana godišnje (Livazović, 2018, str. 20). Grci su među prvima uvidjeli važnost sporta u razvitku mentalno i tjelesno zdravog čovjeka pa su djecu od najranije dobi uključivali u razne sportske i kulturne aktivnosti, a nakon 7. godine života u školama su ih učili boksu, plesu, plivanju, bacanju diska, koplja i igrama loptom. Osim u osobe, Grci su ulagali i u prostore u kojima su se odvijale sportske aktivnosti, poput parkova, vrtova, kazališta, vježbaonica, kupelji, borilišta,

⁴Šport. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje.*

⁵Isto.

igrališta i stadiona (Livazović, 2018, str. 20–21). Jedna od sportskih institucija bila je *palestra* koja kasnije postaje sastavni dio *gimnazija*. U 5. stoljeću prije Krista postojale su dvije vrste gimnazije gdje su osnovnu odgojnu funkciju imale *gimnastika* i *agnostika*. U *gimnastici* je cilj bio usavršavanje ličnosti i vojni odgoj, dok je u *agnostici* cilj bio postizanje što boljih rezultata. Antički Grci trenirali su trčanje na duge i kratke staze, skok u dalj s bučicama, boks i hrvanje. Grci su osmislili *pankraton*, što je predstavljalo kombinaciju boksa i hrvanja. Osim *pankratona*, osmislili su *pentatlon*, točnije petboj koji se sastojao od trčanja, skakanja, hrvanja, bacanja koplja i diska.⁶ Na drugoj strani bila je Sparta u kojoj je sport u potpunosti imao vojni karakter. Aktivnosti poput trčanja, skakanja, bacanja, hrvanja i ostali sportovi bili su u službi oblikovanja dječaka u što boljeg vojnika.⁷ Sličan su odnos prema sportu imali i stari Rimljani, ali uz značajno opadanje interesa za sport među običnim stanovništvom. Građani su sve više prelazili na pasivnu ulogu promatrača, dok su glavni akteri bili profesionalni borci i robovi. Tako je nova krilatica Rima postala *panem et circenses*⁸, u kojoj su gladijatorske i cirkuske igre zamijenile atletska i gimnastička natjecanja. U gladijatorskim su borbama gladijatori, robovi i životinje postali glavni „sportaši“, dok se ostalo stanovništvo bavilo gledanjem i postajalo pasivna publika (Livazović, 2018, str. 27).

Dolaskom srednjeg vijeka i novih društvenih odnosa, dolazi do promjene sadržaja tjelesnog odgoja i pogleda na sport. Ulogu glavne sportske manifestacije preuzeli su viteški dvoboji i turniri⁹, a plemićki sloj bavio se lovom i sokolarstvom. Niži slojevi su svoje sposobnosti iskazivali bacanjem, brzinom, vještinama, hrvanjem te borbama bikova i pijetlova (Livazović, 2018, str. 32–33). U srednjem je vijeku vrlo popularan sport bio okrutni *soule* koji se igrao diljem Engleske i Francuske. Igra se odvijala često između dvije župe čije su ekipe varirale od 20 do 200 natjecatelja. Cilj je igre bio loptu spravljenju od svinjskog mjehura dostaviti ispred crkve protivničke župe. Igra je kretala na granici dviju župa, a, ovisno o njihovom položaju, mogla je trajati danima jer su se prelazila mnoga polja, livade i šume. Pravila nisu postojala pa je igra dosegla visoke granice divljaštva i okrutnosti igrača koja je sezala do te mjere da se umjesto lopte koristila i glava pogubljenih neprijatelja (Banović, 2012, str. 193).

Humanizam nije donio previše promjena u vidu bavljenja tjelovježbom, ali dolazi do početnih teorijskih misli o važnosti tjelovježbe kod djece. Jan Amos Komensky prvi je primijenio tjelovježbu u okviru nastave u školskom prostoru i odredio posebno vrijeme za tjelesne aktivnosti.

⁶Šport. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje.*

⁷Isto.

⁸Prevedeno s latinskog: *kruha i igara.*

⁹Šport. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje.*

Filozof John Locke zastupao je tjelovježbu kojoj je posvetio velik dio teksta u svojem djelu *Misli o odgoju*. Ove aktivnosti promicali su i Jean Jacques Rousseau i Johann Heinrich Pestalozzi. Krajem 18. i početkom 19. stoljeća dolazi do masovnijeg bavljenja sportom pa su pojedine sportske discipline postale predmetom sve aktivnijeg bavljenja među populacijom. Građanstvo je pristupalo sportu kako bi oponašalo plemstvo pa u Engleskoj dolazi do procvata boksa i kriketa.¹⁰ U sportu su tijekom povijesti dominirali muškarci, no imamo i primjere žena natjecateljica, poput onih iz Kine za vrijeme dinastije Ming koje su imale status profesionalke (Baršić, 2018, str. 9).

Krajem 19. stoljeća počinju se javljati ženski nogometni klubovi, pa 1881. godine dolazi do prve ženske utakmice u Edinburghu između Škotske i Engleske koja je, nažalost, prekinuta u 55. minuti zbog šireg neodobravanja patrijarhalnog društva (Baršić, 2018, str. 9). Razvojem građanskog društva tijekom 19. stoljeća dolazi do stvaranja posebnih sustava tjelesnog odgoja u kojima su posebno aktivni bili Nijemci koji su se zalagali za uvođenje tjelesnog odgoja u škole, dok su se Francuzi i Šveđani zalagali za gimnastičke aktivnosti. Važna pojava na ovom području bilo je djelovanje Čeha Miroslava Tyrša, osnivača pokreta sokolstva i tjelovježbenog pokreta stvorenog zbog buđenja nacionalne svijesti kod slavenskih naroda. U 19. stoljeću natjecateljski sport doživljava zamah obnovom Olimpijskih igara 1896. godine, kada se osnivaju i prvi sportski savezi koji započinju s organizacijom prvih europskih i svjetskih prvenstava.¹¹

Razvoj modernog sporta možemo pratiti njegovanjem sportskih aktivnosti na koledžima i univerzitetima. Tako je sir Thomas Arnold, engleski pedagog i poglavar koledža Rugby, znao iskoristiti interes kojeg je izražavala engleska mladež za igre malom i velikom loptom. On nije bio izumitelj igara i vježbi, ali je znao iskoristiti snagu instinkta koji se budio kod mladeži koja ga je koristila u žaru igre. Njegov je cilj bio pokušati ostvariti povratak moralnih vrijednosti kod mladih koje su u to vrijeme bile u dekadenciji i na taj način potaknuti razvoj discipline i odgovornosti kod mladih. Njegovi su polaznici već poznavali kriket (*cricket*) i paumu (tenis) koja je bila popularna i igrala se na terenu koji je uvjetovao varijacije pravila. Godine 1823. jedan je polaznik koledža Rugby slučajno tijekom *soule* ponio loptu u rukama umjesto da je igrao nogom i tako je nastao danas popularni ragbi (*rugby*). *Soule* je i dalje bila okrutna igra pa su pedagozi bili primorani smisliti pravila kako bi se igrači mogli kontrolirati (Banović, 2012, str. 193). Igre su vremenom počele sve više sličiti na današnje sportove pa 1863. godine dolazi do stvaranja saveza Football Association, a 1871. godine i Rugby Uniona čime su potvrđena pravila tih dvaju sportova. U isto

¹⁰Šport. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje.*

¹¹Isto.

vrijeme dolazi i do osnivanja prvih profesionalnih klubova i natjecanja, kao i onih manjih amaterskih pod okriljem Saveza. Osim nogometa i ragbija, dolazi i do razvitka atletike, cross-countrya, a 1864. godine organizirao se i prvi veslački susret na relaciji Oxford – Cambridge. Stoljeće prije ovoga, točnije 1743. godine, došlo je do sustavnijeg odnosa u boksu kada je slavni boksač Jack Brughthon napisao tehnike i pravila u pravilniku o boksu *London Prize Ring Rules* (Banović, 2012, str. 194).

Polazna točka francuskog sporta bilo je suparništvo između dvaju sportskih klubova, „Racing Club de France“ i „Stade Francais“, koji su bili multidisciplinarni pa su među prvima organizirali prve atletske skupove oko kojih se francuski sport spontano razvijao (Banović, 2012, str. 195). Nogomet su u Francusku prvi donijeli Englezi koji su živjeli u Parizu u kojem su 1891. godine osnovali klub „The White Rovers“, a već sljedeće godine i „Standard Athletic Club“. Unatoč suparništvu, francuski „Racing Club de France“ i „Stade Francais“ su 1897. godine zajedničkim snagama osnovali Savez francuskih trkačkih društava za atletske sportove koji je sljedećih 20 godina rukovodio atletikom, plivanjem, ragbijem, tenisom i ostalim sportovima. Kako su se sportovi dijelili na više kategorija i podkategorija, tako je Savez postajao veći i nije ih mogao sve obuhvatiti pa dolazi do emancipacije drugih sportova čiji je pobornik bio Frantz Reichel, francuski olimpijski sportaš. U Francuskoj je 1919. godine došlo do stvaranja autonomnih federacija koje su bile povoljne za širenje sporta i sportskog napretka i uspjeha. Zbog toga dolazi do stvaranja regionalnih i federativnih liga koje su postajale sve popularnije. Francuzi su sebi dopustili hotimice ili namjerno jedan propust, u kojem nije došlo do odvajanja između profesionalnih i amaterskih klubova, što je dovelo do opadanja interesa za bavljenje sportom. Nakon mnogih komesarijata i promišljanja, tek se 1963. godine francuski sport organizira i regulira upravom posebnog državnog sekretarijata. Suprotno od Engleske i SAD-a, Francuska nije imala razvijen sportski pokret po školama i sveučilištima jer su francuski učenici i studenti živjeli izvan francuskih školskih ustanova pa se tako nije mogao postići jači kolektivni duh između njih (Banović, 2012, str. 195–205).

Razvoj modernog sporta u Njemačkoj veže se uz razvoj rukometa i 1891. godinu kada je Konrad Koch, njemački gimnastički pedagog, u Braunschweigu osmislio igru *Raffball*, preteču današnjeg rukometa. Popularnost ove igre zaživjela je tek 26 godina kasnije, točnije 1917. godine kada Nijemci Heisser, König i Schellenz objavljuju prva pravila rukometne igre. Njihovi susjedi, Belgijanci i Austrijanci, prihvatili su novi sport pa je 1925. godine odigrana prva međunarodna rukometna utakmica između Belgije i Njemačke. Tri godine kasnije se u sklopu IX. Olimpijskih igara osniva i prvi Međunarodni amaterski rukometni savez, no prva pojava rukometa na

Olimpijskim igrama dogodila se tek 1936. godine u Berlinu, kada su rukomet u neslužbenom dijelu programa predstavili srednjoškolci Berlina i Zagreba. Prvi se rukomet igrao na otvorenom terenu, nalik današnjem nogometu, a tek od 1898. godine ga danski učitelj gimnastike Holger Nielsen, seli u dvoranu i zbog toga dobiva predznak *mali*, to jest naziva se mali rukomet. Pod nazivom *handbool* igra se smješta u školsku nastavu pa šest godina kasnije dolazi i do izdavanja priručnika za nastavu ovog sporta. U Češkoj se u isto vrijeme igrala igra slična rukometu pod nazivom *hazena* (Frntić, 2005, str. 181–182). Tijekom strahovlade njemačkog nacionalsocijalizma došlo je do proširenja programa tjelesnog vježbanja. U školama se na kraju školske godine polagao ispit iz tjelesne sprema, a svaki mladi Nijemac je u svojoj 19. godini odslužio vojni rok u trajanju od 6 mjeseci. Po završetku škole mladež se obvezno uključivala u jedan sport po slobodnom izboru, što je bio dokaz o vlastitom usavršavanju. Njemačka je uvela i posebnu *Sportsku značku njemačkog Reicha* koja se dodjeljivala onima koji su zadovoljili minimum u 5 sportskih disciplina: plivanje (300 m u 9 minuta), skok u dalj (4,75 m), trčanje (100 m za 13:25 sekundi), bacanje utega (15 kg s obje ruke 9 m) i dugo trčanje (10 km za 50 minuta). Brončana je značka dodjeljivana osobama od 18. do 32. godine života, srebrna od 32. do 40. godine, a starijima od 40 dodjeljivala se zlatna značka. Njemačka je u to vrijeme posjedovala najpotpuniju sportsku opremu i brojala je 42 000 igrališta, 10 000 gimnastičkih dvorana i 5000 plivačkih bazena (Banović, 2012, str. 205–211).

Sličnu brigu o sportu među mladima provodile su i Sjedinjene Američke Države u kojima su školski pedagozi uvidjeli sposobnosti učenika koji se prepuštaju sportu. Američki pedagozi bavili su se proučavanjem cjelokupnog sporta zbog čega su stvorili serije ispitivanja i natjecanja kako bi ispitali odnose sporta i napretke učenika. Snimljeni su i producirani filmovi, a pažljivo se sastavila i državna administracija oko materijalne organizacije, što dovodi do početaka menadžmenta u sportu. Američka sveučilišta izdvajala su pozamašne stipendije kako bi se privukao što veći broj sportaša na sveučilišta, a neki od njih su postali i profesionalni sportaši bejzbola (*baseball*) ili američkog nogometa. Spomenuti bejzbol nije postao popularan u ostatku svijeta kao i američki nogomet koji je inačica ragbija s izmijenjenim pravilima i dodatnom zaštitnom opremom. SAD je kolijevka košarke od 1892. godine kada ju je osmislio James Naismith na koledžu u Springfieldu. Košarka je postala poznata po tome što je sport u kojem se konstantno mijenjaju pravila, što sportašima daje mogućnost da se školuju i treniraju. Atletika je ostala dosljedna svojim korijenima i već desetljećima se sastaju ekipe Oxforda i Cambridgea sa studentima Harvarda i Yalea. Najvažnija četiri sporta u SAD-u jesu: američki nogomet, bejzbol, košarka i hokej na ledu koji imaju svoje lige – NFL (National Football League), MLB (Major League Baseball), NBA (National Basketball Association) i NHL (National Hockey League). Sve

lige i sportovi popraćeni su velikom medijskom pažnjom i kapitalističkim duhom. Osim profesionalnih liga, uvelike su popraćene i važne sportske lige u srednjim školama i na sveučilištima (Banović, 2012, str. 211–220).

Vrhovni sportski događaj u svijetu predstavljaju Olimpijske igre koje datiraju još od antičke Grčke s dugim prekidom do 19. stoljeća. Moderne Olimpijske Igre ponovo pali Pierre de Coubertin, francuski barun i pedagog kojem je ostvaren san 1896. godine kada su održane I. moderne Olimpijske Igre u Ateni i nastavljaju se održavati svake četiri godine u drugim zemljama i drugim gradovima. Pokrivajući odbor Olimpijskih igara naziva se „Međunarodni olimpijski odbor“ te ima svoje članove, ceremonije, zastavu, himnu i program (Banović, 2012, str. 220–224).

Sportski klubovi jesu osnovne organizacijske jedinice koje osiguravaju materijalne uvjete i ostale resurse za bavljenje sportom, a više klubova jedne sportske grane udružuje se u nacionalne strukovne saveze.¹² Svim sportovima unutar određene zemlje rukovodi jedna krovna ili središnja organizacija, obično u vidu nacionalnog sportskog saveza u kojeg su učlanjeni svi ostali strukovni sportski savezi. Nad svim nacionalnim sportskim savezima nalazi se već spomenuti „Međunarodni olimpijski odbor“ koji je osnovan u Parizu 1894. godine. Francuz i sportski zalagač Pierre de Coubertin dijeli sportove na one kojima je svrha spašavanje na zemlji i vodi (trčanje, skakanje, plivanje, ronjenje), obrambene sportove koji zahvaćaju borbu s oružjem (mačevanje), borbu bez oružja (boks i hrvanje) i streljaštvo te lokomotorne sportove (hodanje, biciklizam, veslanje, jahanje). Sportovi se ujedno mogu podijeliti i po specifičnim društvenim sredinama kojima pripadaju, poput školskih, vojnih, narodnih, studentskih, radničkih i ostalih sportova.¹³

Sport se tijekom 20. stoljeća proširio diljem svijeta i danas je jedan od važnih čimbenika mnogih naroda, pogotovo angloameričkih gdje služi kao patriotski motivacijski čimbenik. Sport povezuje, ali i razdvaja razne kulture i narode, omogućuje da se njime razvijaju ženska prava koja su bila gotovo nepostojeća do 19. stoljeća. Unatoč jačanju ženskog sporta, muški spol će i dalje ostati dominantan, dok će se na ženski gledati kao na mogućnost za reklamu fizičkog izgleda ispred vještina. Tako će npr. ruska tenisačica Anna Kournikova, koja nije imala velikih sportskih uspjeha, u javnosti biti zapamćena kao jedna od najljepših sportašica svih vremena. Nažalost, u dijelovima svijeta, poglavito u radikalno islamskim državama, sportašice se osporavaju pa imamo primjer svjetske prvakinje u trčanju, Alžirke Hassibe Boulmerka, čiji je život bio u opasnosti zbog radikalnih pogleda ekstremističkih islamskih grupa. Analizirajući sport i sportska natjecanja,

¹²Šport. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje.*

¹³Isto.

moгуće je promatrati i druge društvene aspekte, socijalne ili političke odnose, demokratičnost, kao i mnoge druge koncepte društva (Dyreson, 2022). U ovom ćemo se radu posvetiti sportu i njegovom utjecaju na odgoj i socijalizacijsku funkciju unutar društva i obitelji.

Sport je u suvremeno vrijeme poprimio globalizacijsku notu jer se svaki sport može u isto vrijeme pratiti u svakom kutku svijeta. Ragbi više nije karakterističan samo za zemlje Commonwealtha, nego se igra u svim zemljama svijeta, a kriket više nije amaterska zanimacija naroda Indije. Nogomet je postao najvažnija sporedna stvar na svijetu koja posjeduje milijune registriranih klubova, a prvenstva i natjecanja odvijaju se pod patronatom „Fédération Internationale de Football Association“, skraćeno FIFA-e čija natjecanja prate stotine milijuna gledatelja. Današnji su sportovi dosegli najvišu kapitalističku razinu, gdje se „okreću“ milijuni eura pomoću reklama, transfera i marketinga klubova. U ovom se radu promatraju amaterski klubovi koji svoje resurse troše potičući mlađi uzrast na sport, tjeļovježbu i tako socijaliziraju djecu pomoću aktivnosti igre.

1.2. Odnos prema sportu u Hrvatskoj

Sport je u Republici Hrvatskoj od velike važnosti za cjelokupno društvo, kao i za pojedince. Hrvatski sportaši i reprezentacije poštivani su, a često i visoko rangirani u svijetu sporta. Sportski predstavnici donose medalje različitog sjaja s raznih svjetskih natjecanja, europskih prvenstava u raznim sportovima te s Olimpijskih igara. Upravo vrhunski rezultati hrvatskih predstavnika postaju motivacija za djecu koja sport njeguju od malih nogu pomoću kojeg se već kao predškolci i osnovnoškolci uče odgovornosti, predanosti, trudu, ljudskim odnosima, socijalizaciji, fair playu i mnogim drugim moralnim i etičkim vrijednostima koje se prožimaju sportom, a koje ih mogu dovesti do pobjedničkih postolja na svjetskim natjecanjima.

Povijest sustavnog odnosa prema sportu u Hrvatskoj možemo promatrati od početka pokreta sokolstva koji se i danas prakticira. Pokret sokolstva krenuo je iz susjedne države Slovenije kada je 1863. godine osnovano ljubljansko telodavno društvo „Južni sokol“. U Hrvatskoj je ovaj pokret imao mnoge poklonike i zagovornike, a dominantan je bio Miroslav Singer, učitelj tjeļovježbe koji je svesrdno radio na promicanju sokolstva u hrvatskome društvu. Prvo sokolsko društvo u Hrvatskoj osnovano je u Zagrebu 1874. godine pod nazivom „Hrvatski sokol“, zagrebačko društvo za tjeļovježbu, a njegov prvi predsjednik bio je Ivan Vončina, tadašnji zagrebački gradonačelnik. Sokolska društva osnivana su diljem Hrvatske: u Varaždinu 1884. godine, u Bjelovaru 1885. godine, Zadru i Karlovcu 1886. godine, Vukovaru 1893. godine i

Gospiću 1898. godine. Česi Andrija Hajdanjek i František Hochman bivaju imenovani za učitelje u „Hrvatskom sokolu“ 1878. godine, a iste godine pokreću i prvi stručni tjelovježbeni časopis, „Sokol“, koji redovno izlazi od 1903. godine. U 1883. godini izgrađena je zagrebačka „Sokolana“, koja 1905. godine mijenja naziv u „Hrvatski sokol“. Godine 1904. na Sušaku u Rijeci osnovan je „Savez hrvatskih sokolskih društava“ koji je objedinio sva sokolska društva na području Hrvatske, a prvi predsjednik saveza bio je Stjepan Miletić, hrvatski književnik iz sjedišta u Zagrebu. Sveukupno je djelovalo 168 hrvatskih sokolskih organizacija, od čega 25 u SAD-u i 20 u BiH s ukupno oko 15 000 članova. Nakon „Prvog hrvatskog sve sokolskog sleta“ u Zagrebu na kojem su sudjelovali vježbači iz Hrvatske (1246), Češke (516), Slovenije (470), Poljske (296), Srbije (100) i Bugarske (85), došlo je do osnivanja mnogo novih sokolskih društava pa ih je 1929. godine bilo čak 228. Prije toga je „Hrvatski sokolski savez“ 1907. godine postao član „Međunarodne gimnastičke federacije“ čiji su članovi bili Franjo Bučar, hrvatski povjesničar i sportski djelatnik te Martin Pilar, hrvatski arhitekt. Godine 1911. reprezentacija „Hrvatskog sokola“ nastupa na Europskom gimnastičkom prvenstvu u Torinu, što je prvi slučaj u povijesti hrvatskog sporta da hrvatski natjecatelji službeno nastupaju na međunarodnom prvenstvu potpuno samostalno i pod vlastitom zastavom.

Najstariji poznati opis sportskog događaja u Hrvatskoj bila je regata 1593. godine u kojoj su sudjelovala 74 drvena ribarska brodića koji su se nazivali falkuše. Regata je započela u luci grada Komiže na Visu, a završila na otoku Palagruži. To je ujedno i najstarija poznata utrka brodova u Europi. Osim sokolskih društava, osnivana su i ostala sportska društva i klubovi koji nisu imali veću organizaciju pa je došlo do osnivanja jednog općeg saveza svih sportskih grana kako bi se olakšalo provođenje natjecanja. „Hrvatski športski savez“ osnovan je 6.9.1909. godine u svratištu „Grič“ u Zagrebu, a nazočni predstavnici na osnivanju bili su delegati „HAŠK-a“ (Hrvatski akademski športski klub), „I. hrvatskog mačevalačkog kluba“, „I. hrvatskog sklizačkog kluba“, „I. hrvatskog automobilskog kluba“, „I. hrvatskog biciklističkog kluba“, „Hrvatskog športskog kluba Academia“ i „Zagrebačkog koturaškog kluba Orao“. Novoosnovani je Savez dobio odobrenje za rad tek 1910. godine za vrijeme banovanja Nikole Tomašića. Narednih se godina osnivaju razni sportski savezi po sportskim granama, kao i sportski klubovi (Banović, 2012, str. 231–240).

Rukomet se na našim prostorima pojavio 1929. godine kada je profesor Zvonimir Suligoj donio iz Beča knjižicu *Rukomet za omladinu* i pomoću nje učio svoje gimnazijalce u Varaždinu pravilima velikoga rukometa. Sljedeće je godine ovaj sport prikazan na jednom od gimnastičkih

sletova, što je ujedno bio i prvi rukomet u ovom dijelu Europe. Rukomet se nakon toga širi prvo u Zagreb 1932. godine, a kasnije i diljem Hrvatske (Frntić, 2005, str. 183–185).

Nastankom Nezavisne Države Hrvatske, sport i tjelesni odgoj pripadaju u nadležnost Ministarstva udružbe, jednog od 11 ministarstava nove države. U sklopu navedenog ministarstva se poticala tjelovježba i razne aktivnosti u sportskim klubovima zbog promicanja ideologije i odgoja ustaške mladeži po uzoru na nacističku Njemačku. Tijekom postojanja NDH održavana su prvenstva raznih sportskih grana, a nastupale su i reprezentacije atletike, nogometa, rukometa, stolnog tenisa, vaterpola i mnogih drugih sportova.

Tijekom trajanja Drugog svjetskog rata, točnije 1944. godine, „Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Hrvatske“ (ZAVNOH) donijelo je odluku o osnivanju „Zemaljskog fiskulturnog odbora Hrvatske“ (ZEFIOH-a), a već sljedeće godine donesena je rezolucija u kojoj se navodi inicijativa za osnivanjem jedinstvenog fiskulturnog tijela za Jugoslaviju. Tako se 8. svibnja 1945. godine osniva „Fiskulturni odbor Jugoslavije“ (FOJ) koji će nadilaziti republičke fiskulturne odbore („Fiskulturni odbor Hrvatske“ (FOH), „Fiskulturni odbor Srbije“ (FOS), „Fiskulturni odbor Makedonije“ (FOM)...). Putem ovih odbora dolazi do popularnosti masovnih vježbi i sportskih manifestacija kojima se pokazivala masovnost i jedinstvo svih republika poput sleta u vrijeme nošenja Titove štafete. Natjecanja i tečajevi za instruktore i sportske djelatnike organiziraju se na omladinskim radnim akcijama. Tijekom poslijeratnih godina pojavljuju se novi sportovi na hrvatskoj sceni, poput juda 1951. godine, ragbija 1954., karatea 1960., taekwanda 1965., bejzbola 1974. godine, a devedesetih se godina 20. stoljeća osnivaju i prvi badmintonski klubovi i predstavljajući savezi (Banović, 2012, str. 240–242).

Završetkom Drugog svjetskog rata dolazi do nove uspostave rukometnih klubova i njegove popularnosti pa se u sklopu FISAH-a („Fiskulturnog saveza Hrvatske“) osniva „Odbor za rukomet“ koji će postati krovna organizacija za rukomet u tadašnjoj Hrvatskoj. Pod okriljem odbora razvija se i legalizira ženski rukomet, prvo u sklopu gimnazija, a kasnije i osnivanjem ženskih rukometnih klubova. Prva ženska ekipa sastavljena je 1948. godine u II. klasičnoj gimnaziji u Zagrebu kada je ženski rukomet legaliziran. Kod žena je i prije Drugog svjetskog rata bila popularna *hazena* ili preteča rukometa. Vremenom se dogodila fuzija hazene i rukometa u kojoj je prevladao rukomet, a jedini otpor pružale su hazenašice iz Slavenskog Broda, no neuspješno. Zbog manjka velikih otvorenih terena i spajanja hazene, odustaje se od *velikog* rukometa i kreće se s igrom *malog* rukometa ili dvoranskog rukometa koji i danas poznajemo. Uskoro je svaka škola imala dvoranu za rukomet u koje su se započeli prebacivati i ostali sportovi, poput odbojke i nogometa. Do početka Domovinskog rata natjecanja su se odvijala po općinama,

republikama i savezima, a Jugoslavija je postala ozbiljan sudionik na svjetskoj sceni rukometa. Tijekom Domovinskog rata dolazi do prekida natjecanja, a 1993. se godine Hrvatska uključuje u međunarodnu rukometnu scenu u kojoj i danas drži status velesile (Frntić, 2005, str. 186–200).

Danas su sportovi u Hrvatskoj podijeljeni po svojim granama s nacionalnim savezima, poput „Hrvatskog nogometnog saveza“, „Hrvatskog rukometnog saveza“ i slično, a koji se dijele na manje županijske saveze. Krovno poglavarstvo hrvatskog sporta jest „Ministarstvo turizma i sporta“ kojem su podređeni nacionalni sportski savezi. Tijekom prošla tri desetljeća hrvatski su sportaši i reprezentativci osvajali razne nagrade te su time upisali Hrvatsku kao velesilu u sportovima poput nogometa, rukometa, vaterpola, tenisa, atletike, skijanja i mnogih drugih. Sport u hrvatskom društvu treba njegovati zbog njegovih pozitivnih utjecaja na djecu i mlade, ali i ostale članove društva.

2. Djetetovi razvojni stupnjevi

Iako prva promatranja djeteta sežu još u antiku, jedan od najvažnijih doprinosa razumijevanju djeteta i djetinjstva predstavlja djelo *Dijete i obiteljski život za Staroga poretka* (*L'Enfant et la Vie Familiale sous l'Ancien Régime*) Philipea Ariésa. Promatranjem pojma djeteta tijekom stoljeća, ističe se kako su se stavovi o djetinjstvu i djetetu mijenjali i evoluirali sukladno društvenim i kulturnim promjenama pojedinih povijesnih razdoblja. U vrijeme srednjeg vijeka na dijete se gledalo kao na čovjeka u malom, to jest na nedoraslog i inferiornog odraslog čovjeka. Kako je život u srednjem vijeku bio težak, takav je bio i položaj djeteta. Dolaskom renesanse mijenja se pogled na dijete. Pojačava se skrb o djeci, karitativno djelovanje te se otvaraju domovi za siročad, čime se djeci pruža određena sigurnost. Daljnja promišljanja o djeci dao je Jan Amos Komensky koji je ujedno idejni začetnik predškolske i školske pedagogije. On je vjerovao kako je ljudska priroda dobra i pozitivna te da se ona može pravilno odgojiti. Tumačio je da se u prvih šest godina djetetovog života trebaju postaviti temelji tjelesnog, moralnog i umnog odgoja kako bi dijete izraslo u punu osobu. U svojem djelu *Velika didaktika* (*Magna didactica*) naglašava kako sve treba polaziti od jednostavnog prema složenom, od lakšeg prema težem. Zalagao se za načelo zornosti, to jest da se sve treba učiti iz stvarnog života i da dijete treba prvo dobro upoznati okolinu. Renesansni filozof John Locke u svojoj knjizi *Misli o odgoju* (*Some Thoughts Concerning Education*) spominje dijete kao tabulu rasa ili praznu ploču, to jest smatra da iskustvom u dijete zapisuje znanje i ideje. Locke ujedno upućuje na važnost razlikovanja djece od odraslih po kvaliteti svoga intelektualnog funkcioniranja jer djeca stječu i razvijaju znanje primjenom nagrade, kazne i oponašanja. Ukoliko dijete doživljava dvije stvari istodobno, ono će stvoriti poveznicu između istih. Locke smatra da je najbolji način da dijete nešto nauči i stvori taj da ga se potiče na samostalnost i marljivost u svakodnevnim obvezama. Mladog čovjeka treba poučiti pristojnom ponašanju i težnji za stalnim unapređenjem jer ono prethodi njegovom razvoju kao korisnom članu društva. Jean Jacques Rousseau u svom djelu *Emil ili o odgoju* (*Émile: ou, de l'éducation*) govori o pravu svakog djeteta da odrasta u sigurnom, slobodnom, nesputanom i njemu primjerenom okruženju, bez nametanja krutih moralnih pravila i normi. Rousseau tumači kako je dijete neiskvareno, dobro i altruistično biće te kako tadašnje društvo nema razumijevanja prema njemu. Odgoj djeteta treba započeti odmah nakon rođenja jer prvi postupci određuju kasnije rezultate. Djetetova znanja i vještine razvijaju se tijekom interakcije s okolinom kojom upravljaju njegovi interesi i stupanj razvoja. Time je naglašavao važnost znanja do kojeg dijete dolazi samostalno, eksperimentiranjem, promatranjem i zaključivanjem. Rousseau se zalagao za ulogu odgojitelja kao

pedagoškog voditelja. Krajem 18. i početkom 19. stoljeća dolazi do uzdizanja djeteta romantičarskom vizijom obiteljskog doma, majke, djeteta kao simbola dobrote, prirodnosti i neiskvarenosti. Devetnaesto stoljeće, iako surovo prema djeci, obilježeno je prihvaćanjem djetinjstva te njegovom zaštitom i obrazovanjem. Obitelj je i dalje držala glavno mjesto u društvu te se u njezinim okvirima razvijala ovisnost djece o odraslima. Prošlo stoljeće referira se kao stoljeće djeteta jer tijekom njega nastaju brojne pedagoške koncepcije koje se približavaju dječjoj prirodi, humanizaciji dječjeg života te optimizaciji odgoja i razvoja. Tijekom 20. stoljeća djelovali su važni pedagozi i filozofi, poput Johna Deweya, Erika Eriksona, Marie Montessori, Jeana Piageta i Leva Vygotskoga, koji su svoje interese i koncepcije usmjerili na percepciju kvalitete dječjeg života i njegovo razumijevanje. Budući da se pedagogija razvijala i definirala svoje mjesto kao znanstvena grana, danas imamo velik broj istraživanja i teorija koje se bave suvremenim shvaćanjem djeteta i njegovog razvoja (Jurčević Lozančić, 2016, str. 80–84). Kao bitna dimenzija procesa dječjeg učenja navodi se „važnost aktivnog sudjelovanja u procesu izgradnje njegovog znanja temeljenoga na unutarnjoj motivaciji, samostalnom traženju rješenja problema, promišljanju o vlastitim teorijama te dijeljenju znanja s drugima“ (Gopnik i sur., 2003, prema Jurčević Lozančić, 2016, str. 84–85). Djeca žele sudjelovati u razgovorima s odraslima kako bi поближе shvatila neke stvari i proširila svoje poglede na svijet (Wood i Attfield, 2006, prema Jurčević Lozančić, 2016, str. 85).

Suvremeno tumačenje djeteta govori o djetetu kao socijalnom akteru i partneru, to jest kao biću u socijalnom odnosu koje je spremno stupiti u socijalnu interakciju od samog rođenja. Razna socijalna istraživanja djetinjstva iz društvenih ili povijesnih perspektiva pokazala su da odrastanje djeteta uvelike oblikuju kulturna i socijalna očekivanja odraslih. Dijete se veliki dio vremena promatralo kao objekt socijalizacijskog procesa, najčešće u kontekstu odnosa djeteta i roditelja, pri čemu je naglasak bio na proučavanju vrijednosti i ponašanja roditelja, a ne djeteta. Suvremenom slikom djeteta dolazi se do nove perspektive pedagogije u kojoj je dijete subjekt vlastitog razvoja koji se na svoj vlastiti način uključuje u socijalni kontekst. Iz sociološke perspektive dijete je aktivni sudionik u vlastitoj socijalizaciji i znanju te aktivni stvaratelj vlastite kulture (Jurčević Lozančić, 2016, str. 89–93).

Pojam razvoja se u razvojnoj psihologiji smatra napredovanjem djece prema onome što se u određenoj kulturi smatra poželjnom zrelošću, a ne napredovanjem prema nekim univerzalnim ciljevima. Polazi se od stava kako postoji više razvojnih pravaca u životu pojedinca koji su uvjetovani kontekstima koji utječu na kvalitetu života (Berk, 2008, prema Jurčević Lozančić, 2016, str. 87). Razvoj se promatra kao neodvojiv dio društvenog konteksta, to jest društva u kojem

se odvija, obzirom da je sastavni dio kulturnog konteksta ono što djeca uče i na koji način uče (Jurčević Lozančić, 2016, str. 87–88). Tu se, pored djetetovih egzistencijalnih potreba, stavlja naglasak na djetetove društvene kompetencije koje će odigrati ulogu u njegovom razvoju.

Stupnjeve razvoja djeteta možemo promatrati prema raznim domenama, poput tjelesnog, psihološkog, moralnog, socijalnog razvoja i slično. Svakako trebamo spomenuti antropološka obilježja djece i mladeži. Formalna podjela djece u strukturi osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja jest podjela na mlađu, srednju i stariju školsku dob. Mlađa školska dob odnosi se na razrednu nastavu u trajanju od 7. do 10. godine života. Srednja školska dob odnosi se na predmetnu nastavu u osnovnoj školi u razdoblju od 11. do 14. godine života. Starija se školska dob odnosi na srednjoškolsko obrazovanje u razdoblju od 15. do 18. godine života (Neljak, 2013. str. 55).

Funkcionalna podjela dječjeg i mladenačkog razdoblja dijeli se na četiri trogodišnja razvojna razdoblja, tzv. trijade. Prvo školsko dječje doba traje od 7. do 9. godine života, drugo je razdoblje predpuberteta u trajanju od 10. do 12. godine. Treće razdoblje je razdoblje puberteta u trajanju od 13. do 15. godine, a četvrto je adolescencija u trajanju od 16. do 18. godine života (Neljak, 2013, str. 56). Školsko dječje doba karakterizira sličnost učenika i učenica u razvojnim značajkama i ono obično traje od 1. do 3. razreda osnovne škole, dok predpubertet traje od 4. do 6. razreda, a tijekom njega se učenici i učenice postupno sve više razlikuju u razvojnim značajkama. Izrazito razlikovanje u razvojnim značajkama učenika i učenica odnosi se na fazu puberteta koja traje od 7. razreda osnovne škole do 1. razreda srednje škole. Adolescencija traje od 2. do 4. razreda srednje škole, a učenici se tada potpuno razlikuju u razvojnim značajkama. Nakon adolescencije nastupa faza postadolescencije u trajanju od 19. do 21. godine koja se obično poklapa s početkom studiranja ili prvim godinama rada, ovisno o pojedinim strukama. Prijelazi iz jednog u drugu fazu nisu nagli i nemaju točnu granicu, nego se poklapaju, ovisno o individui (Neljak, 2013, str. 55–57).

Najprihvatljivija podjela djetinjstva vezana za sport temelji se na fiziološkim, psihološkim i funkcionalnim kriterijima i društveno određenim ulogama. Djetinjstvo se, prema tome, dijeli na predškolsko razdoblje u trajanju od rođenja do 6. godine života, školsko razdoblje u trajanju od 6. do 11. godine, razdoblje puberteta u trajanju od 11. do 15. godine i razdoblje adolescencije ili mladenaštva u trajanju od 15. do 19. godine (Karković, 1998, str. 25)

Tijekom školskog doba psihofizički razvoj djeteta je postupan. Do 10. ili 11. godine usporava se rast u visinu, ali dolazi do povećanja tjelesne težine. Mišići se razvijaju u širinu, dok zglobovi postaju sve fleksibilniji. Dijete ovladava s koordiniranim i finim pokretima te složenim kretnjama ako one ne zahtijevaju veliku snagu. Ravnomjerne i spore promjene u djetetovom

razvoju utječu na brzo usvajanje osnovnih sportskih tehnika. Sportske aktivnosti pozitivno utječu na postupno jačanje mišića ili na sprječavanje i ispravljanje deformacija koje se mogu pojaviti u predškolskoj dobi. Nakon 6. i 7. godine kod dječaka se primjećuje veća količina mišića. Kod oba spola dolazi do jačanja kostura, no on i dalje ostaje gibak i može biti podvrgnut raznim štetnim utjecajima. Kostu su bogate hrskavičnim tkivom, dok je vezivno tkivo još elastično pa se proces okoštavanja nastavlja. Djeca su u ovoj dobi izrazito izdržljiva, što pokazuje i neprestana igra, trčanje i skakanje po nekoliko sati dnevno. Srčani mišići su dovoljno opskrbljeni krvlju zbog protočnosti krvotoka. Primjećuje se povećanje kapaciteta pluća, posebice kod dječaka. Kod djece dolazi i do emocionalnog razvoja jer se ona sve više kontroliraju pa nema više naglih promjena raspoloženja koja su rezultat socijalnog učenja. Emocije postaju sve više socijalne i povezuju se s nepravdom, nesebičnošću, ljubavlju prema drugome, altruizmu i slično (Karković, 1998, str. 32–33).

Od negativnih emocija dolazi do pojave straha. Djeca se boje životinja, „zlih“ ljudi, automobila prilikom prelaska ceste, nepoznatih osoba i grubijana, što se smatra korisnim i racionalnim strahom, no javljaju se i neracionalni strahovi, npr. strah od mračne šume, duboke vode, mraka u prostoriji i slično. Neracionalne strahove djeca preuzimaju od odraslih ili ih odrasle osobe usađuju djeci ismijavanjem, prepadanjem, izrugivanjem i sličnim postupcima. Druga negativna emocija koja se javlja jest ljubomora i većinom se pojavljuje u obiteljima koje imaju više djece te u kojima roditelji preferiraju ili im se čini da preferiraju jedno dijete nad drugim. Dječja se ljubomora može pojaviti i u školi ako nastavnici preferiraju pojedine učenike. Kako u ovoj dobi nema izražene seksualnosti, djeca se stide ili se osjećaju neugodno kada im se kaže da su zaljubljeni ili da imaju simpatiju. Razlog ovoj emociji može biti spolna homogenost grupa u kojima se djeca igraju pa ne dolaze često u kontakt s drugim spolom. Djeca nerado pokazuju i emociju ljubavi i ne vole kada ih majke u javnosti miluju ili im tepaju. U slučaju da ih se pomiluje po glavi, često izmiču glavu ili „otrpe“ dodir iako im on nije ugodan pa se stisnu, ukoče, šute ili pognu glavu (Neljak, 2013, str. 64–65).

Nažalost, kod djece koja se nalaze u lošoj obiteljskoj situaciji dolazi do neprekidne uznemirenosti i anksioznosti koja ometa učenje u svim fazama stjecanja znanja pa ona slabije napreduju i u školi i u sportu. Pozitivna obiteljska klima, mirna i ugodna atmosfera, potrebna je u svim razvojnim fazama djeteta kako bi ono moglo pokazati dobre rezultate u školi i sportu. Koncentracija je u ovom razdoblju vrlo slaba, a pažnja relativno kratka pa treba izbjegavati duga predavanja ili dugo zadržavanje pozornosti. Nasuprot pažnji, razvija se stvaralačka mašta u kojoj dijete teško razlikuje stvarno od fantastičnoga (Karković, 1998, str. 33–34).

Sljedeće razdoblje koje je relevantno za ovaj rad jest razdoblje puberteta od 11. do 15. godine djetetova života. Pubertet je doba spolnog sazrijevanja za vrijeme kojeg dolazi do velikih i naglih promjena kod razvoja dječaka i djevojčica. Dolazi do promjena u visini i težini, a mijenjaju se i primarne spolne značajke, poput rasta i početka funkcioniranja spolnih žlijezda i organa. Navedene promjene utječu na socijalno i emocionalno ponašanje kod mladih. Djevojčice brže rastu i povećavaju težinu od dječaka pa treba biti oprezan prilikom izbora fizičkog opterećenja za djevojčice. Pojavljuju se i druge spolne značajke, poput dlakavosti i mutiranja kod dječaka, dok kod djevojčica započinje menstruacija i rast dojki. Djevojčice započinju rasti i razvijati se jednu do dvije godine prije nego dječaci. Pubertet je jedno od najtežih razdoblja čovjekovog života i ne doživljava ga svaka osoba jednako. Lakše prolaze djeca čije se promjene u razvoju događaju postepeno, nego ona djeca koja ih doživljavaju naglo. Prve vidljive promjene su u naglom rastu kostiju u visinu, koji nije popraćen jednako brzim rastom mišića, što uzrokuje nespretnost u kretanjama. Postoje slučajevi gdje dijete naglo raste, ali i naglo prestane rasti, što se često odnosi na djevojčice koje svoju visinu dosegnu u 13. ili 14. godini života. Pojačava se proces okoštavanja pa kosti postaju tvrđe, a prerana statička opterećenja, poput dugog sjedenja i ležanja, mogu dovesti do ubrzanog okoštavanja, čime izazivaju smanjenje rasta kostiju, što može nepovoljno utjecati na krvotok i organe. U unutarnjim organima dolazi do povećanja volumena srca, razvoja kapilarne mreže i dišnog sustava. Ove se promjene također događaju godinu ili dvije prije kod djevojčica nego kod dječaka. Djeca se u pubertetu uglavnom dobro prilagođavaju promjenama i pokazuju osobito dobru izdržljivost i mogućnost oporavka. U pubertetu je dječja psiha često nestabilna pa su reakcije izražene prevelikom uzbudljivošću, razdražljivošću i naglim promjenama raspoloženja. Kod dječaka je izražena odvažnost, agresivnost i odbojnost prema autoritetu. Važan čimbenik u pubertetu je okolina koja, ako omete prilagođavanje djeteta, može dovesti do njegova povlačenja u sebe. Ako se dijete prilagodi, ono postaje samokritičnije, samostalnije i razvija svjesnu disciplinu. Dijete razvija analitičko zapažanje i nastoji shvatiti bit stvari te pronaći uzročnu povezanost među predmetima i pojavama. Dolazi do pojave apstraktnog mišljenja. Povećava se koncentracija za rad, no samo za onaj koji je u interesu djeteta (Karković, 1998, str. 34–35). Tijekom puberteta dolazi do sklonosti prema općem negativizmu koji se javlja kod mladih prema svemu što ih okružuje. Dva najčešća oblika negativizma jesu izolacija i antagonizam. Često zbog toga aktivnosti kojima su se bavili kao djeca postaju glupe i djetinjaste, a kako nove nisu usvojili zbog nespretnosti i one postaju glupe (Neljak, 2013, str. 77).

Tijekom procesa socijalizacije mladih, potreba za imitacijom i identifikacijom traži se među vršnjacima, a ne unutar obitelji. Djevojčice i dječaci odvajaju se u zasebne skupine, a

međusobno često izražavaju prijekor i neprijateljstvo ili samo nezainteresiranost. Smatra se da do toga dolazi zbog faze seksualne latentnosti (Karković, 1998, str. 35).

Pubertet se smatra razdobljem emocionalne labilnosti zbog naglih provala smijeha, tuge, srdžbe i neraspoloženja do kojih dolazi zbog povišene emocionalnosti kod mladih. Uz navedene emocije, dolazi i do pojave zabrinutosti i brige. Djevojčice su zabrinute zbog svojeg izgleda, brine ih kako će izgledati kad odrastu, hoće li se snaći u društvu i slično. Slična stvar je i s dječacima, kod kojih se zabrinutost javlja kasnije zbog kasnijeg ulaska u pubertet. Zbog pubertetskog antagonizma mladi se suprotstavljaju autoritetu oca i majke u obliku kritiziranja, izrugivanja i neposlušnosti. Događaju se sukobi s braćom i sestrama koji se često šire i izvan obiteljske sredine. Takva ponašanja unutar obitelji spajaju mlade u pubertetu pa dolazi do pojačavanja pojedinačnih prijateljstava. Ovo se često manifestira nošenjem određene vrste odjeće, slušanjem iste vrste glazbe, uključivanjem u iste društvene ili sportske aktivnosti. Može doći i do regresije u ponašanju i vraćanja na prevladane oblike reagiranja koji su karakteristični za školsku ili predškolsku dob. Zbog svih teškoća, dolazi do nedostatka samopouzdanja, što se očituje u nesigurnom i kolebljivom ponašanju mladih. Za razdoblje puberteta karakteristično je intenzivno maštanje mladih. Mladi mnogo sadržaja pronalaze u književnosti, filmovima i zabavnoj industriji. Sebe često doživljavaju kao junake, to jest „heroje koji pate“ jer su često uvjereni kako ih nitko ne voli ili su svi protiv njih. Pojedinci idu toliko daleko da dočaravaju vlastitu smrt ne bi li uživali u tome kako njihova okolina pati. Pojedinci se okreću sami sebi s ciljem ostvarivanja autonomije i potrebe za samodefiniranjem, što u okolini ostavlja dojam o njihovoj egocentričnosti. Bliski odnosi s obitelji zamjenjuju se odnosima s najboljim prijateljima, a najbolje prijateljstvo može predstavljati prijelazni fenomen na putu do postizanja veće osobne autonomije. Odnosi s prijateljima često mogu biti pretjerano snažni ili idealizirani (Neljak, 2013, str. 78–79).

Postoji još jedna podjela djetinjstva koja navodi kako ono traje do 9. godine života, poslije kojeg slijedi adolescencija u trajanju od otprilike 10. godine do 22. godine života, a koja se dijeli na ranu, srednju i kasnu fazu (Rudan, 2004, prema Neljak, 2013, str. 56–55).

2.1. Socijalni kontekst razvoja djeteta

Razvoj djece moguće je promatrati pomoću većeg broja područja njihova života. U ovom poglavlju razmotrit će se vršnjački kontekst socijalnog razvoja koji doseže najveći razvoj kod djece bavljenjem timskim sportovima.

Teoretičari ističu razliku u dvije dimenzije vršnjačkih odnosa, a to su prijateljstvo i popularnost. Prva se cjelovitija teorija i model pripisuju Bukovskom i Hozi (1989, prema Klarin, 2006, str. 56) koji smatraju kako je prijateljstvo odnos između dvoje prijatelja, dok je popularnost odraz grupnih odnosa s vršnjacima. Dijete zadovoljava potrebu za pripadanjem u skupini vršnjaka putem prihvaćanosti i poželjnosti, a potrebu za bliskošću i intimnošću zadovoljava u odnosu s jednim prijateljem. (Asher i sur., 1996, prema Klarin, 2006, str. 57). Prihvaćenost i prijateljstvo važni su za prilagodbu i razvoj te oni rezultiraju različitim efektima na prilagodbu. Prihvaćenost rezultira zdravim stajalištem prema postignuću, konformizmu i natjecanju, dok poteškoće koje se pojave ukoliko dođe do neprihvatanja dovode do anksioznosti i socijalne izolacije. Prijateljstvo utječe na empatiju, očekivanja, procjenu interesa, sliku o sebi i emocionalnu usamljenost, a uspješnost prijateljskih odnosa ovisi o prijašnjim odnosima djeteta u grupnim odnosima (Sullivan, 1953, prema Klarin, 2006, str. 57). Dok je odnos između prijateljstva i popularnosti nezavisan ili su djelomično povezani (Bukowski i Hoza, 1989; Klarin, 2000; Parker i Asher, 1993, prema Klarin, 2006, str. 57–58), slaba prihvaćenost kod vršnjaka ne mora značiti da pojedinac ima slabe prijateljske odnose s drugom osobom ili obratno (Klarin, 2006, str. 58). Popularna djeca imaju više šansi za sklapanje prijateljskog odnosa s vršnjacima od nepopularne djece. Popularnost utječe na osjećaj djeteta da pripada nekoj skupini i da je uključeno u grupne aktivnosti, dok prijateljstvo razvija afektivnost, odanost i intimnost. Obje dimenzije razvijaju altruizam, samopoštovanje i društvenost (Klarin, 2006, str. 58). Popularnost se mjeri odnosom grupe prema djetetu, a može se opisati pomoću dviju dimenzija – prihvaćanja i odbijanja (Bukowski i sur., 1996, prema Klarin, 2006, str. 58). Prihvaćanje se određuje stupnjem atraktivnosti i sviđanja, dok se odbijanje određuje stupnjem nesviđanja i nesimpatije (Klarin, 2006, str. 59). Razlikujemo nekoliko kategorija obzirom na stupanj preferencije djeteta – odbačeno dijete (mnogo negativnih nominacija), izolirano dijete (ima malo negativnih, ali i pozitivnih nominacija), kontroverzno dijete (ima mnogo negativnih, ali i pozitivnih nominacija) i dijete „zvijezda“ (ima mnogo pozitivnih nominacija) (Newcomb i Bukowski, 1983, prema Klarin, 2006, str. 59). Postoje razlike u atributima koje djeca pripisuju popularnoj, odnosno nepopularnoj djeci. Razlike se temelje na bihevioralnim i nebihevioralnim karakteristikama. Nebihevioralne karakteristike jesu: spol, dob, socijalni status, vanjski izgled, dok među bihevioralističke karakteristike ulaze: pomaganje, agresivnost, inteligencija, dijeljenje (Harthup, 1984, prema Klarin, 2006, str. 60).

Često je fizička atraktivnost povezana sa socijalnim statusom djeteta. Fizički atraktivnija djeca češće su birana za prijatelja od strane neprivlačne djece. Prediktorom popularnosti pokazao se i redosljed rođenja pa su tako prvorodena djeca češće nominirana kao popularna. Uspjeh u

sportskim aktivnostima, školski uspjeh i inteligencija pozitivno su povezani sa socijalnim statusom djeteta. Popularna djeca češće pomažu drugoj djeci te s njima dijele iskustva (Asher i Hymel, 1981, prema Klarin, 2006, str. 60).

Veći smisao za humor imaju djeca koja su često birana za prijatelja (Sletta, Sobstad i Valas, 1995; Sletta i sur., 1996, prema Klarin, 2006, str. 60). Ekstrem popularnosti jest nepopularnost, to jest, u ovom slučaju, nepopularna djeca. Njih se rijetko bira za prijatelja, češće su agresivna, devijantna, izazivaju, pokazuju nepoštenje te se sukobljavaju. Nepopularna se djeca često druže u manjim skupinama s mlađom djecom koja su također nepopularna, dok popularna djeca sudjeluju u socijalnim interakcijama i druže se u većim skupinama (Warman i Cohen, 2000, prema Klarin, 2006, str. 60).

Popularnost se najčešće mjeri metodom sociometrije ili skalom procjene. Odnosi s prijateljima prožeti su prosocijalnim ponašanjem, ali i sukobima te se razlikuju od odnosa s vršnjacima i obitelji. Sukobi su između prijatelja normalni i često prijateljske prirode. Karakteristika prijateljske veze odnosi se na vrijeme provedeno u zajedničkoj aktivnosti koja proizvodi ugodu. Osobine prijateljskog odnosa jesu: iskrenost, intimnost, samootkrivanje, odanost i povjeravanje tajni. Prijateljski odnos može se definirati kao dobrovoljni odnos u dijadi čiji je ključni element emocionalnost veze koja se razvija između dvaju partnera. Dok je s prijateljem, dijete izbjegava obveze, pokazuje sreću te pokušava provesti što više vremena s njim. Zajednički interesi i uzajamna privlačnost ključni su elementi na kojima je zasnovana interakcija između prijatelja. Neke od dobiti koju donosi prijateljstvo jesu: pozitivna slika o sebi, socijalna kompetencija, emocionalna sigurnost, zadovoljenje potreba za intimnošću, zadovoljstvo i usvajanje prosocijalnog ponašanja (Klarin, 2006, str. 60–63).

Razlikuju se tri dimenzije prijateljskih odnosa – uzajamnost, kvaliteta prijateljstva i broj uzajamnih prijatelja (Bukowski i Hoza, 1989, prema Klarin, 2006, str. 64). Kvaliteta prijateljstva može se mjeriti raznim upitnicima i skalama, poput onoga kojeg su konstruirali Parker i Asher. (1993, prema Klarin, 2006, str. 71). Upitnik se sastoji od 40 tvrdnji i namijenjen je djeci osnovnoškolskog uzrasta. Zadatak je da svako dijete imenuje svojeg najboljeg prijatelja te na skali od 5 stupnjeva odgovori kako bi opisao njihov odnos. Provlači se 6 čimbenika: vrednovanje i briga, konflikt i izdaja, rješavanje problema, pomaganje i vođenje, druženje i rekreacija, intimnost i samootkrivanje (Klarin, 2006, str. 71).

Prijateljstvo je, osim pozitivnim stvarima, popraćeno i konfliktima. Razlikuju se četiri kategorije uzroka konflikta u prijateljskoj vezi, a to su: nepovjerenje (ne zna čuvati tajnu, laže, govori iza leđa, izlazi s drugima), nedostatak pažnje (ne sudjeluje u zajedničkim aktivnostima,

ignorira), nepoštovanje (svađa se, zapovijeda, ljuti se, razbija) i neprihvaćeno ponašanje (loš karakter, ponaša se glupo). Negativne osobine prijateljstva daju dvije dimenzije istog. Socijalni odnosi započinju kod trogodišnje djece, a interes za druženjem naglašen je tijekom cijelog ranog djetinjstva (Youniss i Smollar, 1985, prema Klarin, 2006, str. 72). Polaskom u školu dijete razvija složenije kognitivne sposobnosti koje mu pomažu pri suradnji i rješavanju problema i konflikata (Borich i Tombari, 1995, prema Klarin, 2006, str. 77), što uvelike pomaže u stjecanju i održavanju socijalnih odnosa. Status u grupi važan je djeci predškolske i školske dobi te im on pruža osjećaj zadovoljstva ukoliko je pozitivan. Odbačena djeca pokazuju oblike agresije, usamljenosti, povučenosti i školskog neuspjeha. Što se tiče prekida prijateljstava, djeca najčešće navode agresiju i nelojalnost. Djevojčice češće od dječaka navode nepoštenje i nevjernost kao razlog za prekid prijateljstva (Berndt, 1986, prema Klarin, 2006, str. 77).

Tijekom djetinjstva dolazi do periodizacije vršnjačkih socijalnih odnosa. Nultu razinu ili fazu dojenaštva smatra se egoističnom fazom jer dijete ne razlikuje sebe od drugog, svoju perspektivu od drugoga ili svoje osjećaje od osjećaja drugog. Nema razumijevanja između prijatelja s kojim se igra, a prijateljstvo traje dok traje igra. Prva razina karakterizira razumijevanje tuđih osjećaja te je karakteristična za predškolsku dob. Djetetu je prijatelj onaj koji pomaže ili čini neku drugu dobru stvar za njega. U ovoj razini nema uzajamnog pomaganja, kao ni osjećaja odgovornosti. Druga razina obilježena je reciprocitetom te je karakteristična za fazu rane školske dobi, to jest za vrijeme kada su djeca spremna na suradnju i dogovor. U ovoj fazi djeca promatraju prijateljstvo u uzajamnim odnosima koja krase tolerantnost, povjerenje i pomaganje. Do konflikta može doći ukoliko prijatelji nisu spremni za suradnju, što može dovesti do prekida prijateljstva. Treća razina je karakteristična za srednje i kasno djetinjstvo, a obilježava ju uzajamnost prijateljskih odnosa. U prijateljstvu dvoje djece postoji uzajamna potpora i razumijevanje, a intimnost postaje važna osobina odnosa. Četvrta razina je razina koja je osobina adolescentske dobi. Obilježava ju ravnoteža prijateljstva i uzajamnosti s jedne strane te individualnosti s druge strane (Klarin, 2006, str. 78). Intenzivne društvene promjene obilježavaju cijelo osnovnoškolsko razdoblje. Vrijeme koje dijete provodi s vršnjacima produženo je, a zajedničke aktivnosti provode se unutar škole i izvan nje. Vršnjačke su skupine spolno homogene, a do izražaja dolaze psihičke osobine u biranju prijatelja (Berndt, 1986; Parker i sur., 1995, prema Klarin, 2006, str. 80). Dijete postaje prijateljem s drugim djetetom koje je spremno na suradnju, pruža zaštitu, potporu, suosjećanje te prema kojem ima povjerenja. Ukoliko se postiže jednak cilj, povećava se i sposobnost suradnje, posebno kod djevojčica, dok su dječaci više kompetitivni prema prijatelju (Berndt, 1986, prema Klarin, 2006, str. 80). Mijenja se veličina krugova prijatelja pa tako dječaci

teže druženju u većim skupinama, dok su skupine djevojčica zatvorenije i manje (Parker i sur., 1995, prema Klarin, 2006, str. 80). S djetetovom dobi linearno raste i njegova iskrenost i osjećajnost. Djevojčice više ističu osjećajnost, ekskluzivnost, iskrenost i zajedničku aktivnost u odnosu na dječake (Sharabany, 1994, prema Klarin, 2006, str. 80). Prijateljstva čine samo pozitivne osobine, dok negativnima nema mjesta kao u adolescenciji (Berndt i Perry, 1986, prema Klarin, 2006, str. 80). Važan socijalni medij za dijete predstavlja škola i socijalni odnosi koji dolaze s njom. Oni mogu djelovati prosocijalno ukoliko je dijete prihvaćeno od učiteljice i od razrednog okruženja. Suprotno, dolazi do odbijanja kao oblika socijalne interakcije ukoliko je dijete usamljeno i agresivno (Klarin, 2006, str. 90–91). Škola i razred djetetu pružaju mnoge mogućnosti za stvaranje socijalnih odnosa s vršnjacima i starijima koji mu nisu roditelji ili rodbinski povezani. Ti odnosi mogu utjecati na stvaranje socijalnih vještina, emocionalnu ekspresiju, samoregulaciju te uvježbavanje privrženosti, igre, istraživanja i vladanja (Pianta, 1999, prema Klarin, 2006, str. 91).

2.2. Igra u životu djeteta

Prve tjelesne aktivnosti u životu djeteta počinju igrom. Igra se može definirati kao „slobodna izabrana psihofizička aktivnost čiji sadržaj i forme kretanja omogućavaju samoizražavanje djeteta i pružaju mu zadovoljstvo. Igra pridonosi psihičkom i somatskom razvoju djeteta, razvoju psihomotoričkih sposobnosti, povećanju otpornosti organizma i učvršćivanju zdravlja. Igra je jedno od vrlo učinkovitih odgojnih sredstava koja ima znakovit utjecaj u formiranju osobina ličnosti i socijalizaciji djeteta“ (Kosinac, 2011, str. 151). Naglašava se važnost dječjih aktivnosti, posebice igre i stvaranje društvenih kontekstualnih uvjeta za zdravo djetinjstvo. Upravo je djetetovo učenje produkt njegovog iskustva u igri, a kvaliteta učenja djece rezultat je kvalitete uvjeta u kojima odrastaju (Jurčević Lozančić, 2016, str. 89). Za razvoj socijalnih kompetencija važna je djetetova interakcija s drugom djecom ili odraslima, budući da je dijete tijekom igre izloženo drugačijem mišljenju od vlastitog te procesom međusobnog dogovaranja stječe vještine kvalitetnog komuniciranja. Sadržajno bogatstvo materijala djeci različitih interesa i razvoja pruža više izbora pri komuniciranju (Mathieson, 2005, prema Jurčević Lozančić, 2016, str. 89). U igri se dijete susreće s nizom situacija, poput pridržavanja pravila, uvažavanja suigrača, odnosa sa suigračima i protivnicima, odnosa prema odgojitelju ili učitelju. Razne situacije pružaju mogućnost usmjeravanja djeteta u pozitivnom smjeru te korigiranje negativnih osobina djeteta. Igra može utjecati na razvoj odlučnosti, smjelosti, kooperativnosti, samoinicijative te općenite

razine samostalnosti. Igrom se očituju i prethodno usvojene motoričke sposobnosti. Današnji uvjeti rasta i razvoja djeteta (skućeni prostori u stanu ili vrtiću, smanjenje zelenih površina, sve manje slobodnog vremena roditelja za igru i šetnju) pozivaju na pedagoški oplemenjene i osmišljene prostore i sadržaje u svakodnevnim životima djece. Igra u sebi nosi pozitivne utjecaje, poput prirodnog samoobrazovanja djeteta, učinkovitog sredstva u razvoju psihosomatskih funkcija, pripreme za školu, razvijanja kreacije i stvaralaštva, slobode kretanja, učenja pravila, razvijanja raznovrsnih osobina ličnosti, razvijanja senzorno-motoričke inteligencije i slično. Igra djeteta je spontana. Djeca se igraju sredstvima i predmetima iz okruženja te se mijenjanjem okoline pojavljuju novi predmeti i sredstva, a mijenja se i karakter igre. Tijekom igre dijete je slobodno te tada skače, trči, puže, valja se, penje se, provlači se te se raduje. Igra kod djeteta pobuđuje zadovoljstvo jer ispunjava njegovu potrebu za kretanjem i istraživanjem. Igra je spontana, ali i svjesna aktivnost jer dijete u prirodi traži slobodu, postaje znatiželjno te pokušava svladati prepreke koje ga sputavaju. Djeca su tijekom igre slobodna, ali igrom se provlače pravila koja ne sputavaju igru, nego ju reguliraju i ograničavaju kako ne bi došlo do povrede. Igrom se provlači trčanje, skakanje, puzanje, penjanje, provlačenje, hvatanje, bacanje i drugo, a svi ti pokreti utječu na djetetov organizam. Kada dijete svlada spomenute pokrete, ono ih koristi i u ostalim aktivnostima i složenijim situacijama (Kosinac, 2011, str. 151–153). Sport (osobito dječje sportove) možemo promatrati kao igru. Sport se smatra aktivnošću kojoj pristupamo dragovoljno. Pretjerivanja i strogi disciplinski postupci udaljavaju sudionika od igre i ukoliko ne postoji uživanje tijekom sporta, tada on postaje obveza i mučan posao, a time gubi epitet igre. Postavlja se pitanje je li profesionalni sport igra ukoliko on postane zanimanje i zahtijeva puno žrtve i odricanja (Koković, 1986, prema Brigić, 2008, str. 37). Granicu između sporta kao obveze i igre možemo promatrati tijekom treninga. Sport je igra dokle god se njime provlači zadovoljstvo bez obzira na rezultat, odgojne vrijednosti, rekreacijski i terapijski učinci i slično. Time je sport kod djece igra, dok u kasnijim fazama ne postane nešto više (Brigić, 2008, str. 37–38). Igra se proteže tijekom čitavog djetinjstva, a moguće i duže. Tijekom školskog obrazovanja djeci je potrebno ostaviti dovoljno vremena za bezbrižnu igru jer je ona i dalje njihova potreba koja ih psihofizički opušta (Karković, 1998, str. 34).

3. Djeca u sportu

Školsko je doba najvažnije razdoblje djetetovog života, a nerijetko je i razdoblje kada se dijete kreće baviti sportom. Početak formalnog obrazovanja za dijete predstavlja veliko psihofizičko opterećenje jer nakon bezbrižne igre mora sjediti u školi i rješavati zadatke i zadaću. Već tijekom predškolskog obrazovanja važno je učlaniti dijete u sportske aktivnosti jer tada sport zamjenjuje igru i zadovoljava osnovne nagonске potrebe za kretanjem koje su mu uskraćene (Karković, 1998, str. 32).

Postoji niz čimbenika koji utječu na odabir sporta za dijete. Prvobitno se navode psihofizičke osobine djeteta u određenoj dobi jer se može dogoditi da, zbog nedovoljne dobi ili mentalne razvijenosti, dijete ne može razumjeti pravila nekog sporta ili, zbog motoričkih i fizioloških ograničenja, dijete nije u mogućnosti izvesti neke kretnje, to jest igrati određeni sport. Ponekad se može dogoditi da dijete neke stvari ne može emocionalno podnijeti, poput činjenice da ne može uvijek pobijediti, a tu još dolaze i socijalna ograničenja jer se dijete neće moći dogovoriti sa suigračima oko zajedničke taktike. Drugi bitan čimbenik odabira sporta jest zdravlje djeteta, odnosno kakav utjecaj sport ima na dijete. Tjelesno kretanje najčešće pozitivno djeluje na djetetovo zdravlje, no može mu i štetiti, to jest dijete se može „predozirati“ sportom, što stvara pretjerani zamor, ozljede ili trajne deformacije organizma. U svrhu prevencije negativnih efekata, važno je dobro odabrati kojim će se sportom dijete baviti i kada. Prilikom odabira sporta svakako treba obratiti pozornost i na osobine djeteta. Društvenije dijete radije izabire timske sportove (nogomet, rukomet, košarka) ili individualne sportove s velikim brojem natjecatelja (atletika). Dinamičnije dijete izabire sport poput pikada, joge ili šaha. Izbor ne treba prepustiti samo djetetu, nego mu treba pomoći oko toga. Djetetu se može pomoći razgovorom i zajednički utvrditi sve što treba znati o preporučenom sportu, upozoriti ga na opasnosti koje mogu proizaći iz sporta, poput neslaganja s trenerom, nesnalaženja u skupini i slično. Najvažnije u ostvarenju pozitivnih učinaka sporta na djetetovo zdravlje jest kontinuitet bavljenja sportom. Dijete smije mijenjati interese, sportove i intenzitet kojim se posvetilo određenom sportu, ali je bitno da se ne prestane baviti sportom. Mnoga djeca najčešće sama pravilno odaberu sport, dok je pojedincima potrebna pomoć odraslih osoba, npr. roditelja ili trenera. Važno je poznavati sport kojim se dijete odlučilo baviti. „Motorička darovitost“ rijetko je potencijal za uspješnog sportaša, kao što djetetova društvenost ne garantira djetetovu sklonost timskim sportovima. Dijete može biti izrazito popularno u društvu vršnjaka u školi ili susjedstvu, a može biti u potpunosti izolirano od zajedničke „kulture“ u društvu

djece koju zanima nogomet. Sportovi privlače ljude i zbog drugačijih motiva. Dijete koje uživa u „ljepoti igre“ može biti loše prihvaćeno u grupi djece-sportaša kojima je jedino važan krajnji rezultat. Čimbenik mjesta vrlo je značajan za to gdje će dijete stjecati prve spoznaje o određenom sportu. Upoznavanje sa sportom može sasvim zadovoljavajuće biti kod kuće, dok druge sportove može upoznati u vrtiću, školi, igraonici, klubu i slično. Još je važnija osoba koja dijete podučava prvim sportskim koracima, to jest njezine kompetencije za rad s djecom.

Nakon svega, važno je postaviti i pitanje što će se dogoditi s djetetovom sportskom budućnošću? Hoće li dijete postati rekreativni sportaš ili će riskirati vrijeme i resurse kako bi postao vrhunski sportaš? Odgovor je u sredini – djeca najčešće ostaju aktivno trenirati u nižim rangovima natjecateljskog sporta te ostaju sportaši amateri. Sport kojim se dijete želi baviti manje je važan nego djetetovo zadovoljstvo, kao i mogućnosti razvoja i samousavršavanja koje taj sport nudi (Sindik, 2008, str. 8–12). Djevojčice sazrijevaju između 13. i 15. godine života, dok dječaci za njima kasne jednu do dvije godine. Zbog toga bavljenje sportom i treninzi djevojčica mogu započeti prije nego treninzi dječaka. Utjecaj na psihofizički i sportski razvoj djevojčica imaju i prve menstruacije koje se mogu pojaviti u različitoj dobi, od 9. do 15. godine. One djevojčicama mogu pričinuti veće ili manje poteškoće prilikom sporta i sportskog razvoja. Djevojčice koje prvu menstruaciju dobiju od 9. do 11. godine teže podnose treninge te zbog toga vrlo često stagniraju prilikom postizanja sportskih napora. Kasnija pojava menstruacije neznatno otežava trenažne procese i mogućnosti daljnjeg uspješnog razvoja rezultata. Prema tome, treba postupati individualno i treninge prilagoditi težini „pojave“. Tijekom puberteta kreće se s napornijim treninzima i donošenjem odluka o budućoj sportskoj karijeri, to jest donose se odluke o nastavku ili prestanku ozbiljnijim bavljenjem sportom. Ujedno je to razdoblje „sportskih zvijezda“, od kojih to mali broj postane. Više mladih ljudi uđe u sljedeću razvojnu fazu kao vrhunski mladi sportaš, nego što postanu „zvijezde“, no to ne umanjuje činjenicu da postaju vrijedni i uspješni sportaši koji čine jezgru svog sportskog kluba (Karković, 1998, str. 35–36).

Mladima je „potrebno nepresušno razumijevanje, trajna podrška i istinska pomoć od starijih. Ona djeca koja su uključena u sport ili bilo koju kvalitetnu aktivnost kojom su zaokupljeni, imaju mnogo manje senzacija i prebrode pubertet višestruko lakše nego oni koji nemaju primjerenu količinu obaveza“ (Neljak, 2013, str. 78).

Pri osmišljavanju i provođenju sportskih aktivnosti treba imati u vidu dvije skupine djece: djecu sa sportskim talentom i željom za bavljenjem sportom i djecu koja u mlađoj dobi pokazuju želju da budu „mladi sportaši“ i koji žele ozbiljnije trenirati pojedinu disciplinu. Bavljenje sportom kod djece utječe na dvije vrste ciljeva tjelesnog vježbanja. Prvo su posredni ciljevi za razvoj

djetetovih osobina i ponašanja, poput jačanja samopouzdanja, razvijanja pozitivne slike o sebi, socijalizacije, poštivanja i razumijevanja pravila te razvijanja želje za sudjelovanjem u sportskim aktivnostima. Drugi ciljevi su neposredni ciljevi te uključuju učenje izvođenja raznih pokreta i stjecanje motoričkih vještina, održavanje tjelesnog izgleda i poboljšavanje funkcionalne sposobnosti organizma (Sindik, 2008, str. 19). Sport je usmjeren prema pozitivnim čimbenicima života. Iako još pod utjecajem roditelja i škole, djeca predadolescentne dobi postupno teže osamostaljivanju od roditelja, a socijalne motive zasnivaju na određenim potrebama koje su u vezi s drugim ljudima i vanjskim čimbenicima. Bavljenje sportom u ranoj adolescenciji utječe na stjecanje osobnog identiteta, socijalnu afirmaciju, osjećaj vrijednosti, uspjeh u budućem životu i poslu. Sport u školi može djelovati kao dopuna općeg obrazovanja kojom učenik stječe osnovne pretpostavke koje su potrebne za socijalno oblikovanje i lakše uklapanje u društveni život. Sport kod mladih treba biti potican i podupiran jer se njime stječe disciplina, odricanje, hrabrost, odvažnost, plemenitost, samopouzdanje te zdravi natjecateljski duh (Kosinac, 2011, str. 442–443).

Kada dijete nije odabrano u ekipu, dolazi do sportske selekcije. Ona je posljedica manje talentiranosti djeteta ili individualnog tempa učenja djeteta. Nije rijetkost da su veliki sportski talenti ostali neprepoznati ili da im se predlagalo da odustanu od sporta kojim su se bavili jer, prema stručnoj procjeni, nisu pokazali očekivani talent (Caput-Jogunica i Barić, 2015, str. 108). Istraživanje koje je provedeno u dvije osnovne škole u gradu Petrinji pokazuje kako se svaki drugi ispitanik muškog spola u dobi od 10 do 13 godina bavi sportsko-rekreacijskom aktivnošću, dok je kod ženskog spola svaka deseta ispitanica uključena u sportsko-rekreacijsku aktivnost. Može se primijetiti kako su takve aktivnosti zastupljenije kod dječaka, dok se djevojčice slabije uključuju (Petračić, 2008). Suprotno tome, rezultati provedenog istraživanja govore kako djeca urbanog područja provode više vremena u kineziološkim aktivnostima nego djeca ruralnih područja. Razlog tome je, kako navode, slabo sustavno organizirano bavljenje kineziološkim aktivnostima, iako su oba istraživanja provedena na području i okolici grada Petrinje (Badrić, Prskalo, Šilić, 2011).

Istraživanje koje je provedeno na dvije istarske škole ispituje kolika je zainteresiranost djece za sportske aktivnosti ruralnih sredina. Istraživanje je pokazalo kako se čak 65 % djece (38 djece od 58 djece u uzorku) bavi sportskom aktivnošću dva ili više puta tjedno. Istraživanje je potvrdilo kako djeca u ruralnim sredinama najviše preferiraju igre loptom. Treba uzeti u obzir da su u ruralnim naseljima povoljnije atmosferske prilike te mogućnost dužeg zadržavanja na svježem zraku te da sam način života potiče djecu na sportske aktivnosti (Petrić i Novak, 2008, str. 106–109). Istraživanje prikazuje da 22,07 % od ukupnog broja učenika sudjeluje u školskom sportskom

društvu na području čitave Hrvatske, od čega je 61,06 % učenika i 38,94 % učenica. Polaskom u srednju školu taj se broj neznajno smanjuje (Milanović, Čustonja i Čustonja, 2011, str. 33–35).

3.1. Motivacija djece u sportu

Veća emocionalna stabilnost, sklonost umjerenj dominaciji, odsutnost neuroze, niža anksioznost, jačanje upornosti i volje te veća otvorenost i društvenost potiče se kod djece, kao i kod sportaša. Za jačanje motivacije važna je atribucijska teorija¹⁴ koja objašnjava uzroke zbog kojih ljudi doživljavaju uspjehe i neuspjehe. Unutrašnja atribucija uspješnosti rezultira samopouzdanjem, a neuspješnosti osjećajem krivnje i srama. Orijentacija na unutrašnji lokus kontrole¹⁵ primarna je za uspješno bavljenje sportom. Dijete predškolske dobi razumije svoje mogućnosti i trud koji je potreban kako bi uspjelo u svojim namjerama i manje tražilo isprike za eventualni neuspjeh. Usmjeravanje na trud i zalaganje dugoročno potiču model ponašanja koji je bitan za uspjeh u aktivnostima, čak i u onim izvansportskim. U sportu se takav poželjan stav prema aktivnosti naziva „formula koja omogućava uspjeh“. „Formula koja omogućava uspjeh“ sastoji se od davanja 100 % od sebe tijekom natjecanja, zadržavanja pozitivne energije i pozitivnog stava tijekom natjecanja, mentaliteta „pobjednika“ te nekorištenje isprika kao opravdanja za neuspjeh ili loš rezultat. Prema ovoj formuli nastaje mentalno čvrst sportaš koji kontrolira natjecateljsku situaciju, ima pozitivnu energiju, pozitivan stav prema sebi i drugima te je nisko anksiozan. Djeca trebaju razvijati usmjerenje na zadatak, trud, nastojanje i vještine, a ne samo na cilj i „goli“ rezultat. Potrebno je razvijati intrinzičnu motivaciju, uživati u aktivnosti zbog nje same i baviti se sportom iz ljubavi jer prisiljavanje djeteta na bavljenje sportom ne rezultira ničim dobrim. Dijete se najbolje motivira na sportsku aktivnost onim u čemu je „prirodno uspješno“, to jest njegovim postojećim i individualnim funkcionalnim, motoričkim i kognitivnim sposobnostima, morfološkim obilježjima, motoričkim vještinama i karakteristikama ponašanja. Važno je djetetovo svladavanje nekoliko tehničkih elemenata koji su bitni za sportsku aktivnost. Na temelju osnovnih tehničkih elemenata može iznići individualna taktika koja u startu dovodi do pozitivnih sportskih rezultata i maksimalno iskorištenih potencijala pojedinca za neku sportsku aktivnost (Sindik, 2008, str. 61).

¹⁴Teorija koja objašnjava ljudska tumačenja uzroka svojih ili tuđih ponašanja i učinke tih tumačenja (atribucija) na emocije, motivaciju i buduće ponašanje (Weiner, 1992).

¹⁵Lokus kontrole opći je naziv u psihologiji za doživljeni izvor kontrole osobnoga ponašanja i posljedica koje iz njega proizlaze.

Prvo mjesto u životu djeteta treba zauzimati škola i školske obaveze, a tek zatim sportske aktivnosti. Ponekad zbog bavljenja sportom dolazi do poteškoća u školi jer djeca nemaju dovoljno vremena za učenje. Često brz napredak i dobri rezultati u sportu mogu različito djelovati na mlade sportaše. Neki u tome vide još veću motivaciju i želju za uspjehom u školi, što im omogućuje mirnije treninge i manje napetosti u natjecanju. Manji će broj mladih sportaša biti manje koncentriran u školi zbog prvobitnih uspjeha. Stabilno stanje u školi stimulira dijete da sportske obveze obavi bez psihičke napetosti i s užitkom. Potištenost koja može nastati kao rezultat slabijih sportskih rezultata također može dovesti do nedovoljnog angažiranja djeteta u školi. Do lošijeg stanja u školi može doći i zbog psihofizičkog umora koji nastaje kao produkt loše organizacije vremena zbog škole, sporta i drugih obveza (Karković, 1998, str. 40–41). Roditelji uglavnom odmah odustaju od treninga djece jer je to najlakša odluka, no ne i ispravna. Zabrana treninga uzrokuje emocionalno nezadovoljstvo kod djece jer im se uskraćuje ono što su zavoljela i zbog toga mogu teže učiti i rješavati školske obveze. Sport može djelovati kao dodatni motiv za obavljanje školskih obveza jer svaka aktivnost čovjeka treba biti motivirana, a samim time i učenje. Dijete dokazuje koliko voli sport izvrsnim ocjenama jer, ukoliko mu je stalo do sporta, neće dopustiti izostajanje s treninga kako ga druga djeca ne bi prestigla. Ono prije svega treba biti poznato s kaznom ukoliko ne ispuni obveze u školi. Ako dijete ne pokazuje preveliku zainteresiranost za sport, roditelj bi trebao na vrijeme primijetiti istu te zajedno s djetetom donijeti odluku o promjeni sportske aktivnosti. „To je važno učiniti zbog toga što djecu sa slabim rezultatima ili čestim neuspjesima njihovi vršnjaci ili čak njihovi roditelji dovode u neugodne situacije pa se ona osjećaju suvišnima, manje vrijednima (inferiornima) i zapostavljenima“ (Karković, 1998, str. 41).

Postoji više razloga zbog kojih djeca pristupaju sportu. To su: učenje i usavršavanje vještina, afilijacije s prijateljima, grupna pripadnost (ekipni duh), zdravlje i fitness, kompetitivnost, pomicanje granica, socijalno odobravanje te igra i zabava. Rad s djecom mlađe školske dobi trebao bi zadovoljiti sve navedene potrebe. Ključni segment motivacije djece jest osjećaj kompetentnosti. Dok se dijete osjeća sposobnim za neku sportsku aktivnost, bez obzira na količinu talenta, odabire ju za dugoročno bavljenje, čime se izbjegava odustajanje od aktivnosti te produžuje bavljenje sportom. Osjećaj kompetentnosti kod djeteta razvija se u situacijama kada se ono bavi onim što ga zanima u izazovnom okruženju u kojem se usavršava i u kojem ima mogućnost demonstracije naučenog. Kada dijete uoči da su navedeni naponi urodili plodom, tada razvija osjećaj kompetitivnosti te sebi i vlastitom radu pripisuje uspjeh. Ujedno je ispunjeno osjećajem ponosa, zadovoljstva i uživanja. Kompetentnost je jedna od dimenzija motivacije jer su djeca poticana na

ulaganje truda, upornost, prosuđivanje vlastitih kriterija te razvijaju intrinzičnu motivaciju. Ako djeca kompetentnost prosuđuju prema drugima, tada su orijentirana prema nagradama i rezultatu te razvijaju ekstrinzičnu motivaciju. Navedeni oblik motivacije sa sobom nosi određeni rizik. Ukoliko izostane vanjski izvor motivacije (pobjeda, ocjena), tada dolazi do pada motivacije, što može navesti dijete na odustajanje od sportske aktivnosti. Kako bi razvili i djelovali na kompetentnost, potrebne su pozitivne povratne informacije. Mlađa djeca (8–9 godina) preferiraju povratne informacije od strane roditelja, dok su djeci srednje dobi važnije povratne informacije njihovih vršnjaka. Povratna bi informacija trebala biti: konstruktivna, instruktivna, pozitivno formulirana te primjerena dobi. Povratnim informacijama djeci treba dati do znanja da su pogreške dio učenja i dio početnog svladavanja vještina. Preferira se „sendvič-povratna informacija“ koja započinje nečim pozitivnim, upozori na pogrešku i predloži kako je ispraviti te završi nečim pozitivnim. Ne treba davati previše povratnih informacija jer dijete može početi sumnjati u svoje sposobnosti, što može odvesti u nekompetentnost (Caput-Jogunica i Barić, 2015, str. 115–117).

„Potrebno je voditi računa da povratna informacija bude pravodobna i odmjerena, da potiče razvoj unutarnjeg sustava samoregulacije, tj. da davanjem povratnih informacija voditelj šalje poruku da prati dijete, da ga podučava bitnom, točnom i pogrešnom kako bi i samo moglo početi provjeravati svoje postupke, motivirati se i aktivirati neke unutarnje izvore zadovoljstva“ (Caput-Jogunica i Barić, 2015, str. 117). U sportu se kao rezultat motivacije pojavljuje nagrada, no samo ako je zaslužena jer ju dijete treba percipirati kao zasluženu da bi djelovala. U tom slučaju nagrada povećava kompetentnost i pozitivno djeluje na unutarnju motivaciju. Važno je stvaranje poticajne motivacijske klime, okruženja u kojem se njeguju učenje, igra, suradnja i usavršavanje. Djeca, osim od trenera i odgojitelja, uče i od svojih vršnjaka što dodatno motivira dijete („ako može on, mogu i ja“). Sportskim aktivnostima potrebno je dijete usmjeriti prema usavršavanju i učenju sportskih vještina zbog čega se osjeća dobro i kompetentno te uživa i zabavlja se. Time gradi svoju sigurnost, dobar osjećaj za sport i postiže zadovoljstvo na općoj razini, a konačni cilj je prepoznati takve osjećaje i iskustva i preslikati ih u svakodnevni nesportski život (Caput-Jogunica i Barić, 2015, str. 117–119). Manjak motivacije, zahtjevi škole i teže ozljede razlozi su zbog kojih mladi odustaju od bavljenja sportom, poglavito atletikom (Ljubičić, Antekolović i Antekolović, 2016, str. 653).

4. Pozitivni utjecaji sporta

Od iznimne je važnosti da sportske aktivnosti budu višenamjenske kako bi imale pozitivan utjecaj na dijete. Dijete teško ustraje u pojedinoj aktivnosti ako ju voli samo zbog jednog razloga. Na primjer, ako dijete trenira plivanje samo zato što je dobro u njemu, to nije dovoljan motiv i razlog da u njemu ustraje. Svoje ambicije dijete povećava ako uvidi kako uz plivanje stječe nove prijatelje te kako ima bezrezervnu podršku od strane svojih roditelja. Ako i odustane od plivanja, ono u drugim aktivnostima vidi pozitivne aspekte. Bavljenje sportom zadovoljava djetetovu primarnu potrebu za kretanjem koje je izrazito važno za njegov cjelokupan razvoj. U fizičkom smislu, kretanje pojačava razinu aktivacije svih fizioloških funkcija i resursa organizma te na taj način pospješuje funkcioniranje istog uz bržu eliminaciju štetnih stvari iz organizma. Kretanje je osobito važno kod najmlađe djece jer kretanjem razvijaju osjetila, stječu kontrolu i uče o vlastitom tijelu. Sport omogućuje stjecanje viših razina potreba. Sportom dijete stječe samopouzdanje i osjeća se sigurnije, upoznaje drugu djecu i ljude, potvrđuje svoje sposobnosti, društveno se afirmira i slično. Svime time zadovoljava potrebe sigurnosti, poštovanja, ljubavi i samoostvarenja. Odrasli bi trebali osigurati sve preduvjete kako bi se djeca osjećala sigurnom tijekom sportskih aktivnosti. Sportske aktivnosti mogu zadovoljiti i potrebe za moći, slobodom, pripadanjem i zabavom. Usvajanjem novih vještina i spoznajom sportskih aktivnosti djeca zadovoljavaju potrebu za moći time što su prihvaćena u grupi nepoznate ili slabo poznate djece. Usporedba s drugom djecom treba biti u drugom planu, kao i rezultat. Važno je usmjeriti dijete na trud i nastojanje da bude bolje nego ranije. Potrebno je razjasniti činjenicu da je netko u nečemu bolji ili lošiji i to je sasvim u redu. Djetetova potreba za slobodom zadovoljava se prepuštanjem izbora sporta kojim će se baviti. Dijete treba pustiti da uči sportske vještine vlastitim tempom, sve dok mu ne postane naporno. Svakako treba razjasniti „granice slobode“ jer njegova pretjerana sloboda može ugroziti druge. Dijete treba podučiti i pravilima igre, naučiti ga da se pridržava pravila igre kako bi ga suigrači prihvatili kao partnera u igri i kao prijatelja. Ako se dijete bavi timskim sportom, ono zadovoljava potrebu za pripadanjem. Upravo osjećaj pripadnosti timu privlači djecu sportu, a zatim se prilagođavaju jedni drugima i socijaliziraju se. Tim čine djeca različite dobi, socio-ekonomskog statusa i spola pa se kod djece razvija osjećaj za suradnjom. Dijete se osjeća ponosno ako je prihvaćeno od drugih u nekoj sportskoj zajednici te mu time raste samopoštovanje i osjećaj poštovanja od strane drugih. U slučaju da dijete ne poštuje pravila igre ili igra „kao da je samo“, ne komunicira i ne slijedi upute trenera, ono ne ostvaruje potrebu za pripadanjem. Može se pojaviti dijete koje je samo po sebi „osobenjak“, koje nema puno toga zajedničkog sa sportskom skupinom,

ali ako odrađuje svoju ulogu uredno i uz uvažavanje druge djece, ono je prihvaćeno kao „simpatični čudak“. Sportske aktivnosti, poglavito djece mlađeg uzrasta, mogu se smatrati igrom i zabavom. Igra je ono što prvobitno privlači djecu na bavljenje sportom, iako ona s vremenom postaje sve ozbiljnija. Bitna obilježja igre jesu: razonoda, zabavnost i opuštanje, a slobodno uključivanje i isključivanje iz iste, dječji odabir sporta i načina preduvjeti su već spomenutoj zabavnosti. Potrebno je razlikovati korisnosti i štetnosti sporta za dijete jer ponekad korisni sportovi (atletika, plivanje) ne mogu zadovoljiti potrebu za zabavom i slobodom iako zadovoljavaju potrebu za kretanjem. Dijete se ne može pronaći u društvu članova tima te tako ne zadovoljava potrebu za pripadanjem i poštovanjem. Bavljenje sportom ne smije iscrpiti dijete, niti fizički niti mentalno. Do psihičkog iscrpljivanja može doći pogrešnom pretpostavkom da time što dijete voli pojedini sport, ono zadovoljava sve svoje potrebe i da dijete može zadovoljiti sve njegove zahtjeve, poput razumijevanja pravila igre i taktike te komunikacije sa suigračima. Navedeni preduvjeti ovise o psihofizičkim karakteristikama djece, to jest o dobi djeteta i njegovim individualnim osobinama (Sindik, 2008, str. 14–17). Glavni su ciljevi bavljenja sportom kod djece prvenstveno odgojni, čime se ne može očekivati od djece isto što i od odraslih, poput razumijevanja pravila ili taktike nekog sporta ukoliko nisu u stanju izvesti sve motoričke pokrete. Prilagođen proces treninga pogodan je za uvođenje djeteta u sport. Igra je temeljni oblik aktivnosti djeteta, a sport je jedan od oblika igre. Sportske aktivnosti djece posjeduju obilježja sportske rekreacije jer nisu profesionalne niti obvezne, provode se po vlastitom izboru (dijete se ne smije prisiljavati na sport), pozitivno utječu na djetetovo zdravlje i emocionalno-socijalni razvoj. Djeca tijekom bavljenja sportom korigiraju negativne učinke življenja i okoliša, kompenziraju za ono što urbani i informatizirani način života djeci oduzima, poput manjka kretanja te stvaraju pozitivne navike za smišljeno, sadržajno i korisno provođenje vremena. Sportom se dijete može potencijalno osjećati zadovoljnije, a može se i zbližiti s ostalom djecom jer oni, kao i odrasli, imaju zajednički cilj u sportu. On kod djece potiče razvoj osnovnih motoričkih sposobnosti, kondicije, temeljnih pokreta i osnovnih obilježja nekog sporta, sposobnost da dijete procijeni samo sebe i svoje mogućnosti, zdrav natjecateljski duh, razvoj društvenosti (suosjećanje, želja da se pomogne drugom, zajednički rad, osjećaj odgovornosti, uklapanje u skupinu, spremnost dijeljenja svojih osjećaja), stvaranje pozitivne slike o sebi, disciplinu i samodisciplinu, težnju za uspjehom te zdrave navike življenja. Svi ovi ciljevi mogu biti ostvareni tek nakon dugoročnog bavljenja sportom jer je prijenos osobina i znanja koje dijete stječe u svakodnevnim životnim situacijama dugotrajan i kompliciran proces u kojem je najvažniji kontinuitet. Osobine dosežu i zavidnu razinu, no one dolaze do izražaja isključivo u sportskim situacijama. Sport utječe i na spoznajni razvoj kod djeteta. Misaoni procesi na složen su način povezani s motoričkim vještinama pa tako motorička aktivnost potiče spoznajni

razvoj u prvih 6 godina čovjekovog života. U prve dvije ili tri godine djetetovog života najbolje se vidi efekt tjelesnog kretanja na razvoj inteligencije jer dijete uči gotovo isključivo motoričkim sposobnostima, no u tom vremenu dijete nije sposobno obavljati sportske aktivnosti. Zato se djetetu treba omogućiti slobodno kretanje u vidu puzanja, skakanja, trčanja, provlačenja, preskakivanja i sličnog. Podatci istraživanja pokazuju pozitivnu povezanost spoznajnog razvoja s bavljenjem sportom. Primjerice, većina vrhunskih sportaša iznadprosječno je inteligentna, no treba uzeti u obzir kako je oko dvije trećine spoznajnih sposobnosti urođeno, a ne stečeno, što ne ostavlja previše mjesta za utjecaj sportskih aktivnosti na iste. Viši stupanj inteligencije može dovesti do boljih rezultata u sportu, ali bolji rezultati u sportu ne mogu dovesti do višeg stupnja inteligencije (Sindik, 2008, str. 19–22). Veća je vjerojatnost da bavljenje sportom neizravno utječe na intelektualne funkcije stjecanjem spoznaja i vještina ili poboljšanjem funkcionalnosti organizma. Što je sportska aktivnost složenija, to povoljnije utječe na razvoj kognitivnih sposobnosti. Tako bi šah ili košarka stimulativnije djelovali na razvoj djeteta nego veslanje i trčanje (Sindik, 2008, str. 22–23). Sportskim se aktivnostima može utjecati na kognitivne funkcije koje je poželjno stimulirati kod djece. Razlikuju se učinci sportova pa pojedini sportovi uče jednostavnijim vještinama, poput plivanja i veslanja, dok drugi zahtijevaju složenija predviđanja kombinacija protivnika, ali i vlastitih, poput stolnog tenisa. Sport utječe na socio-emocionalni razvoj. Podaci istraživanja ukazuju na pozitivnu povezanost socio-emocionalnog razvoja s bavljenjem sportom. Ne treba računati da bavljenje sportom doprinosi socijalizaciji jer se čovjek u životu ne bavi samo sportom. Postoje poželjni utjecaji sporta na osobnost, poput razvoja djetetove socijalizacije, razvoja poželjnih osobina, nuđenja pozitivnih modela ponašanja, stvaranja korisnih navika i smanjivanja patoloških oblika reagiranja te smanjivanja konverzivnih i anksioznih, a kanaliziranja agresivnih oblika ponašanja. Često su sportaši samouvjereniji od nesportaša, emocionalno stabilniji te pokazuju veću ekstrovertiranost i manji neuroticizam. Istraživanja pokazuju kako djevojčice u sport više privlači društvo, a dječake težnja za postizanjem uspjeha. Sport omogućuje doživljavanje pozitivnih emocija, poput sudjelovanja u aktivnostima, pripadnosti grupi, a uživanje u sportu smanjuje stres doživljen nakon natjecanja, pogotovo kod djece. Zajednički zadatak sporta pojačava djetetovo prosocijalno ponašanje jer djeca, pomažući jedni drugima, dolaze do zajedničkog cilja. Ako se dijete bavi sportom samo rekreativno, ono i dalje razvija opće kondicijske, motoričke i spoznajne sposobnosti, ali i odgovarajuće morfološke i ponašajne karakteristike (Sindik, 2008, str. 22–25). Istraživanja su pokazala kako rano bavljenje sportom ili tjelovježbenom aktivnošću utječe na postizanje visokog stupnja integracije osobnosti jer njime dovodi do sklada postignuća i razvojnih potencijala, kao i prihvaćanja osnovnih normi ponašanja i osnovnih vrijednosti neke sredine. Time je važno da aktivnosti budu učestale te dostatnog

intenziteta i ekstenziteta (Sindik i Brnčić, 2012). Sport ima pozitivan utjecaj tijekom polaska u školu jer tada dijete prestaje biti egocentrično te pokazuje potrebu za zadovoljavanjem kriterija vršnjaka iz škole, ulice ili sporta i postajanje njihovim članom. Prihvaćanjem u društvo, sport pozitivno djeluje jer se dijete nalazi u društvu s većim brojem vršnjaka pa je u mogućnosti lakše naći prijatelje ili skupinu koja odgovara njegovom karakteru. Roditelji se ne bi trebali brinuti o djetetovom zaspostavljanju školskih obveze radi sporta (Karković, 1998, str. 34). Ako dijete razvije pozitivnu kompetentnost, može doći i do razvoja samopoštovanja i samopouzdanja. Odrasle osobe trebaju biti svjesne da one svojim pristupom, verbalnim ili neverbalnim, utječu na samopouzdanje djeteta. Treneri, učitelji i roditelji tako mogu pozitivnim stajalištima prema sportu utjecati na razvoj djetetovog optimizma prema svladavanju vještina i zahtjeva („ti si sposoban, vjerujem u tebe“) te mogu poticati ustrajnost kada je teško. Pozitivni ishodi služe kao argumenti, ne samo za sport, nego i za daljnji život i motivaciju (Caput-Jogunica i Barić, 2015, str. 116–117). Pozitivni utjecaj sporta jest učenje *fair playa*. Glavna načela *fair playa* jesu: odlučnost, iskrenost i poštovanje. *Fair play* obuhvaća poštivanje pravila, protivnika i suigrača, sudaca i sudačkih odluka, uputa i odluka trenera ili voditelja ekipe te kulturno navijanje. *Fair play* igra odnosi se na prihvaćanje poraza, prijateljski odnos sa suigračima, protivnicima, sudcima i organizatorima igre. Učenicima je važno isticati situacije kada spomenuta načela dolaze do izražaja, poput situacije kada trebaju priznati vlastitu pogrešku iako je sudac i ostali natjecatelji nisu primijetili, da je nužno pomoći ostalim sudionicima u igri, osobito u slučaju ozljede ili u posudbi rekvizita, kako bi svi sudionici imali jednake uvjete natjecanja. *Fair play* igrom učenici usvajaju odgojne i moralne vrijednosti potrebne za svakodnevni život, poput odgovornosti, pravednosti, poštovanja, pružanja pomoći i ostalih (Caput-Jogunica i Barić, 2015, str. 169).

Longitudinalno istraživanje provedeno u običnim i prototipnim sportskim razredima u Sloveniji, pokazalo je kako su učenici u sportskim razredima motorički i tjelesno spremniji i snažniji u pozitivnom smislu, što znači da imaju više mišićne mase, a manje masnih naslaga. Ovo istraživanje može dovesti do sve većeg razvoja sportskih razreda (napredni i prošireni nastavni plan i sadržaj tjelesnog odgoja koji najčešće uključuje dva dodatna sata tjedno za bavljenje izabranim aktivnostima u okruženju škole) kako bi se smanjio broj pretile djece koji je zadnjih godina u sve većem porastu (Jurak, Kovač i Strel, 2006, str. 115). Pretilost djece jedan je od najozbiljnijih problema 21. stoljeća. Istraživanje koje su provele Knezović Svetec, Guja i Torman (2017) u jednoj osnovnoj školi s učenicima od 10 do 13 godina, pokazuje kako je 37,3 % od 51 muškog ispitanika pretilo, dok je kod djevojčica 24,4 % od 41 ženske ispitanice pretilo. Istraživanjem se ispitalo utječe li sport na kvalitetu uhranjenosti, što je pokazalo da sport doista

pozitivno utječe na istu jer su učenici koji se bave sportom normalno uhranjeni u odnosu na učenike i učenice koji se ne bave sportom (Knezović Svetec, Guja i Torman, 2017). Devetogodišnje učenice koje se bave dodatnim treninzima u sklopu košarkaškog sportskog društva pokazuju bolje motoričke sposobnosti od učenica koje pohađaju redovnu nastavu tjelesne i zdravstvene kulture (Badrić i Gašparić Baniček, 2016, str. 97).

4.1. Negativni utjecaji sporta

Sport ne donosi samo pozitivne stvari u život pojedinca. Često kod sportaša dolazi do internih problema, poput stresa i pritiska, ali i vanjskih problema, poput neodobravanja i pritiska okoline te problema u društvu. Mladi su sportaši najpodobniji negativnim utjecajima sporta koje je važno prepoznati kako bi ih se izbjeglo ili riješilo.

Kako u drugim aktivnostima, tako se i u sportu pojavljuju iznimno talentirana djeca koja svojim uspjesima i rezultatima odskakuju od svojih vršnjaka. Proglašava ih se mladim „nadama“, a kad se približe rezultatima odraslih sportaša, prerano ih se proglašava „zvijezdama“ ili „čudima od djece“. Pokazalo se kako sportski uspjesi ostvareni u dječjoj dobi ne garantiraju postizanje vrhunskih rezultata u zrelijoj dobi. Na uspješne mlade sportaše pozitivan utjecaj imaju treneri koji znaju što očekivati od sportaša i što je najbolje za dijete. Na sportaša negativno mogu utjecati oni koji misle da znaju, a zapravo znaju vrlo malo. Oni često od mladog sportaša očekuju samo uspjeh, a polažu i pravo da se s njim identificiraju te od njega naprave neku vrstu „javne svojine“. Za najbolji primjer možemo uzeti medije, a često se tu nađu i roditelji koji uspjeh svojeg djeteta objavljuju svima. Mladi sportaš, vjerujući u sve što se o njemu govori ili piše, kreće se ponašati kao „razmažena zvijezda“ kojoj je sve dopušteno. Trener počinje gubiti autoritet, a mladom sportašu treninzi gube važnost. To dovodi do pada rezultata, a neuspjesi postanu „navika“ sportaša. Zbog toga dolazi do okrivljavanja mladog sportaša, a često i trenera, što donosi teško psihološko stanje. Treneri i roditelji mladog sportaša trebaju racionalnim ponašanjem ublažiti vanjske pritiske te osigurati što mirniju i staloženiju atmosferu na natjecanju i treninzima kako bi se sportaši mogli usredotočiti na svoj rad i napredak (Karković, 1998: 62–63). Negativan utjecaj mogu imati i roditelji koji na treninzima i natjecanjima mogu svojim prevelikim pritiskom i dobacivanjem smanjiti koncentraciju djeteta koje počinje sve više griješiti. Dijete često gleda prema publici tražeći svoje roditelje i njihovo odobravanje na učinjeni potez. Kada je pod velikim pritiskom svojeg roditelja, dijete manje uživa u sportu i stalno pazi je li dobro postupilo, a često od straha napravi pogrešku. Roditelji bi trebali biti staloženi i podupirati svoje dijete riječima potpore i

ohrabriranja, a u slučaju neuspjeha mirno porazgovarati sa svojim djetetom i trenerom kako bi se riješili problemi. Roditelj bi trebao biti uz svoje dijete i u pobjedi i u porazu te skupa s njim treba postaviti realne ciljeve koje dijete može ispuniti kako ne bi išao na natjecanja pod pritiskom velikih očekivanja (Karković, 1998, str. 66–77). Jedan od negativnih utjecaja sporta jest pojava agresivnosti kod sportaša. Agresivnost može biti hostilna. Ona se očituje u situacijama kada je pojedincu cilj nanošenje ozljede drugoj osobi, a potkrepljuje se žrtvinim bolom i patnjom. Druga vrsta je instrumentalna agresivnost, a manifestira se kada pojedinac ima namjeru ozlijediti drugu osobu s ciljem ostvarivanja vanjske nagrade, poput novca, pobjede i slave. Agresivno ponašanje prisutno je na svim natjecateljskim razinama, poglavito na profesionalnoj. Potrebno je zaustaviti takvo ponašanje što prije, ne bi li se mlađi sportaši ugledali na profesionalce. Agresivnost često zamjenjuje asertivno ponašanje, oblik agresivnosti koji je često tražen baš od strane trenera. Trener od svojih igrača traži opravdanu uporabu tjelesne ili verbalne sile u svrhu postizanja cilja, no ne postoji namjera nanošenja ozljede protivniku. U slučaju da protivnik zadobije ozljedu, čin ne mora nužno biti agresivan. Sve dok je igra u okvirima granica i pravila, takva igra se smatra asertivnošću, a sve posljedične ozljede smatraju se dijelom igre (Cox, 2005: , str. 242–243). Kroz sport se često preslikavaju problemi društva te tako dolazi do nasilja, netolerancije, vjerske, rasne, nacionalne i spolne netrpeljivosti, zanemarivanja društvenih pravila i zakona, relativiziranja moralnih i odgojnih vrijednosti, dopinga, izvrtanja moralnih i etičkih načela te pretjerane komercijalizacije sporta (Milanović, Čustonja i Hrženjak, 2016, str. 42). Kod ženskog spola dolazi do stigmatizacije ili etiketiranja kao muškobanjastih, pripadnica *gay* populacije, manje sposobnih i slično. Za to su „zaslužni“ mediji koji slabo zastupaju ženski sport, poput nogometa, a više se okreću tjelesnom izgledu natjecateljica (Baršić, 2018, str. 47–48). Nažalost, u sportu dolazi i do seksualnog zlostavljanja djece koje često ostane neotkriveno ili prešućeno. Godine 2019. Središnji državni ured za sport započeo je kampanju protiv seksualnog uznemiravanja i zlostavljanja u sportu pod nazivom „Start to talk“ koja se već odvija diljem Europe. U kampanji sudjeluje i Hrabri telefon koji je otvorio svoje linije kako bi se prijavilo takvo štetno ponašanje u sportu. Cilj kampanje „Start to talk“ jest približiti navedeni problem svim pojedincima koji rade u sustavu sporta, sportskim trenerima, stručnim djelatnicima u sportskim klubovima, roditeljima, djeci i mladima te osvijestiti populaciju na njegovu prisutnost u sportu i društvu (Nacionalna kampanja protiv seksualnog nasilja nad djecom u sportu „START TO TALK“, 2022).

4.2. Važnost ekipnih i individualnih sportova za djecu

Sport gradi osobnost djeteta pa se tako u mnogim osobinama ličnosti razlikuju sportaši od nesportaša (Geron, Furst i Rotstein, 1986, prema Cox, 2005, str. 27). Istraživanja su pokazala kako su sportaši koji sudjeluju u individualnim i timskim sportovima objektivniji, neovisniji i manje anksiozni od nesportaša (Schurr, Ashley i Joy, 1977, prema Cox, 2005, str. 27) te su često inteligentniji od prosjeka (Hardman, 1973, prema Cox, 2005, str. 27). Osim toga, sportaši su samouvjereniji, socijalno otvoreniji i sposobniji od nesportaša (Cooper, 1969, prema Cox, 2005, str. 27) te su ekstrovertirani i niske anksioznosti (Morgan, 1980; Kane, 1976, prema Cox, 2005, str. 27). Longitudinalno istraživanje provedeno na plivačkom programu kroz 5 godina pokazalo je kako je kod dječaka primijećena veća ekstraverzija, stabilnost i ovisnost (Tattersfield, 1971, prema Cox, 2005, str. 28). Istraživanje koje je provedeno na bejzbolašima koji se bave timskim sportom i tenisačima koji se bave individualnim sportom pokazalo je značajne razlike među osobnostima dvaju tipova sportaša. Tenisači pokazuju veću želju za postignućem, želju za vođenjem i sposobnost za analiziranjem drugih, no manje su spremni prihvatiti poraz u odnosu na bejzbolaše (Singer, 1969, prema Cox, 2005, str. 29). Slično tome, provedena su istraživanja na timskim i individualnim te kontaktnim i paralelnim sportovima. Pokazalo se da su sportaši koji se bave timskim sportovima anksiozniji, ovisniji, ekstravertiraniji i žustro-objektivniji, ali i manje senzibilno-maštoviti od sportaša koji se bave individualnim sportovima. Također se sportaši direktnih sportova percipiraju kao neovisniji i s manjim egom od sportaša paralelnih sportova. (Schurr, Ashley i Joy, 1977, prema Cox, 2005, str. 29). Navedena istraživanja prikazuju razlike u osobnostima koje se pojavljuju tijekom dugoročnog bavljenja sportom, osobito od malih nogu. Timski sport ima utjecaj na mladog sportaša, a pri tome je važan tim ili ekipa u kojoj sportaš igra. Članovi ekipe zajedno djeluju od njezinog formiranja, a nakon formiranja, ekipa prestaje s interakcijom s vanjskim silama. To se događa na isti način kao što bi prestala interakcija niza pojedinaca te time nastaje jedinica sama za sebe. Razvojem ekipe razvija se i njezina struktura koja se razlikuje od ekipe do ekipe i od situacije do situacije. Primjer toga može biti košarkaška ekipa u kojoj se nalazi više pojedinaca koji su sposobni zabiti više od 20 koševa po utakmici, no oni ne mogu igrati bez obrambenih igrača kojima je glavni zadatak obrana vlastitog koša. Tako pojedinci uzimaju manje zahvalne uloge (obrana) i tada ekipa dolazi do zajedničke pobjede na krilima talentiranih pojedinaca (napadača). Ekipe se mogu razlikovati obzirom na visinu kohezije u izvođenju zadataka. Razlikujemo ekipe koje su usko povezane s formalnim ciljevima grupe i osjećaju uspjeh u postizanju tih ciljeva te ekipe koje pokazuju visoku socijalnu koheziju jer

smatraju socijalnu interakciju i združenost članova važnijim od ciljeva grupe. Ekipe s višim razinama kohezije pokazuju više razine djelotvornosti grupe, to jest ekipe (Cox, 2005, str. 257–262). Visoka socijalna kohezija kod mladih sportaša pokazatelj je namjere daljnjeg sportskog sudjelovanja (Spink, 1995, prema Cox, 2005, str. 263). Što je viša razina kohezije ekipe, to je niže stanje anksioznosti (Prapavessis i Carron, 1996, prema Cox, 2005, str. 263). Važna je homogenost unutar ekipe između vodećih i ostalih igrača jer ukoliko je homogenost manja, slabiji su i uspjesi ekipe. Prema tome, trener treba razviti koheziju među svim članovima ekipe, ne samo među vodećima (Spink, 1992, prema Cox, 2005, str. 263). Sportska ekipa može imati socijalne ili skupne aktivnosti vezane uz zadatak. Ekipe koje izgrađuju socijalnu koheziju i koheziju u izvođenju zadatka prolaze kroz 4 stadija: formiranje, uzbuđenje, normalizacija i učinak. Tek u posljednjem stadiju možemo razlikovati dvije vrste ekipa prema učinku. Tijekom stadija formiranja i uzbuđenja članovi se upoznaju, dok tijekom stadija normalizacije i učinka uspostavljaju odnose i razvijaju svijest o međusobnim snagama i slabostima (Tuckman, 1965, prema Cox, 2005, str. 264). Opći principi u razvoju kohezije ekipe jesu: upoznavanje svakog igrača s dužnostima drugih igrača, trenerovo saznanje o karakteristikama svakog sportaša u ekipi, izgradnja manjeg ponosa u velikim ekipama, izgradnja osjećaja „vlasništva“ među igračima, postavljanje ciljeva ekipe i osjećaja ponosa postignućima, poznavanje uloge svakog igrača, ne traženje potpunog socijalnog mira, izbjegavanje stvaranja klika, razvijanje ekipnih vježbi te isticanje područja ekipnog uspjeha, čak i u slučaju poraza (Cox, 2005, str. 265–266). Primjer se može vidjeti u ragbiju gdje se timskom igrom, preuzimanjem rizika, snažnim motivom i vještinom, pronalaženjem rješenja u konkretnim situacijama dolazi do razvijanja poduzetničkih vještina kod mladih, poput inovativnosti, komunikativnosti, odgovornosti, napredovanja i ostalog (Nikolašević, 2011, str. 199–200). Kao što je ranije spomenuto, djeca sportom razvijaju svoje socijalne vještine i zadovoljavaju potrebu za pripadanjem od strane vršnjaka. Primjer je nogomet jer su „djeca koja se bave nogometom kao ekipnim sportom dobro društveno integrirana, imaju prijatelje, imaju manje problema s roditeljima i društvom, a zbog tjelesne forme/kondicije nemaju problema s pretilošću i dijabetesom“ (Breslauer i sur., 2021). Prilikom bavljenja sportom, povećane su tjelesne razlike između mladih sportaša i nesportaša. Sportaši imaju bolju kardiovaskularnu strukturu, a jače mišiće srca imaju mladi sportaši koji se bave timskim sportovima. Pojačanu mišićnu strukturu imaju mladi sportaši koji se bave cikličkim sportovima u usporedbi s vršnjacima (11–14 godina) koji se ne bave sportom (Emeljanovas i sur., 2012, str. 186–188). U školstvu postoje ekipne elementarne igre koje trebaju biti prilagođene učenicima, a mogu se organizirati u skromnim uvjetima tjelesnog vježbanja. To su igre poput graničara te igra frizbijem (nekontaktna mješavina rukometa, ragbija, tenisa i američkog nogometa). Školstvo prožimaju sportske igre koje često nose prefiks *mini* jer su to igre

s pojednostavljenim pravilima, načinom igranja, smanjenim dimenzijama terena i lopte. To su: mininogomet, minirukomet, miniodbojka i minikošarka (Caput-Jogunica i Barić, 2015, str. 148–150). Sport je izvanškolska aktivnost kojom se najviše bave učenici od prvog do četvrtog razreda osnovne škole (Šiljković, Rajić i Bertić, 2007, str. 143).

5. Uloga roditelja, trenera i odgojitelja u sportu

Uloga odraslog trenera u dječjim sportovima od iznimne je važnosti. Trener je taj koji može upućivati djecu u smjeru međusobne suradnje i konstruktivnog natjecanja. On može suzbiti pojavu destimulirajućeg i „nezdravog“ natjecanja, primjerice kada uspješnije dijete izruguje i omalovažava manje uspješno dijete. Velika važnost trenera vidljiva je i prilikom same igre jer bi djeca bez aktivnog usmjeravanja trenera zanemarila stečena znanja zbog stanja prevelike uzbuđenosti tijekom igre. Važno je da trener posjeduje karakteristike voditelja orijentiranog na uspjeh, poput kombiniranja demokratskog i autoritativnog stila vođenja, dvosmjernog i kontinuiranog komuniciranja i raspravljanja s djecom, ukazivanja na pojedinačna postignuća (pohvaljivanja, ali i kuđenja kada je potrebno), dogovaranja s djecom oko budućega rada te dodjeljivanja svakom djetetu odgovornosti za odluke. Trener potiče i uzima u obzir prijedloge djece, a najefikasniji je kada je uključen u grupu djece kojom rukovodi. Najpogodniji oblik uključivanja trenera u grupu je tzv. „uključivanje u uloge“. Ova vrsta uključivanja više disciplinira osobu i dijete na racionalnoj nego na emocionalnoj razini. Dijete može, prema svojim mogućnostima, procijeniti svoje ponašanje, manje se ljutiti i uzbuđivati. Time će se postići disciplina koja je potrebna za postizanje željenih rezultata (Sindik, 2008, str. 65–66). Važno je izbjegavanje etiketiranja (šutljivac, nespretnjaković) jer ono može imati dugoročne negativne posljedice na dijete i njegov razvoj. „Neomiljena djeca se kreću u vlastitom negativnom krugu te postaju nezadovoljna i usamljena čime mogu potvrditi svoju negativnu sliku o sebi“ (Kumrić, 2019, str. 7). Zadaća je trenera da svojim stručnim znanjem i vještinom dovede ekipu ili sportaša do uspjeha i željenog rezultata. Treneri imaju puno veći pritisak nad svojim radom i ponašanjem nego sportaši jer uspjeh ekipe ovisi o znanju trenera. Često se u slučajevima niza loših rezultata traži trenerska ostavka. Biti dobar trener znači biti dobar pedagog, psiholog, organizator, stvaratelj, roditelj i autoritet. Svaki iskusan trener trebao bi imati osnovna znanja iz fiziologije, pedagogije, psihologije i biomehanike. Važno je trenerovo održavanje dobre veze sa sportašima i cijelom ekipom kako bi došli do zajedničkog cilja. Trener ne bi trebao biti dobar prijatelj sa svojim sportašima jer to može dovesti do „dvosjeklog mača“ jer ekipa tada može olako shvaćati treninge i obveze.

U odnosu između trenera i igrača veliku ulogu ima roditelj koji može biti velika pomoć u nastojanjima da sve dobro funkcionira. Ponekad može doći do problema koji se najčešće pojavljuju kada mladi sportaš zareda s neuspjesima. Roditeljske frustracije doživljavaju vrhunac i može doći do incidenta koji će narušiti odnose između djeteta i trenera ili trenera i roditelja. Kako dijete na

početku bavljenja sportom postiže brze uspjehe, tako su roditelji zadovoljni i sretni pa se često znaju nametati i približavati treneru misleći da će njihovo dijete imati bolji tretman i da će brže napredovati. Nakon početnih uspjeha, dolazi do stagnacije vještina djeteta pa roditelji često pronalaze krivca u treneru i kritiziraju trenera i njegov rad. Svojim stalnim kritikama roditelji dovode do toga da dijete krene gubiti povjerenje u trenera. Roditelji idu u krajnosti do te mjere da proučavaju sportsku literaturu kako bi dokazali nepravilnost trenerovog rada. Pogreška trenera, često onih mlađih koji se žele brzo afirmirati, jesu u tome da preuveličavaju rezultate mladih sportaša i prognoziraju im budućnost sportske zvijezde. Time pune glave i sportašima i roditeljima koji nerealno podižu svoja očekivanja. Trener bi trebao zdravom komunikacijom sve nesuglasice riješiti sa sportašem, no mladi sportaši često traže „spas“ u svojem roditelju. Sportaši traže opravdanje za vlastite neuspjehe svaljujući krivnju na trenera i na taj način može doći do sukoba trenera i roditelja. Svakako postoje i treneri koji su neambiciozni i lijeni i njih treba ukloniti iz ekipe kako bi mladi sportaši napredovali. Ako dođe do nesporazuma, najbolje je analizirati problem i pronaći rješenje u trokutu „trener-sportaš-roditelj“ (Karković, 1998, str. 54–59).

Za suradnju roditelja i trenera važno je da se ona provodi kontinuirano i u izravnom kontaktu ili posredstvom djeteta. Važno je da su roditelji informirani o programu poduke na početku ili na kraju odvijanja programa, bilo individualno ili grupno. Poželjno je da roditelji budu prisutni na treninzima i na rekreativnim natjecanjima djece. Trener bi trebao informirati roditelje ukoliko kod djece primijeti variranje ili manjak interesa za polaganje programa, kako bi roditelji mogli poticajno djelovati. Ohrabrujući i pozitivni poticaji roditelja važni su kada je djetetova nemotiviranost krivo doživljen neuspjeh ili pogrešno tumačenje određene situacije, npr. kada dijete tumači da ga trener ne voli ili da ga druga djeca izbjegavaju (Sindik, 2008, str. 87–88). Istraživanja pokazuju da iako roditelji imaju pozitivne stavove prema tjelesnom vježbanju, ipak ulažu premalo vremena i napora u djetetovo uključivanje u sportske aktivnosti i nedovoljno prate djetetovo napredovanje u istima (Sindik, 2008, str. 22). Djeci se nažalost postavljaju preveliki zahtjevi ili preambiciozni ciljevi roditelja, koji uz čestu kritiku narušavaju ovo mirno i vedro razdoblje njihovih života (Karković, 1998, str. 34). Ukoliko roditelji ne podržavaju sportski život djeteta, može doći do konflikata i problema u socijalizaciji. Navode se tri vrste roditeljske podrške: emocionalna podrška, pružanje informacija i konkretna pomoć (financije, prijevoz i sl.) (Woolger i Power, 1993, prema Jajčević, 2018, str. 20). Viša razina roditeljske podrške dovodi do veće motivacije djeteta za sportom te zadovoljstvom ukupnom kvalitetom života. Provedena su istraživanja pokazala kako status obitelji i broj njihovih članova utječe na podršku. Ponekad dolazi do pretjeranog pritiska od strane roditelja, što može potaknuti pretjeranu angažiranost, gubitak

kontrole kod donošenja odluka te nerealna djetetova očekivanja. Uključenost roditelja je poželjna, no ako je pretjerana, može negativno utjecati na motivaciju i kvalitetu života djeteta (Jajčević, 2018, str. 20–25). Važno je da dobar roditelj zna da je djetetov sport dio njegova života, a ne da djetetov sport postane roditeljev život (Kumrić, 2019, str. 5). Nadalje, u odnosu između roditelja i djeteta važno je ono što se događa nakon utakmice ili treninga. Istraživanje je pokazalo kako roditelji često koriste sustav nagrada i kazni, ovisno o performansu djeteta (npr. odlazak u restoran brze hrane) te debriefing koji bi se mogao definirati kao pozitivan ili negativan razgovor roditelja i djeteta nakon djetetovog sudjelovanja u sportskoj aktivnosti. Roditelji smatraju da je to važan dio njihove uključenosti u sportski život djeteta pa su debriefinzi često pozitivni s korekcijskim tonom zbog sljedeće utakmice ili treninga (Elliot i Drummond, 2015).

II. Metodologija istraživanja

1. Predmet istraživanja

Sport i sportska natjecanja postojala su od početaka ljudskih društava te su se održala sve do danas. Sport ima golem utjecaj na sve aspekte čovjekova života, posebice mladih ljudi koji doživljavaju fizičke promjene te bogaćenje socijalnih vještina i uključenosti u zajednici.

Predmet istraživanja u ovom je radu socijalizacija koja se odvija timskim sportovima kojima se bave djeca u vrijeme osnovnoškolskog uzrasta. Radom se razmatra utjecaj socijalizacije na dječje odnose sa suigračima, prijateljima, roditeljima i trenerima. Utjecaj sporta ostavlja trag i na druge čimbenike u dječjim životima, poput akademskog uspjeha, kućanskih poslova i ostalih interesa koji se promatraju u radu.

2. Cilj istraživanja

Cilj ovoga istraživanja je analiza socijalizacije djece osnovnoškolske dobi putem timskih sportova kod djece osnovnoškolske dobi prema suigračima, prijateljima, roditeljima i trenerima.

3. Zadaća istraživanja

Zadaće istraživanja su:

- analizirati oblike kojima timski sportovi utječu na odnose djece osnovnoškolske dobi prema svojim vršnjacima
- analizirati osobno zadovoljstvo djece osnovnoškolske dobi prema sudjelovanju u timskim sportovima
- analizirati oblike kojima timski sportovi utječu na odnose djece osnovnoškolske dobi prema akademskom uspjehu
- analizirati oblike kojima timski sportovi utječu na odnose djece osnovnoškolske dobi prema svojim trenerima
- analizirati oblike kojima timski sportovi utječu na odnose djece osnovnoškolske dobi prema svojim roditeljima i obitelji

- analizirati osobnu motivaciju djece osnovnoškolske dobi prema sudjelovanju u timskim sportovima
- analizirati oblike kojima timski sportovi utječu na odnose djece osnovnoškolske dobi prema uključenosti u kućanske poslove
- analizirati motivaciju djece osnovnoškolske dobi prema osobnom rastu i učenju
- analizirati buduće planove bavljenja timskim sportovima djece osnovnoškolske dobi.

4. Hipoteze

H1: Timski sportovi pozitivno utječu na odnose djece osnovnoškolske dobi s vršnjacima.

H2: Djeca osnovnoškolske dobi su zadovoljna bavljenjem odabranim timskim sportom.

H3: Djeca osnovnoškolske dobi imaju bolje akademske uspjehe i izražen interes za napredovanjem ako su uključena u timske sportove.

H4: Djeca osnovnoškolske dobi imaju pozitivnu predodžbu o trenerima u timskim sportovima.

H5: Roditelji često posjećuju sportske aktivnosti svoje djece u timskim sportovima.

H6: Djeca osnovnoškolske dobi imaju izraženu motivaciju za bavljenjem odabranim timskim sportom.

H7: Djeca osnovnoškolske dobi planiraju se nastaviti baviti sportom nakon završetka školovanja.

5. Metoda

U ovom se istraživanju koristio postupak anketiranja. Za potrebe istraživanja konstruiran je i korišten anketni upitnik (Prilog 1) koji se sastoji od ukupno 27 pitanja. Prva 4 pitanja odnose se na spol, dob i sport kojim se ispitanici bave i koliko se dugo bave odabranim sportom. Sljedećih 18 pitanja temelji se na tvrdnjama koje odgovaraju njihovom stajalištu. Stavovi su mjereni na Likertovoj skali od 3 stupnja, na kojoj je tumačenje stupnjeva sljedeće: 1 = „ne slažem se“, 2 = „niti se slažem niti se ne slažem“, 3 = „slažem se“. Sljedeća 3 pitanja su zatvorenog tipa i na njih

ispitanik odgovara potvrdnim ili negirajućim odgovorom. Posljednja 2 pitanja anketnog upitnika otvorenog su tipa u kojima ispitanici trebaju napisati svoje stavove i mišljenja. Istraživanje je provedeno u lipnju 2022. godine u dvije osnovne škole u kojima učenici i učenice treniraju rukomet i nogomet te u nogometnom klubu NK „Amater“ iz Slavenskog Broda. Prikupljeni podaci obrađeni su pomoću statističkog programa za računalnu obradu podataka (SPSS) analizom deskriptivne i inferencijalne statistike.

6. Uzorak

Istraživanje je provedeno na uzorku od 121 ispitanika. Ispitanici su učenici Osnovne škole „Vladimir Nazor“ Slavonski Brod i područnih škola Ruščica (7) i Gornja Vrba (7), Osnovna škola „Višnjevac“ Višnjevac (41) te uzrasti limača, mlađih pionira i pionira NK „Amater“ Slavonski Brod (66) od kojih su svi djeca osnovnoškolskog uzrasta u dobi od 7 do 15 godina. Svi ispitanici treniraju jedan ili više sportova (nogomet, rukomet, košarka, vaterpolo, odbojka) u svoje slobodno vrijeme.

7. Etika

Prije provođenja istraživanja traži se suglasnost ravnatelja odabranih škola i učiteljica odabranih razreda u kojima se provodi istraživanje te predsjednika nogometnog kluba kao i trenera svih uzrasta. Anketa je u potpunosti anonimna, a dobiveni rezultati ostat će anonimni i povjerljivi kako bi se osigurala posebna briga o zaštiti dječjih prava. Ispitanicima će biti objašnjena svrha i postupak ispitivanja. Etika se poštuje i pri obradi podataka, interpretaciji i objavljivanju rada.

III. Rezultati istraživanja

1. Interpretacija

U anketiranju je sudjelovao 121 sudionik $N = 121$, od kojih je 100 ili 82,6 % muškog spola, a 21 ili 17,4 % ženskog spola, vidjeti *Tablicu 1*. Dominacija muškog spola može se pripisati timskim sportovima kojim se sudionici istraživanja bave u slobodnom vremenu, vidjeti *Tablicu 4*.

Tablica 1. Spol sudionika/ca

Spol	N	%
Muški	100	82,6
Ženski	21	17,4
Ukupno	121	100,0

U anketiranju su sudjelovali učenici osnovnoškolskog uzrasta čija dob varira od 7 do 15 godina, vidjeti *Tablicu 2*. Prosječna dob ispitanika je 11,93 godina, a najveću zastupljenost čine sudionici u dobi od 14 godina, njih 17,4%.

Tablica 2. Godine starosti sudionika/ca

Godina	N	%
7	4	3,3
8	3	2,5
9	15	12,4
10	18	14,9
11	8	6,6
12	18	14,9
13	16	13,2
14	21	17,4
15	18	14,9
Ukupno	121	100,0

Deskriptivnom analizom je utvrđeno da od ukupnog broja $N = 121$ sudionika, njih 81 % trenira nogomet, 11,6 % trenira odbojku, 3,3 % trenira košarku, 2,5 % trenira rukomet te 1,7 % sudionika trenira vaterpolo. Treba napomenuti kako jedan od sudionika trenira nogomet i rukomet, što nije prikazano u tablici. Dobiveni podaci ukazuju na dominaciju nogometa kao timskog sporta među sudionicima ispitivanja. Zaključujemo da je to rezultat sredine u kojoj su sudionici odrastali,

kao i činjenice da su u istraživanju sudjelovali u velikom broju učenici koji treniraju nogomet u slavonskobrodskom nogometnom klubu.

Tablica 3. Sportovi kojima se sudionici/e bave

Sport	N	%
Nogomet	98	81,0
Vaterpolo	2	1,7
Košarka	4	3,3
Rukomet	3	2,5
Odbojka	14	11,6
Ukupno	121	100,0

Jedna od hipoteza istraživanja je utvrditi koliko sudionici imaju volje ići na treninge i trenirati odabrani sport, točnije koliko su motivirani za bavljenje odabranim sportom. Analizom (vidljivo u *Tablici 4*) doznajemo kako 81,8 % sudionika voli ići na trening, 9,1 % sudionika podjednako i voli i ne voli ići, a 1,7 % sudionika ne voli ići na treninge. Moguće je zaključiti da posljednji postotak sudionika koji se negativno izjašnjavaju o odlascima na treninge na njih odlazi zbog prisile svojih roditelja. Dok 7,4 % sudionika istraživanja nije dalo odgovor na ovo pitanje.

Tablica 4. Afinitet prema treniranju odabranog sporta

Afinitet bavljenja sportom	N	%
1 - ne volim ići	2	1,7
2 - niti volim, niti ne volim ići	11	9,1
3 – ne volim ići	99	81,8
Ukupno	112	92,6
Nije odgovorilo	9	7,4
Sveukupno	121	100,0

Pitanjem odlaze li sudionici na treninge zbog druženja sa svojim vršnjacima, zbog natjecanja, pobjede, rezultata i uspjeha ostvarenim u sportu doznajemo sljedeće rezultate.

Deskriptivnom analizom ponuđenog pitanja *Tablica 5* vidljivo je kako se 81 % sudionika slaže s činjenicom da odlaze na treninge zbog druženja s prijateljima, dok se 14 % sudionika i slaže i ne slaže s tom tvrdnjom. S tvrdnjom se ne slaže 4,1 % sudionika, dok 0,8 % sudionika nije odgovorilo na pitanje. Analizirani rezultati pokazuju kako je kod većine sudionika važan čimbenik druženje s prijateljima (vršnjacima) zbog kojih rado odlaze na treninge.

Tablica 5. Razlog zašto sudionici/e odlaze na trening

<i>a) zbog druženja s prijateljima</i>	N	%
1 – ne slažem se	5	4,1
2 – niti se slažem, niti ne slažem	17	14,0
3 – ne slažem se	98	81,0
Ukupno	120	99,2
Nije odgovorilo	1	,8
Sveukupno	121	100,0

Na tvrdnju u *Tablici 6* dobiveni su sljedeći odgovori: 77,7 % sudionika se slaže s tvrdnjom da odlaze na treninge zbog natjecanja, 13,2 % sudionika i slaže i ne slaže s tom tvrdnjom. S tvrdnjom se ne slaže 7,4 % sudionika, dok 1,7 % sudionika nije odgovorilo na ovu tvrdnju. Analiziranim rezultatima možemo zaključiti kako je kod djece zastupljena kompetitivnost u sportu.

Tablica 6. Razlog zašto sudionici/e vole ići na trening

<i>b) natjecanja</i>	N	%
1- ne slažem se	9	7,4
2 - niti se slažem, niti ne slažem	16	13,2
3 - slažem se	94	77,7
Ukupno	119	98,3
Nije odgovorilo	2	1,7
Sveukupno	121	100,0

Tvrdnjom u *Tablici 7* uviđa se kako se 71,9 % sudionika slaže s činjenicom da odlaze na treninge zbog pobjede, 19 % sudionika se i slaže i ne slaže s tom tvrdnjom, a 6,6 % sudionika se ne slaže s tvrdnjom, dok 2,5 % sudionika nije odgovorilo na ovu tvrdnju. Umjeren postotak slaganja i neslaganja pokazuje kako djeci pobjeda u natjecanju nije motivacija prilikom odlaska na trening.

Tablica 7. Razlog zašto sudionici/e vole ići na trening

<i>c) pobjede</i>	N	%
1 - ne slažem se	8	6,6
2 - niti se slažem, niti ne slažem	23	19,0
3 - slažem se	87	71,9
Ukupno	118	97,5
Nije odgovorilo	3	2,5
Sveukupno	121	100,0

Analizom tvrdnje u *Tablici 8* vidljivo je kako se 71,1 % sudionika slaže s tvrdnjom da odlaze na treninge zbog rezultata, dok se 17,4 % sudionika i slaže i ne slaže s tom tvrdnjom. Dok se 8,3 % sudionika ne slaže s tvrdnjom, a 3,3 % sudionika nije dalo odgovor na ovu tvrdnju. Kao i u prošloj tvrdnji (*Tablica 7*), umjereni postotak slaganja i neslaganja pokazuje kako djeci pobjeda i rezultat nisu primarna motivacija prilikom odlaska na trening.

Tablica 8. Razlog zašto sudionici/e vole ići na trening

<i>d) rezultata</i>	N	%
1 - ne slažem se	10	8,3
2 - niti se slažem, niti ne slažem	21	17,4
3 - slažem se	86	71,1
Ukupno	117	96,7
Nije odgovorilo	4	3,3
Sveukupno	121	100,0

Na tvrdnju o napredovanju u sportu kao razlogu za odlaske na treninge *Tablica 9* dobiveni su iznimno pozitivni rezultati, u kojima se 93,4 % sudionika slaže s tvrdnjom da na treninge odlaze zbog napredovanja u sportu, a 5 % ispitanika se i slaže i ne slaže s istom tvrdnjom. Na pitanje nije odgovorilo 1,7 % sudionika. Niti jedan sudionik nije odgovorio da se ne slaže s tvrdnjom, što daje uvid da djeca koja se bave timskim sportom ili sportom općenito odlaze na treninge ne bi li poboljšali svoje vještine i mogućnosti te time nastavili rasti i unapređivati se u odabranim sportskim aktivnostima.

Tablica 9. Razlog zašto sudionici/e vole ići na trening

<i>e) napredovanje u sportu</i>	N	%
1 – ne slažem se	0	0
2 - niti se slažem, niti ne slažem	6	5,0
3 - slažem se	113	93,4
Ukupno	119	98,3
Nije odgovorilo	2	1,7
Sveukupno	121	100,0

Hipotezom H2 provjerava se zadovoljstvo djece sa sportom kojim se bave, koje se pokušalo istražiti sljedećim anketnim pitanjima. Analizom pitanja (*Tablica 10*) uočavamo kako su dobiveni rezultati slični kao i u *Tablici 6* u kojoj 77,7 % sudionika voli ići na trening zbog natjecanja. Tako analizom pitanja dobivamo rezultate prema kojim 89,3 % sudionika odgovara

kako vole ići na natjecanja u sportu kojim se bave, dok 8,3 % sudionika i voli i ne voli ići na ista. Na natjecanja u sportu ne voli ići 1,7 % sudionika, što se također može povezati s pritiskom roditelja. Na ponuđeno pitanje nije odgovorilo 0,8 % sudionika. Visoki postotak djece koja vole ići na natjecanja govori kako se bave sportom kojeg vole, a ne na kojeg su prisiljeni ići. Mali postotak djece koja ne vole ići na natjecanja ne bi trebao biti prisiljen trenirati sport koji ne voli, nego odabrati drugi sport ili aktivnost koja će im se svidjeti.

Tablica 10. Afinitet sudionika/ca prema natjecanju u odabranom sportu

	N	%
1 - ne volim ići	2	1,7
2 - niti volim, niti ne volim ići	10	8,3
3 – volim ići	108	89,3
Ukupno	120	99,2
Nije odgovorilo	1	,8
Sveukupno	121	100,0

Analizom pitanja u *Tablici 11* zaključujemo kako je većina djece sretna vremenom provedenim baveći se odabranim sportom. Sretno je 89,3 % sudionika s vremenom provedenim u odabranom sportu, a 9,9 % sudionika zadovoljno je provedenim vremenom. Samo je 0,8 % sudionika nesretno vremenom provedenim u odabranom sportu. Iako se ovaj postotak može smatrati statističkom pogreškom i tom manjem broju sudionika koji su nesretni vremenom provedenim baveći se sportom treba pomoći kako nijedno dijete ne bi bilo nesretno u vrijeme koje provede u sportu jer je sport važan socijalni konstrukt u kojem se djeca druže i odrastaju. Moguće je i to da je ispitanik koji je odgovorio da je nesretno vremenom provedenim u sportu smatrao kako je vremena provedenog u sportu premalo te da želi više vremena, niti ta tvrdnja nije isključena.

Tablica 11. Zadovoljstvo vremenom provedenim baveći se odabranim sportom

	N	%
1 – nisam sretan	1	,8
2 – niti sam sretan niti nesretno	12	9,9
3 – sretan sam	108	89,3
Ukupno	121	100,0

Utjecaj timskih sportova na socijalizaciju djece može se vidjeti u druženju suigrača izvan sportskih objekata i pravila. Analizom pitanja *Tablica 12* primjećuje se kako se većina sudionika druži sa svojim suigračima i nakon treninga. Većina sudionika, tj. njih 72,7 % se slaže s tom tvrdnjom, a 21,5 % se s njom niti slaže niti ne slaže. Srednja vrijednost, tj. činjenica da se pojedinci

niti slažu niti ne slažu s navedenom tvrdnjom, može značiti da se djeca žele družiti sa suigračima nakon treninga, no mogućnosti im to ne dozvoljavaju jer se nakon treninga organiziranim prijevozom vraćaju kući ili drugim obvezama. Da se ne družu sa svojim suigračima nakon treninga izjavilo je 5,8 % sudionika, a razlog tome može biti činjenica da socijalizacija nije bila uspješna tijekom sportskih aktivnosti ili će do nje doći uskoro.

Tablica 12. Intenzitet druženja sa suigračima nakon treninga

	N	%
1 - ne slažem se	7	5,8
2 - niti se slažem niti ne slažem	26	21,5
3 - slažem se	88	72,7
Ukupno	121	100,0

Istraživanjem se provjerilo i povećanje interesa za trendove kod sudionika, poput akademskog uspjeha, kućanskih poslova i istraživanja novih interesa.

Analizom pitanja je utvrđeno da od ukupnog broja 40,5 % sudionika smatra kako imaju bolje akademske uspjehe otkada se bave odabranim sportom. Gotovo polovica, to jest 45,5 % sudionika se i slaže i ne slaže s ovom tvrdnjom, dok se njih 11,6 % ne slaže s tvrdnjom da imaju bolje akademske uspjehe zbog bavljenja odabranim sportom. Mali broj, to jest 2,5 % sudionika, nije odgovorilo na ponuđenu tvrdnju. Analizom *Tablice 13* može se zaključiti kako bavljenje određenim timskim sportom ne znači nužno i bolje akademske uspjehe, no ne mora značiti ni da ih snižava.

Tablica 13. Refleksije bavljenja sportom na

<i>a) bolji akademski uspjeh</i>	N	%
1 - ne slažem se	14	11,6
2 - niti se slažem, niti ne slažem	55	45,5
3 - slažem se	49	40,5
Ukupno	118	97,5
Nije odgovorilo	3	2,5
Sveukupno	121	100,0

Analizom je utvrđeno da od ukupnog broja 40,5 % sudionika smatra kako više pomažu u kućanskim poslovima otkada se bave odabranim sportom. Od 121 ispitanika, 39,7% sudionika se i slaže i ne slaže s ovim odgovorom, dok se 17,4 % sudionika ne slaže s tvrdnjom da više pomažu prilikom kućanskih poslova zbog odabranog sporta. Na ovu tvrdnju nije odgovorilo 2,5 % sudionika. Slično kao i rezultati analize o poboljšanju akademskog uspjeha *Tablica 13*, rezultati

analize o povećanju angažiranosti u kućanskim poslovima pokazuju kako se manje od pola sudionika bavi kućanskim poslovima više otkako se bave sportom. Povećao se i postotak sudionika koji se ne slažu s ovom tvrdnjom, što daje zaključiti kako bavljenje sportom može značiti da sudionici imaju manje vremena za obavljanje kućanskih poslova zbog treninga i sportskih obaveza.

Tablica 14. Refleksije bavljenja sportom na

<i>b) kućanski poslovi</i>	N	%
1 - ne slažem se	21	17,4
2 - niti se slažem, niti ne slažem	48	39,7
3 - slažem se	49	40,5
Ukupno	118	97,5
Nije odgovorilo	3	2,5
Sveukupno	121	100,0

Analizom je utvrđeno da se od ukupnog broja sudionika njih 44,6 % slaže s odgovorom kako se češće zanimaju za nove izazove i nove načine učenja otkada su krenuli baviti se sportom. S ovom se tvrdnjom niti slaže niti ne slaže 36,4 % sudionika, dok 16,5 % sudionika smatra kako nakon početka treniranja ne istražuju nove stvari i nove načine učenja. Na ovu tvrdnju nije dalo odgovor 2,5 % sudionika. Dobivenim podacima vidljivo je kako se dio sudionika slaže s tvrdnjom da su krenuli učiti nove stvari i novim oblicima učenja. Tu se ubrajaju nove sportske vještine i tehnike, ali i stvari potrebne za akademske uspjehe ili hobije.

Tablica 15. Refleksije bavljenja sportom na

<i>c) interes za nove izazove i načine učenja</i>	N	%
1 - ne slažem se	20	16,5
2 - nit se slažem, niti ne slažem	44	36,4
3 - slažem se	54	44,6
Ukupno	118	97,5
Nije odgovorilo	3	2,5
Sveukupno	121	100,0

Istraživanjem se tražilo mišljenje i o ulozi trenera prilikom napredovanja djece u sportu te se ispituje pridaje li trener pažnju svojoj djeci na treningu ili samo pojedinoj.

Analizom pitanja je utvrđeno da 86 % sudionika smatra kako im trener puno pomaže u napretku u sportu, dok se 12,4 % sudionika i slaže i ne slaže s ovom tvrdnjom. Samo 0,8 % sudionika ne slaže s tvrdnjom da mu trener pomaže u napretku u sportu, a isti postotak ispitanika

nije odgovorio na ponuđenu tvrdnju. Dobivenim podacima je vidljivo kako većina sudionika smatra kako im trener puno pomaže u napretku u sportu, ali je važan podatak koji iznosi sudionik kako mu trener ne pomaže puno u napretku. Važno je da se sva djeca osjećaju ugodno sa svojim trenerima jer je trenerov posao dati adekvatnu pažnju svim svojim korisnicima kako bi imali što bolje uvjete za razvoj.

Tablica 16. Uloga trenera u napretku djece u sportu

	N	%
1 - ne slažem se	1	,8
2 - niti se slažem, niti ne slažem	15	12,4
3 - slažem se	104	86,0
Ukupno	120	99,2
Nije odgovorilo	1	,8
Sveukupno	121	100,0

Analizom ponuđenog pitanja utvrđeno je da se od ukupnog broja 82,6 % sudionika slaže s tvrdnjom da na treningu trener pridaje pažnju svim suigračima. Jedan dio, to jest 14 % sudionika se niti slaže niti ne slaže s ovom tvrdnjom, dok se 2,5 % sudionika ne slažu s tvrdnjom. Nije dalo odgovor na ovu tvrdnju 0,8 % sudionika. Kao i kod prethodne tvrdnje *Tablica 16*, većina sudionika smatra kako trener pridaje pažnju svim suigračima na terenu, dok se 16,5 % sudionika niti slaže niti ne slaže ili se ne slaže s tvrdnjom da trener pridaje svima jednaku pažnju. Kao i u prethodnoj tvrdnji, važno je da se sva djeca osjećaju ugodno na treninzima i sa svojim trenerima. Pridavanje jednake pažnje svima važno je za samopouzdanje djece jer djeca tada neće smatrati da su lošija ili bolja od ostalih.

Tablica 17. Pridavanje pažnje svim sudionicima

	N	%
1 - ne slažem se	3	2,5
2 - niti se slažem, niti ne slažem	17	14,0
3 - slažem se	100	82,6
Ukupno	120	99,2
Nije odgovorilo	1	,8
Sveukupno	121	100,0

Istraživanjem se potražio odgovor na utjecaj i motivaciju koju pružaju roditelji i obitelj te kako oni utječu na socijalizaciju djece u timskim sportovima.

Analizom pitanja utvrđeno je da od ukupnog broja 46,3 % sudionika smatra kako njihovi roditelji rijetko borave s njima na treninzima, 27,3 % sudionika smatra kako njihovi roditelji

ponekad borave s njima na treninzima, dok 23,1 % sudionika smatra da njihovi roditelji često prisustvuju treninzima. Na ovu tvrdnju nije odgovorilo 3,3 % sudionika. Dobiveni podaci pokazuju kako manjina roditelja prisustvuje treninzima svoje djece, što može biti negativno za djetetovu motivaciju ukoliko se na treningu ne osjeća ugodno. S druge strane, možemo vidjeti i pozitivnu stranu ovih izjava, poput toga da roditelji djetetu daje više slobode vezano uz njegove slobodne aktivnosti i daju mu do znanja da je to njegov sport, a ne sport roditelja.

Tablica 18. Prisustvo roditelja na treninzima

	N	%
1 - rijetko	56	46,3
2 - ponekad	33	27,3
3 – često	28	23,1
Ukupno	117	96,7
Nije odgovorilo	4	3,3
Sveukupno	121	100,0

Analizom ponuđenog pitanja utvrđeno je da se od ukupnog broja 52,1 % sudionik smatra kako im roditelji često prisustvuju na utakmicama, dok 30,6 % smatra kako njihovi roditelji ponekad prisustvuju njihovim utakmicama, a 15,7 % smatra kako njihovi roditelji rijetko prisustvuju njihovim utakmicama. Na pitanje nije odgovorilo 1,7 % sudionika. Kao i u prethodnoj tvrdnji *Tablica 18* i ovdje je postotak roditelja koji ne posjećuju utakmice svoje djece zamjetan. Navedeno može djelovati na motivaciju djece za bavljenje sportom, no treba uzeti u obzir današnji način života gdje je dosta mladih roditelja na radu u inozemstvu u drugim gradovima ili su spriječeni zbog drugih poslovnih ili osobnih prepreka.

Tablica 19. Prisustvo roditelja na utakmicama

	N	%
1 – rijetko	19	15,7
2 - ponekad	37	30,6
3 – često	63	52,1
Ukupno	119	98,3
Nije odgovorilo	2	1,7
Sveukupno	121	100,0

Analizom ponuđenog pitanja u *Tablici 20* može se vidjeti kako 83,5 % sudionika smatra kako ga obitelj motivira u sportu kojim se bavi. Manji postotak ili 11,6 % sudionika se niti slaže niti ne slaže s ovom tvrdnjom, 2,5 % sudionika smatra kako ih obitelj ne motivira u odabranom

sportu. Na ponuđeno pitanje nije dalo odgovor 2,5 % sudionika. Dobivenim podacima može se zaključiti kako većina obitelji motivira djecu za bavljenje trenutnim sportom. Mali postotak sudionika smatra kako ih obitelj ne motivira za daljnje bavljenje sportom. Gleda li se negativno na ovu tvrdnju, može se pretpostaviti kako obitelj ne mari ili nema vremena za bavljenje sportom svoje djece, dok s pozitivne strane možemo pretpostaviti kako ispitanik ima drugačije zamisli motivacije od istraživačkih.

Tablica 20. Motivacija obitelji u sportu

	N	%
1 - ne slažem se	3	2,5
2 - niti se slažem, niti ne slažem	14	11,6
3 - slažem se	101	83,5
Ukupno	118	97,5
Nije odgovorilo	3	2,5
Sveukupno	121	100,0

Cilj ovog istraživanja je ispitati kako sport utječe na socijalizaciju djece osnovnoškolske dobi s vršnjacima. Važna interakcija u djetinjstvu, no ne i poželjna, jest svađa među vršnjacima i prijateljima.

Analizom pitanja u *Tablici 21* možemo vidjeti kako 52,9 % sudionika smatra kako im je sport pomogao da se manje svađaju s prijateljima, dok se 32,2 % sudionika s tom tvrdnjom i slaže i ne slaže, a 13,2 % sudionika ne smatra kako im je sport pomogao da se manje svađaju s prijateljima i 1,7 % ispitanika nije odgovorilo na ovo pitanje. Dobivenim podacima može se uvidjeti kako polovica sudionika smatra da im je sport pomogao u smanjivanju svađa s prijateljima, dok se ostatak sudionika s tom tvrdnjom i slaže i ne slaže ili se u potpunosti ne slaže. Može se pretpostaviti da se kod većine koja smatra da je smanjila svađu pojavila pozitivna socijalizacija zbog koje su stvorili bolje odnose s prijateljima te se zbog toga manje svađaju. Za drugu polovicu može se pretpostaviti da se svađaju zbog sportskih aktivnosti tijekom utakmica ili treninga, što loše utječe na socijalizaciju u timskim sportovima.

Tablica 21. Utjecaj sporta na svađu među vršnjacima

	N	%
1 - ne slažem se	16	13,2
2 - niti se slažem, niti ne slažem	39	32,2
3 - slažem se	64	52,9
Ukupno	119	98,3
Nije odgovorilo	2	1,7
Sveukupno	121	100,0

Istraživanjem se ispitala motivacija ispitanikovih suigrača, to jest jesu li sudionici motivirali svoje prijatelje, vršnjake i poznanike na bavljenje sportom. Analizom pitanja utvrđeno je kako 83,5 % sudionika smatra da je pomoglo prijateljima da se i oni započnu baviti sportom, dok 15,7 % sudionika smatra kako nisu utjecali na vršnjake i prijatelje da započnu trenirati neki sport. A 0,8 % sudionika nije odgovorilo na ovo pitanje. Većina ispitanika smatra kako su pomogli prijatelju da se krene baviti sportom, što je ohrabrujući pokazatelj kako su djeca osnovnoškolske dobi altruistična, to jest da s prijateljima dijele svoje hobije i aktivnosti. Manji broj ispitanika smatra kako nisu pomogli prijateljima da se krenu baviti sportom. Može se pretpostaviti da je to zbog toga što su se posljednji pridružili sportu od cijele grupe prijatelja ili da ostale prijatelje nisu zanimale njihove aktivnosti.

Tablica 22. Poticaj prijateljima na bavljenje sportom

	N	%
a) da	101	83,5
b) ne	19	15,7
Ukupno	120	99,2
Nije odgovorilo	1	,8
Sveukupno	121	100,0

Motivacija za sportom je u stadiju djetinjstva izrazito bitna i ona može biti odlučujuća u tome hoće li se dijete nastaviti baviti odabranim sportom, promijeniti sport ili odustati od sporta. Analizom pitanja utvrđeno je kako se većina 93,4 % sudionika planira nastaviti baviti sportom nakon završetka školovanja, dok 4,1 % sudionika nema izražene želje nastaviti se baviti sportom nakon završetka školovanja. Na ponuđeno pitanje nije odgovorilo 2,5 % sudionika. Većina se sudionika planira baviti sportom nakon završetka školovanja, bilo to amaterski ili na nekoj višoj razini, za što se može pretpostaviti da je zasluga pozitivnog utjecaja timskih sportova i sporta

općenito na djecu. Mali broj sudionika se ne planira nastaviti baviti sportom nakon školovanja, što može biti zbog manjka motivacije, loše socijalizacije ili nezainteresiranosti za odabrani sport.

Tablica 23. Nastavak bavljenja sportom nakon školovanja

	N	%
a) da	113	93,4
b) ne	5	4,1
Ukupno	118	97,5
Nije odgovorilo	3	2,5
Sveukupno	121	100,0

Istraživanjem se ispitala želja za postajanjem slavnim sportašem ili sportašicom što bi značilo profesionalno bavljenje sportom. Svoju je želju 76,9 % sudionika izjavilo kao pozitivnom za postajanjem slavnim sportašem ili sportašicom, dok 19 % ne želi postati slavno, a 4,1 % sudionika nije odgovorilo na predloženu tvrdnju. Dobivenim se podacima može pretpostaviti kako većina mladih želi postati slavnim sportašem ili sportašicom zbog svojih uzora i idola ili načina života i slave. Za manji postotak sudionika može se pretpostaviti kako nemaju dovoljnu motivaciju za daljnjim treninzima ili jednostavno ne žele postati slavni.

Osim sportom u klubovima, sudionici se bave i drugim aktivnostima s prijateljima s kojim treniraju, poput igranja drugih sportova u slobodno vrijeme, igranja videoigara, vožnje bicikla, šetanja, kartanja i slično. Navedene su aktivnosti podijeljene u skupine: neinstitucionalni sport, društvene igre, druženje, računalne videoigre, nedruženje te praznu kategoriju onih koji nisu odgovorili na pitanje.

Tablica 24. Motivacija za postankom slavnim sportašem/sportašicom

	N	%
a) da	93	76,9
b) ne	23	19,0
Ukupno	116	95,9
Nije odgovorilo	5	4,1
Sveukupno	121	100,0

Utvrđeno je i kako se 34,7 % sudionika bavi nekim oblikom neinstitucionalnog sporta, 29,8 % sudionika se druži u slobodno vrijeme, 5,8 % igra računalne videoigre, a 2,5 % igra društvene igre. Nije odgovorili na ovo pitanje 26,4 % sudionika, dok je 0,8 % sudionika odgovorilo kako se ne druži sa svojim prijateljima izvan treninga. Posljednji podatak može se protumačiti kao zabrinjavajući ukoliko se dijete ne druži s ostalim prijateljima, nego samo s onima s kojima odlazi

na treninge. Želja za sportom može se vidjeti u kategoriji neinstitucionalnog sporta čime se može pretpostaviti kako je djeci premalo sporta i aktivnosti koje se odvijaju na treninzima i utakmicama.

Tablica 25. Ostale aktivnosti

Aktivnosti	N	%
Neinstitucionalni sportovi	42	34,7
Druženje	36	29,8
Društvene igre	3	2,5
Računalne videoigre	7	5,8
Ne druži se	1	,8
Ništa	32	26,4
Ukupno	121	100,0

Posljednje pitanje anketnog upitnika je bilo otvorenog tipa gdje su sudionici trebali napisati svoje mišljenje kako bi poboljšali treninge i sport kojim se bave. Najdominantniji odgovor je bila želja sudionika za više treninga i natjecanja kao i bolja kvaliteta treninga. Time možemo vidjeti kako sudionici imaju visoku motivaciju za bavljenjem sportom. Sudionici su također naveli i poboljšanje vlastitih performansi u sportu kao i svakodnevno bavljenje sportom, a ne samo nekoliko puta tjedno. Dio sudionika je naveo kako su zadovoljni te ne bi ništa mijenjali. Sudionici su dalje navodili kako bi željeli više trenera i suigrača te kako im je potrebno više motivacije daljnjim bavljenjem. Željeli bi također punopravno pomaganje od strane trenera što možemo povezati s prijašnjim dobivenim odgovorima. Također je navedeno i putovanja putem sportskih klubova što možemo gledati kao željom za većom socijalizacijom. Sudionici su još naveli bolje terene za igru, više zabave kao i individualne treninge kako bi poboljšali svoje performanse. Jedan odgovor je bila želja sudionika za više slobodnog vremena i odmora. Odgovor može biti pokazatelj negativnog faktora na dijete a to je da ga roditelji „forsiraju“ na sport ili pak više sportova što se može loše odraziti na djetetov psihofizički razvoj. 30 sudionika nije odgovorilo na pitanje.

2. Rasprava

Provedenim istraživanjem nastoji se utvrditi utjecaj timskih sportova na socijalizaciju djece osnovnoškolske dobi. Nastoji se istražiti utječu li timski sportovi pozitivno na djecu koja ih treniraju u njihovim odnosima s vršnjacima, roditeljima i trenerima. Istražuje se utječu li timski sportovi na ispitanike pozitivno prilikom zanimanja za druge stvari. Istraživanjem se također istražuje motiviraju li obitelj i roditelji djecu na treniranje timskih sportova i hoće li se djeca nastaviti baviti sportom nakon završetka školovanja. U istraživanju je sudjelovao 121 sudionik, među kojima je dominantan muški spol *Tablica 1*. U istraživanju su sudjelovali učenici od 7. do 15. godine života koji pohađaju osnovnu školu *Tablica 2*. Ispitanici u slobodno vrijeme treniraju nogomet, rukomet, odbojku, košarku i vaterpolo, a najzastupljeniji sport je nogomet iza kojeg slijedi odbojka *Tablica 3*.

U istraživanju je postavljeno 7 hipoteza koje se provjeravaju anketnim upitnikom, čiji se dobiveni odgovori analiziraju. Prva hipoteza H1 glasi: „Timski sportovi pozitivno utječu na odnose djece osnovnoškolske dobi s vršnjacima“. Hipoteza zastupa tezu kako timski sportovi pozitivno utječu na odnose djece osnovnoškolske dobi s vršnjacima. Provjerom rezultata dobivene su pozitivne povratne informacije koje govore kako 81 % sudionika rado odlazi na treninge zbog druženja, a 72,7 % sudionika se druži sa svojim suigračima i nakon treninga. Više od pola sudionika, tj. 52,9 % smatra kako se manje svađaju s prijateljima otkako su krenuli trenirati. Osim sporta se ostalim aktivnostima sa svojim suigračima nakon treninga bavi i 72,8 % sudionika i sportskih natjecanja (neinstitucionalni sportovi, druženje, društvene igre, računalne videoigre). Dobiveni rezultati u skladu su s istraživanjem koje pokazuje kako 95 % sudionika voli raditi u timu, pomagati suigračima, komunicirati i socijalizirati se, a 85 % sudionika smatra kako im je sportska grupa vrlo važna (Sopa i Pomohaci, 2014, str. 4). Dobiveni se rezultati slažu s istraživanjem koje potvrđuje kako izvannastavni programi treninga pozitivno djeluju na koheziju članova ekipe (Sopa i Pomohaci, 2017). Hipotezu H1 možemo smatrati potvrđenom jer visoki postotci pokazuju kako djeca osnovnoškolske dobi vole provoditi slobodno vrijeme sa svojim suigračima i prijateljima te kako je druženje s prijateljima jedan od razloga odlazaka na trening.

Provjeravanjem korelacije se primjećuje značajna povezanost treniranja radi druženja s prijateljima te druženja sa suigračima nakon treninga. Ujedno je značajna povezanost i druženja sa suigračima nakon treninga i manjeg svađanja s prijateljima otkako sudionici treniraju neki sport.

Tablica 26. Povezanost treninga i odnosa s prijateljima

		Na treninge volim ići zbog: a) druženja s prijateljima	Družim se sa svojim suigračima nakon treninga	Sport mi je pomogao da se manje svađam s prijateljima
Na treninge volim ići zbog: a) druženja s prijateljima	Pearson Correlation	1	,282**	,110
	Sig. (2-tailed)		,002	,234
	N	120	120	118
Družim se sa svojim suigračima nakon treninga	Pearson Correlation	,282**	1	,236**
	Sig. (2-tailed)	,002		,010
	N	120	121	119
Sport mi je pomogao da se manje svađam s prijateljima	Pearson Correlation	,110	,236**	1
	Sig. (2-tailed)	,234	,010	
	N	118	119	119

** . Korelacija je značajna na razini od 0.01

Druga hipoteza H2: „Djeca osnovnoškolske dobi su zadovoljna bavljenjem odabranim timskim sportom“. Hipoteza zastupa tezu kako su djeca osnovnoškolske dobi zadovoljna sportom kojeg treniraju. Rezultati istraživanja pokazuju kako je 89,3 % sudionika sretno s vremenom provedenim u sportu kojim se bave. Isti postotak pokazuje kako vole odlaziti na natjecanja u svome sportu, a 81,8 % ih rado odlazi na treninge. Dobiveni rezultati u skladu su s istraživanjem koje pokazuje kako se 90 % sudionika voli baviti sportskim aktivnostima (Sopa i Pomohaci, 2014, str. 3). Hipotezu H2 možemo smatrati potvrđenom obzirom da je većina ispitanika zadovoljna vremenom provedenim u sportu i rado odlazi na treninge.

Rezultati provjeravanja korelacije pokazuju značajnu povezanost između provedenog vremena u sportu kojim se ispitanici bave te afiniteta prema odlasku na treninge.

Tablica 27. Odnosi prema treninzima

		Koliko si sretan vremenom provedenim u sportu kojim se baviš?	Koliko voliš često ići na natjecanja u svom sportu?	Koliko voliš ići na treninge?
Koliko si sretan vremenom provedenim u sportu kojim se baviš?	Pearson Correlation	1	,154	,215*
	Sig. (2-tailed)		,092	,023
	N	121	120	112
Koliko voliš često ići na natjecanja u svom sportu?	Pearson Correlation	,154	1	,067
	Sig. (2-tailed)	,092		,486
	N	120	120	111

Koliko voliš ići na treninge?	Pearson Correlation	,215*	,067	1
	Sig. (2-tailed)	,023	,486	
	N	112	111	112

* Korelacija je značajna na razini od 0.05

Hipoteza H3: „Djeca osnovnoškolske dobi imaju bolje akademske uspjehe i izražen interes za napredovanjem ako su uključena u timske sportove“. U ovoj se hipotezi tvrdi kako djeca osnovnoškolske dobi imaju bolje akademske uspjehe i izražen interes za napredovanjem ukoliko su uključena u timske sportove. Dobiveni rezultati pokazuju kako 40,5 % sudionika smatra da imaju bolje ocjene otkada se bave sportom, dok je 45,5 % neodlučno. Čak 44,6 % sudionika se slaže kako češće istražuju nove stvari i nove načine učenja otkada se bave sportom, a 93,4 % ide na treninge zbog želje za napredovanjem u sportu. Dobiveni rezultati pokazuju kako manje od polovice sudionika smatra da su im se ocjene u školi poboljšale nakon početka treniranja. Njihovo stajalište potvrđuju rezultati (Busija, 2022, str. 31) koji govore kako postoji značajna povezanost boljeg školskog uspjeha i aktivnog bavljenja sportom. Rezultati istraživanja koje su proveli Varešlija i Palić (2012) pokazuje kako samo 20,2 % od 70 sudionika, koji se bave aktivno sportom, ima bolje akademske uspjehe (vrlo dobar i odličan). Istraživanje koje je provela Busija (2022) pokazuje kako učenici koji se bave sportom pokazuju veću zainteresiranost za nastavu tjelesne i zdravstvene kulture od učenika koji se ne bave aktivnim sportom, što pokazuje i to da sudionici idu na treninge zbog želje za sportskim napredovanjem (Busija, 2022, str. 31–32). Hipoteza H3 može se smatrati djelomično potvrđenom jer su navedena istraživanja dokazala kako bavljenjem sportom ne znači nužno bolji akademski uspjeh, s čime se većina ispitanika složila. Pozitivnim dijelom hipoteze može se smatrati to što su sudionici izrazili kako je napredovanje u sportu jedan od glavnih razloga zbog kojeg odlaze na treninge što se može povezati s istraživanjem (Busija, 2022) koje tvrdi kako učenici koji se aktivno bave sportom pokazuju veću zainteresiranost za nastavu tjelesnog i zdravstvenog odgoja. Zanimljiv je i podatak da se 40,5 % sudionika slaže i 39,7 % i ne slaže oko tvrdnje da više pomažu u kućanskim poslovima otkako se bave sportom. Manji se postotak, njih 17,4 % sudionika se ne slaže s navedenom tvrdnjom što može biti rezultat manjka vremena zbog treninga i utakmica.

Rezultati provjeravanja korelacije pokazuju značajnu povezanost između napredovanja u sportu i češćeg istraživanja novih stvari i načina učenja što potvrđuje hipotezu. Rezultati također pokazuju značajnu povezanost između boljih akademskih uspjeha i češćeg istraživanja novih stvari i načina učenja kao i napredovanja u sportu no niski postoci koji su sudionici prikazali negiraju dio hipoteze.

Tablica 28. Napredovanje u sportu i ostali interesi

		Otkada sam se krenuo baviti sportom više se interesiram za druge stvari: a) imam bolje ocjene u školi	c) češće istražujem nove stvari i nove načine učenja	e) napredovanja u sportu
Otkada sam se krenuo baviti sportom više se interesiram za druge stvari: a) imam bolje ocjene u školi	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	1 118	,497** 118	,219* 117
c) češće istražujem nove stvari i nove načine učenja	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	,497** 118	1 118	,195* 117
e) napredovanja u sportu	Pearson Correlation Sig. (2-tailed) N	,219* 117	,195* 117	1 119

** . Korelacija je značajna na razini od 0.01

*. Korelacija je značajna na razini od 0.05

Hipoteza H4: „Djeca osnovnoškolske dobi imaju pozitivnu predodžbu o trenerima u timskim sportovima“, što interpretira stav o tome kako djeca osnovnoškolske dobi imaju pozitivnu predodžbu o trenerima u timskim sportovima, što može dovesti do pozitivnih odnosa između trenera i djeteta. Rezultati istraživanja pokazuju kako 86 % sudionika smatra kako im trener puno pomaže u napretku u sportu, a 82,6 % sudionika smatra kako trener pridaje pažnju svim sudionicima jednako. Analizirani podatci mogu se usporediti s istraživanjem koje potvrđuje kako su mlađa djeca zadovoljnija pomaganjem trenera, načinom razgovora, organizacijom treninga, vremenom kad se trening odvija, svojim napredovanjem u odnosu na stariju skupinu te su trenerskim radom statistički zadovoljniji dječaci nego djevojčice (Kumrić, 2019, str. 31–32). Važno je da trener posjeduje vještine, znanje i stav vođe kako bi uspješno vodio ekipu i da koristi otvorenu i dvosmjernu komunikaciju kojom ukazuje na pozitivna i negativna postignuća (Sindik, 2008, str. 65–66). Hipoteza H4 se može smatrati potvrđenom jer većina sudionika ima pozitivno mišljenje o treneru koje se ogleda u pomaganju i učenju tijekom treninga.

Rezultati provjeravanja korelacije pokazuju značajnu povezanost između sudionikovog mišljenja o angažmanu trenera i pažnje trenera koju pridaje svim sudionicima što potvrđuje pozitivno mišljenje o treneru.

Tablica 29. Odnosi prema trenerima

		Smatram da mi trener puno pomaže u napretku u sportu	Na treningu trener pridaje pažnju svim mojim suigračima
Smatram da mi trener puno pomaže u napretku u sportu	Pearson Correlation	1	,284**
	Sig. (2-tailed)		,002
	N	120	120
Na treningu trener pridaje pažnju svim mojim suigračima	Pearson Correlation	,284**	1
	Sig. (2-tailed)	,002	
	N	120	120

** . Korelacija je značajna na razini od 0.01

Hipoteza H5 tvrdi: „Roditelji često posjećuju sportske aktivnosti svoje djece u timskim sportovima“. Hipotezom se pretpostavlja kako roditelji često posjećuju sportske aktivnosti svoje djece, čime se razvijaju čvršći odnosi između roditelja i djeteta. Dobiveni rezultati pokazuju kako roditelji 46,3 % sudionika ne prisustvuju treninzima svoje djece, dok roditelji od 52,1 % sudionika istraživanja prisustvuju utakmicama svoje djece. Visok postotak roditelja koji ne prisustvuju treninzima svoje djece i prosječan postotak roditelja koji prisustvuju utakmicama može se smatrati lošim motivacijskim čimbenikom, no istraživanja pokazuju kako prisutnost roditelja prilikom neke sportske aktivnosti ne znači nužno pozitivan utjecaj. Danioni i Barni (2019) u svojem su istraživanju prikazali kako roditelj kao čimbenik u sportu može služiti kao rizični čimbenik prema mladim sportašima. Utjecaj roditelja u sportu može prouzročiti antisocijalno ponašanje prema suigračima i suparnicima koje nije poželjno u *fair playu*. Ove čimbenike može smanjiti motivacijska i radna klima koju treba postaviti trener (Danioni i Barni, 2019). Hipoteza H5 može se smatrati odbačenom jer više od pola roditelja sudionika istraživanja ne prisustvuje treninzima, dok manje od polovice roditelja ne prisustvuje ni na sportskim utakmicama svoje djece. Prisustvo roditelja potrebno je ukoliko je dijete nesigurno ili uplašeno.

Rezultati provjeravanja korelacije pokazuju značajnu povezanost između prisustva roditelja na utakmicama i natjecanjima koji su niskog postotka što potvrđuje odbačenost hipoteze H5.

Tablica 30. Interesi roditelja

		Koliko često tvoji roditelji borave s tobom na treningu?	Koliko često tvoji roditelji odlaze na tvoje utakmice?
Koliko često tvoji roditelji borave s tobom na treningu?	Pearson Correlation	1	,405**
	Sig. (2-tailed)		,000
	N	117	117
Koliko često tvoji roditelji odlaze na tvoje utakmice?	Pearson Correlation	,405**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	
	N	117	119

** . Korelacija je značajna na razini od 0.01

Hipoteza H6: „Djeca osnovnoškolske dobi imaju izraženu motivaciju za bavljenjem odabranim timskim sportom“ tvrdi kako djeca osnovnoškolske dobi imaju izraženu motivaciju za bavljenjem odabranim timskim sportom. Rezultati analize pokazuju kako 83,5 % sudionika smatra kako ih obitelj motivira u bavljenju sportom. Povežu li se s ovom tvrdnjom visoki postotci zadovoljstva sportom kojim se bave, kao i činjenica da su sudionici najviše povezivali napredovanje u sportu i druženje s prijateljima kao razloge zbog kojih rado odlaze na treninge, može se zaključiti kako je motivacija prema sportu vrlo visoka među sudionicima ispitivanja. Nekome od svojih prijatelja je pomoglo 83,5 % sudionika da se krene baviti sportom. Istraživanje koje je proveo Kumrić (2019) pokazuje kako se djevojčice statistički češće uključuju u sport na nagovor prijatelja nego dječaci. Zadovoljstvo bavljenjem sportom, druženje s prijateljima i mogućnost slave jači su motivacijski čimbenici kod dječaka nego kod djevojčica. Istraživanje nadalje pokazuje kako su starija djeca sklona baviti se sportom zbog statusa popularnosti koji uživaju sportaši. Značajna je korelacija motivacije od strane roditelja i zdravlja, druženja s prijateljima i nagovora roditelja (Kumrić, 2019, str. 23–27). Hipotezu H6 možemo smatrati potvrđenom jer rezultati istraživanja pokazuju visoko zadovoljstvo izabranim sportom kao i činjenica da ih obitelj motivira u istom. Visoka je i motivacija koju ispitanici dalje prosljeđuju na ostale vršnjake ne bi li se i oni krenuli baviti nekim sportom.

Rezultati provjeravanja korelacije pokazuju značajnu povezanost motivacije od strane obitelji i odlaska na treninge zbog druženja s prijateljima koji su važni faktori za motivaciju sudionika za bavljenjem sportom.

Tablica 31. Povezanost sporta s određenim čimbenicima

		Koliko si sretan vremenom provedenim u sportu kojim se baviš?	e) napredovanja u sportu	Obitelj me motivira da se bavim sportom	Na treninge volim ići zbog: a) druženja s prijateljima
Koliko si sretan vremenom provedenim u sportu kojim se baviš?	Pearson Correlation	1	,143	,035	,040
	Sig. (2-tailed)		,121	,708	,662
	N	121	119	118	120
e) napredovanja u sportu	Pearson Correlation	,143	1	-,002	-,027
	Sig. (2-tailed)	,121		,981	,769
	N	119	119	117	119
Obitelj me motivira da se bavim sportom	Pearson Correlation	,035	-,002	1	,279**
	Sig. (2-tailed)	,708	,981		,002
	N	118	117	118	117
Na treninge volim ići zbog: a) druženja s prijateljima	Pearson Correlation	,040	-,027	,279**	1
	Sig. (2-tailed)	,662	,769	,002	
	N	120	119	117	120

** . Korelacija je značajna na razini od 0.01

Hipoteza H7: „Djeca osnovnoškolske dobi planiraju se nastaviti baviti sportom nakon završetka školovanja“ tvrdi kako se djeca osnovnoškolske dobi planiraju nastaviti baviti sportom nakon završetka školovanja. Promotre li se rezultati dobiveni analizom, može se vidjeti kako se 93,4 % sudionika planira nastaviti baviti sportom nakon završetka školovanja, a 76,9 % želi postati slavan sportaš ili sportašica. Rezultate istraživanja potvrđuje i istraživanje koje su proveli Bush, Martin i Bush (2004) čime su dokazali kako su poznati sportaši uzorni modeli za mlade generacije i da pozitivno utječu na motivaciju kod mladih za profesionalnim bavljenjem sportom (Bush, Martin i Bush, 2004, str. 114). Istraživanje koje je proveo Piccolo (2020) također potvrđuje pozitivni utjecaj poznatih sportaša na motivaciju adolescenata za bavljenjem profesionalnim sportom. Također se navodi kako slavni sportaši mogu biti i negativan uzor mladima zbog promoviranja alkoholnih pića i *party* načina života (Piccolo, 2020, str. 32). Hipotezu H7 možemo zaključiti kao potvrđenu zbog visokog postotka sudionika koji se planiraju nastaviti baviti sportom nakon završetka školovanja kao i zbog visokog postotak koji imaju želju postati slavan sportaš ili sportašica.

Istraživanjem, obradom i analizom podataka potvrđene su hipoteze H1, H2, H4, H6 i H7. Djelomično je potvrđena hipoteza H3, dok je hipoteza H5 odbačena. Može se smatrati kako rad doprinosi u istraživanju uloge sporta u socijalizaciji djece, no treba napomenuti i nekoliko ograničenja. Uzorak u budućim istraživanjima bi trebao biti veći i po mogućnosti u različitim geografskim i kulturološkim podnebljima kako bi se dobila jasnija slika socijalnih odnosa među vršnjacima, roditeljima, trenerima i djecom. Istraživanje se također može provesti u srednjoškolskom ili visokom obrazovanju kako bi se dobila potpunija slika utjecaja i socijalizacije sporta na pojedince. Istraživanje sadrži deskriptivne podatke pa bi bilo poželjno provesti intervjue ili studije slučaja kako bi se moglo doći do srži fenomena. U istraživanju je sudjelovao nejednak broj ispitanika po spolovima, što bi se trebalo izjednačiti kako bi se mogao usporediti utjecaj sporta na socijalizaciju između muškog i ženskog spola. Unatoč nedostacima, ovo istraživanje je provedeno kao jedan manji doprinos znanosti ne bi li se razumjela socijalizacija koja je u današnjem vremenu tehnologija i informacija na sporednom mjestu među mladima, kao i svi čimbenici koji joj pogoduju, poput sporta od malih nogu. Pozivam sve zainteresirane i kompetentne na daljnja istraživanja na ovu ili sličnu temu.

Zaključak

Socijalizacija ljudskog bića započinje od najranijih godina u krugu obitelji i nastavlja se tijekom cijelog života pri čemu pojedinac mijenja svoje socijalne krugove. Početkom školovanja dolazi do prve promjene socijalnog kruga u kojem se dijete pronade. Tada upoznaje nove prijatelje, kolege i nastavnike. Često je to vrijeme početka bavljenja sportom kod djece. Sport je oduvijek bio i ostati će važan društveni i kulturološki čimbenik koji je definirao nacije i društva, a danas osobito slobodno i profesionalno vrijeme pojedinaca. Upisom na sport djeca postaju dio njega, prihvaćaju nove norme i pravila te se, ukoliko ostanu, počinju oblikovati prema njemu. Tu dolazi do socijalizacije djeteta putem sporta i razvijanja odnosa sa suigračima, trenerima i obitelji koja bodri dijete tijekom njegovog sportskog puta.

Cilj ovoga rada je bio istražiti utjecaj timskih sportova na djecu osnovnoškolskog uzrasta, odnosno nastojalo se uvidjeti koji čimbenici i na koji način utječu na djetetovo socijalno ophođenje i imaju li pozitivan ili negativan utjecaj. Istražio se odnos ispitanika sa suigračima i ima li on pozitivno djelovanje. Istražilo se djetetovo zadovoljstvo odabranim sportom i čimbenici kojima pridaje pozornost prilikom treninga. U istraživanju se provjeravao akademski uspjeh, interesi za druge stvari i nove načine učenja te povećanje interesa za kućanske poslove. Istraživala se i uloga trenera u dječjim timskim sportovima i pogledi mladih sportaša na njihovu ulogu. Nadalje, u istraživanju se ispitalo prisustvo roditelja na treninzima i utakmicama, kao i motivacija koju obitelj pruža sudioniku. U istraživanju je bio važan i pogled u budućnost, to jest hoće li sudionici nastaviti baviti se sportom kao i imaju li inspiraciju postati slavni sportaši i sportašice. Rezultati istraživanja upućuju na to kako timski sportovi pozitivno utječu na socijalizaciju djeteta, posebice među vršnjačkim skupinama. Većina se sudionika druži i nakon treninga, odnosno u slobodno vrijeme baveći se nekim drugim sportovima, u druženju, igranju društvenih ili računalnih igara i slično. Istraženi su čimbenici zbog kojih sudionici rado odlaze na trening, a to su druženje s prijateljima, natjecanja, pobjede, rezultati i napredovanje u sportu. Od nabrojanih čimbenika, napredovanje u sportu i druženje s prijateljima odabrani su kao najvažniji čimbenici odlaska na trening, što znači kako su rezultat, natjecanje i pobjeda u drugom planu dječjih sportova. Sudionici su potvrdili kako su izrazito zadovoljni odabranim sportom i rado odlaze na treninge, osobito zbog gore nabrojanih čimbenika. Istraživanje pokazuje kako sport nema utjecaja na bolje akademske rezultate, ali polovica sudionika smatra kako se više interesira za druge stvari i načine učenja otkako treniraju odabrani sport. Podjednak broj sudionika se slaže i ne slaže oko tvrdnje kako su počeli raditi više kućanskih poslova nakon početka treniranja odabranog sporta. Istraživanje pokazuje i kako sudionici imaju pozitivan pogled prema ulozi trenera te smatraju kako im trener pomaže u napretku

u sportu. Većina ispitanika smatra kako njihovi treneri pridaju jednaku pažnju svim polaznicima. Zanimljiv je podatak da većina roditelja ne dolazi na treninge svoje djece, a samo polovica sudionika navodi kako roditelji prisustvuju njihovim utakmicama. Utjecaj roditelja puno znači djetetu, posebno prilikom početka bavljenja sportom pa bi roditelji trebali biti prisutni barem na njihovim utakmicama. Većina sudionika smatra kako su pomogli barem nekom od prijatelja da se krene baviti sportom, što je pozitivan podatak jer znači da je došlo do pozitivne socijalizacije među vršnjacima. Istraživanje pokazuje kako se većina sudionika planira nastaviti baviti sportom nakon završetka školovanja, a pojedinci imaju želju postati slavni sportaši i sportašice.

Provedeno istraživanje dokazuje kako timski sportovi pozitivno utječu na socijalizaciju djece osnovnoškolske dobi. Kako bi razvoj djeteta bio potpun, potrebni su mu takvi uvjeti kako bi se razvilo u zdravog i funkcionalnog člana društva. Djecu je potrebno upisivati u sportove po njihovoj želji kako bi normalno razvijali svoje fizičke i psihomotorne sposobnosti i vještine te se uspješnije i bolje snalazili u svakodnevnoj osobnoj komunikaciji s ostalim članovima zajednice.

Literatura

1. Badrić, M., Gašparić Baniček, Z. (2016.). Utjecaj dodatne tjelesne aktivnosti na razvoj motoričkih sposobnosti učenica. *Kineziologija i područja edukacije, sporta, sportske rekreacije i kineziterapije u razvitku hrvatskog društva* (str. 93–99). Zagreb: Hrvatski kineziološki savez.
2. Badrić, M., Prskalo, I., Šilić, N. (2011.). Razlike u strukturi slobodnog vremena između učenika urbanih i ruralnih područja. *6. Kongres FIEP-a Europe* (str. 58–64). Poreč: Hrvatski kineziološki savez.
3. Banović, I. (2012.). *Povijest sporta*. Split: Visoka škola za menadžment i dizajn Aspira.
4. Baršić, M. (2018.). Žene i nogomet u hrvatskom društvu: što futsal ima s tim? (Diplomski rad). Dohvaćeno iz <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:117:102152>
5. Bosnar, K., Turkalj, I. (2011.). Roditeljska potpora dječacima u individualnim i ekipnim sportovima. *6. Kongres FIEP-a Europe* (str. 82–88). Poreč: Hrvatski kineziološki savez.
6. Breslauer, N., Šutić, D., Gavez, N., Čečura, L. (2021.). Nogomet u funkciji razvoja djece. *Zbornik radova Međimurskog veleučilišta u Čakovcu, 12*, str. 29–33.
7. Brigić, I. (2008.). Igra kao zaboravljena kvaliteta. U M. Andrijašević (Ur.), *Kineziološka rekreacija i kvaliteta života* (str. 33–41). Zagreb: Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
8. Bush, A.; Martin, C.; Bush, V. (2004). Sports Celebrity Influence on the Behavioral Intentions of Generation Y. *Journal of Advertising research, 44*. 108-118.
9. Busija, S. (2017). *STAVOVI UČENIKA PREMA SPORTSKIM AKTIVNOSTIMA I NJIHOVA POVEZANOST S USPJEHOM U ŠKOLI* (Diplomski rad). Preuzeto s <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:147:027683>
10. Caput-Jogunica, R., Barić, R. (2015). *Izvannastavne i izvanškolske kineziološke aktivnosti i sadržaji za učenike od 1. do 4. razreda osnovne škole*. Zagreb: Školska knjiga d.d.
11. Cox, R. H. (2005). *Psihologija sporta: koncepti i primjene*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
12. Danioni, F.; Barni, D. (2019). Parents' Sport Socialization Values, Perceived Motivational Climate and Adolescents' Antisocial Behaviors. *Europe's journal of psychology, 15*(4), 754–772. <https://doi.org/10.5964/ejop.v15i4.1598>
13. Dyreson, M. (23. svibanj 2022.). *Sport - Sport and Modern Cultures*. Dohvaćeno iz JRank: <https://science.jrank.org/pages/11323/Sport-Sport-Modern-Cultures.html>
14. Elliot, S., & Drummond, M. (2015). Parents in youth sport: what happens after the game? *Sport, Education and Society, 22*, str. 1–16.
15. Emeljanovas, A., Venskaityte, E., Mišigoj-Duraković, M., Poderys, J. (2012). Utjecaj bavljenja sportskim igrama i cikličkim sportovima na mišićnu snagu i određene pokazatelje funkcije srčanožilnog sustava u dječaka dobi od 11 do 14 godina – longitudinalno istraživanje. *Kinesiologija, 44*, str. 182–190.
16. Frntić, R. (2005.). *Šport i humanizam*. Zagreb: Euroknjiga.
17. Jajčević, D. (2018). Doživljaj roditeljskog nasilnog ponašanja, podrške i pritiska za ostvarivanje sportskog uspjeha kod mladih nogometaša (Diplomski rad). Dohvaćeno iz <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:158:674504>
18. Jurak, G., Kovač, M., Strel, J. (2006.). Utjecaj programa dodatnih sati tjelesnog odgoja na tjelesni i motorički razvoj djece u dobi od 7 do 10 godina. *Kinesiologija, 38*, str. 105–115.
19. Jurčević Lozančić, A. (2016). *Socijalne kompetencije u ranome djetinjstvu*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
20. Karković, R. (1998). *Roditelj i dijete u sportu*. Zagreb: Oktar.
21. Klarin, M. (2006). *Razvoj djece u socijalnom kontekstu : roditelji, vršnjaci, učitelji - kontekst razvoja djeteta*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

22. Klarin, M. (2017.). *Psihologija dječje igre*. Zadar: Sveučilište u Zadru.
23. Knezović Svetec, A., Guja, A., Torman, D. (2017.). UTJECAJ BAVLJENJA SPORTOM NA STUPANJ UHRANJENOSTI KOD ADOLESCENATA. *Physiotherapia Croatica*, 14, str. 188–192.
24. Kosinac, Z. (2011). *Morfološko-motorički i funkcionalni razvoj djece uzrasne dobi od 5. do 11. godine*. Split: Savez školskih športskih društava grada Splita.
25. Kumrić, Z. (2019). Razlozi bavljenja sportom iz perspektive djece aktivne u sportu (Diplomski rad). Dohvaćeno iz <https://core.ac.uk/download/pdf/270092631.pdf>
26. Livazović, G. (2018.). *Uvod u pedagogiju slobodnog vremena*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet.
27. Lukaš, M. (2010.) *Obiteljski odgoj u Hrvatskoj – razvoj ideja od 1850. do 1918. godine*. Rijeka: Hrvatsko futurološko društvo.
28. Lukaš, M., Miliša, Z., Puljić, M. (2023). Pretilost djece kao refleksija manipulativne moći medija. *Obnovljeni Život*. 78 (1), 105-117.
29. Ljubičić, S., Antekolović, L., Antekolović, J. (2016.). Razlozi zbog kojih mladi odustaju trenirati atletiku. *Kineziologija i područja edukacije, sporta, sportske rekreacije i kineziterapije u razvitku hrvatskog društva* (str. 647–653). Zagreb: Hrvatski kineziološki savez.
30. Milanović, D., Čustonja, H., Čustonja, Z. (2011.). Školski šport u Hrvatskoj i zemljama Europske unije. *6. Kongres FIEP-a Europe* (str. 27–41). Poreč: Hrvatski kineziološki savez.
31. Milanović, D., Čustonja, Z., Hrženjak, M. (2016). Sport u razvitku hrvatskoga društva. *Kineziologija i područja edukacije, sporta, sportske rekreacije i kineziterapije u razvitku hrvatskog društva* (str. 41–50). Zagreb: Hrvatski kineziološki savez.
32. *Nacionalna kampanja protiv seksualnog nasilja nad djecom u sportu „START TO TALK“*. (16. lipanj 2022.). Dohvaćeno iz Republika Hrvatska: Ministarstvo turizma i sporta: <https://mint.gov.hr/nacionalna-kampanja-protiv-seksualnog-nasilja-nad-djecom-u-sportu-start-to-talk/21695>
33. Neljak, B. (2013). *Kineziološka metodika u osnovnom i srednjem školstvu*. Zagreb: Gopal d.o.o.
34. Nikolašević, M. (2011). Utjecaj sporta na razvoj poduzetnosti mladih. *Učenje za poduzetništvo*, 1, str. 197–201.
35. Petračić, T. (2008.). Sportsko-rekreacijske aktivnosti djece i mladih u slobodno vrijeme. U M. Andrijašević (Ur.), *Kineziološka rekreacija i kvaliteta života* (str. 195–203). Zagreb: Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
36. Petrić, V., Novak, D. (2008.). Interes za sportske aktivnosti učenika i učenica ruralnih sredina. U M. Andrijašević (Ur.), *Kineziološka rekreacija i kvaliteta života* (str. 105–110). Zagreb: Kineziološki fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
37. Piccolo, G.; (2020). *The Effects of Professional Athletes as Role Models for High School Students*. Brockport, New York: SUNY Brockport.
38. Prskalo, I. (2007.). KINEZIOLOŠKI SADRŽAJI I SLOBODNO VRIJEME UČENICA I UČENIKA MLAĐE ŠKOLSKE DOBI. *Odgojne znanosti*, 9(2), str. 161–173.
39. Sopa, I. S.; Pomohaci, M. (2014). Socialization Through Sport, Effects of Team Sports on Students at Primary Level. Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/283300498_Socialization_Through_Sport_Effects_of_Team_Sports_on_Students_at_Primary_Level
40. Sopa, I. S.; Pomohaci, M. (2017). Extracurricular Sport Activities and their Importance in Children Socialization and Integration Process. *Buletinul Stiintific al Academiei Fortelor Terestre "Nicolae Balcescu"*, 22. 46-59.

41. Sindik, J. (2008). *Sport za svako dijete : kako odabrati pravi sport, brinuti se o zdravlju i osigurati pozitivno iskustvo od samog početka*. Buševac: Ostvarenje.
42. Sindik, J., Brnčić, B. (2012.). Psihološke dobrobiti sporta za djecu. *Zbornik radova Međimurskog veleučilišta u Čakovcu*, 3, str. 91–94.
43. *Sport ili šport*. (25. lipanj 2022). Dohvaćeno iz Lektoriranje.org: <https://www.lektoriranje.org/jezicni-savjetnik/20/4/2021/sport-ili-sport>
44. Šiljković, Ž., Rajić, V., Bertić, D. (2007). IZVANNASTAVNE I IZVANŠKOLSKE AKTIVNOSTI. *Odgojne znanosti*, 9, str. 133–145.
45. Šport. (18. svibanj 2021). *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Dohvaćeno iz Leksikografski zavod Miroslav Krleža: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=59859>
46. Varešlija, F; Palić, A. (2012.) Utjecaj bavljenja sportom na uspješnost ostvarenog učinka u školi. *Sportski logos*, 19, str 71-76.
47. Živanović, N., Pavlović, P., Ranđelović, Nebojša, Ćirić, M. (2011.). Role of school sport in the education of the youth. 6. *Kongres FIEP-a Europe* (str. 699–705). Poreč: Hrvatski kineziološki savez.
48. Žugić, Z. (1996.). *Uvod u sociologiju sporta*. Zagreb: Fakultet za fizičku kulturu grada Zagreba.

Influences of team sports on the socialization of primary school children

Summary

Sport has been and remains one of most important cultural determinants of societies and cultures. It has existed since the beginning of civilizations in the form of competition of strength and endurance, and it gained significant importance in ancient civilizations. The most famous example is the Olympic Games, which originated in ancient Greece and are still organized today. The fall of the Roman Empire led to the decadence of sport and its values, and the Middle Ages were marked by weak but violent sports competitions. With the advent of Humanism and the Renaissance, the sport has been gaining importance again. That was noticed first by world-famous pedagogues such as Comenius and Locke, who advocated its positive aspects in the education of young people. One of these positive aspects is the socialization that takes place during training and competition in sports activities. Socialization in sport mainly occurs among its direct participants, in this case, young athletes, but their parents and coaches influence these young athletes. For socialization in sports to be successful, it is the most important to motivate the child to persevere in sports and their intention to acquire positive physical and psychophysical virtues and skills. This research aims to check and analyze the impact of socialization through team sports in elementary school children towards teammates, friends, parents, and coaches. 121 elementary school students participated in the research. The research was conducted by survey and the results were analyzed with the help of a statistical analysis software and then presented and discussed.

Key words: *socialization, team sports, child, elementary school, impact.*

Prilozi

Prilog br. 1 Anketni upitnik korišten u istraživanju

Utjecaj timskih sportova na socijalizaciju djece osnovnoškolskog uzrasta

1. Spol (zaokružite): a) muški b) ženski
2. Dob (upiši na crtu koliko imaš godina) _____
3. Navedi kojim sportom se baviš?(upiši naziv sporta na crtu) _____
4. Koliko dugo se baviš sportom? (upiši na crtu broj mjeseci ili godina): _____

Pročitaj tvrdnje i zaokruži broj na skali od 1-3.

1 – ne slažem se/ne volim ići/nisam sretan

2 – niti se slažem niti ne slažem/niti volim niti ne volim/niti sam sretan niti nesretan

3 – u potpunosti se slažem/volim ići/sretan sam

Koliko voliš ići na treninge?	1-ne volim ići	2-niti ne volim niti volim	3-volim ići
Na treninge volim ići zbog:			
a) druženja s prijateljima	1-ne slažem se	2-niti se slažem, niti ne slažem	3-slažem se
b) natjecanja	1- ne slažem se	2-niti se slažem, niti ne slažem	3-slažem se
c) pobjede	1- ne slažem se	2-niti se slažem, niti ne slažem	3-slažem se
d) rezultata	1- ne slažem se	2-niti se slažem, niti ne slažem	3-slažem se
e) napredovanja u sportu	1- ne slažem se	2-niti se slažem, niti ne slažem	3-slažem se
Koliko voliš često ići na natjecanja u svom sportu?	1- ne volim ići	2-niti volim, niti ne volim	3-volim ići
Koliko si sretan vremenom provedenim u sportu kojim se baviš?	1-nisam sretan	2-niti sam sretan, niti nesretan	3-sretan sam
Družim se sa svojim suigračima nakon treninga	1-ne slažem se	2-niti se slažem, niti ne slažem	3-slažem se
Otkada sam se krenuo baviti sportom više se interesiram za druge stvari:			
a) imam bolje ocjene u školi	1-ne slažem se	2-niti se slažem, niti ne slažem	3-slažem se
b) više pomažem u kućanskim poslovima	1-ne slažem se	2-niti se slažem, niti ne slažem	3-slažem se
c) češće istražujem nove stvari i nove načine učenja	1-ne slažem se	2-niti se slažem, niti ne slažem	3-slažem se

Smatram da mi trener puno pomaže u napretku u sportu	1-ne slažem se	2-niti se slažem, niti ne slažem	3-slažem se
Na treningu trener pridaje pažnju svim mojim suigračima	1-ne slažem se	2-niti se slažem, niti ne slažem	3-slažem se
Koliko često tvoji roditelji borave s tobom na treningu?	1-rijetko	2-ponekad	3-često
Koliko često tvoji roditelji odlaze na tvoje utakmice?	1-rijetko	2-ponekad	3-često
Obitelj me motivira da se bavim sportom	1-ne slažem se	2-niti se slažem, niti ne slažem	3-slažem se
Sport mi je pomogao da se manje svađam s prijateljima	1-ne slažem se	2-niti se slažem, niti ne slažem	3-slažem se

Jesi li pomogao nekim prijateljima da se i oni započnu baviti sportom (zaokružite):

a) da b) ne

Planiram se nastaviti baviti sportom nakon škole (zaokružite):

a) da b) ne

Imam želju postati slavan/na sportaš/ica (zaokruži):

a) da b) ne

Napiši s kojim se još aktivnostima baviš sa svojim prijateljima sa treninga osim sporta kojim se bavite:

Napiši svoje mišljenje kako bi poboljšao/la sport kojim se baviš i treninge:

Hvala na ispunjenju ankete i sretno u sportskim aktivnostima!